

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Diplomová práce

Rodina ve městě a na venkově

Bc. Jana Zelenková

© 2015 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra humanitních věd
Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Jana Zelenková

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Rodina ve městě a na venkově

Název anglicky

Family in city and countryside

Cíle práce

Cílem diplomové práce je zjistit, jaké je uplatňování genderových rolí v rodině na venkově a ve městě. Konkrétně v rodině existují činnosti, které byly či stále ještě jsou považovány za „mužské“ a za „ženské“, ovšem v současné době s sebou změny (gender) rolí přinášejí transformaci postojů k domácím činnostem, a to jak ve městě, tak na venkově a jak mužů, tak žen. Cíl práce tedy sleduje genderové role, konkrétně rozdíl jejich uplatnění v domácnosti, tj. v činnostech spojených s chodem domácnosti a s okolím domu nebo bytu a zaměřuje se zejména na možný rozdíl genderových rolí ve městě, na venkově, a zda jsou genderové role a jejich případné směny akceptovány spíše ve městě nebo spíše na venkově.

Metodika

Teoretická část diplomové práce je rozdělena na okruhy, které souvisejí s daným tématem a je zpracovávána za využití studia dokumentů a čerpá z literárních zdrojů, časopisů, webových stránek, studia odborné literatury a relevantních zdrojů, které se vztahují ke sledované problematice (proměně rodiny v průběhu staletí; genderu; genderovým rolím; genderovým stereotypům; rolím v rodinách zastávaným muži a zastávaným ženami; městu a venkovu a rozdílům mezi životem ve městě a na venkově). Výzkumné části předchází sekundární analýza dat o rodinách žijících v ČR, ze které následně čerpá empirická část práce a v závěru jsou porovnány výsledky empirické části této diplomové práce a již uskutečněných zjištění, prezentovaných v teoretické části, jako opora části empirické. Ve výzkumné části je nejdříve provedena sonda, jejímž cílem je zjistit, jaké je uplatňování genderových rolí vztažených k činnostem v domácnosti, starosti o děti a hospodaření s penězi na venkově a ve městě na vybraném vzorku sledované populace. Zjištění provedená pomocí sondy doplní polostrukturované rozhovory s dotazovanými, žijícími ve městě a na venkově v lokalitě Milevska, zaměřující ve svém cíli problematiku gender rolí, resp. zjišťování, zda a jaké činnosti činnosti spojené s chodem domácnosti a péčí kolem domu, či bytu vykonávají muži a ženy na venkově a ve městě.

Doporučený rozsah práce

cca 60 – 80 stran textu

Klíčová slova

gender, genderové role, genderová identita, stereotypy, venkov, město, kvalitativní výzkum

Doporučené zdroje informací

- BLAŽEK, B. Venkov, města, média. 1.vyd. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 1998. 364 s. ISBN 80-85850-59-1.
- GIDDENS, A. Sociologie 1.vyd. Praha: Argo, 2001. 595 s. ISBN 80-7203-124-4.
- HENDL, J. Kvalitativní výzkum 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.
- JANOŠOVÁ, P. Dívčí a chlapecká identita, Vývoj a úskalí. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 2008. 288 s. ISBN 978-80-247-2284-9.
- KARSTEN, H. Ženy – muži, Genderové role, jejich původ a vývoj Praha: Portál, s.r.o., 2006. 183 s. ISBN 80-7367-145-X.
- KUBÁTOVÁ, H. Sociologie životního způsobu 1.vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. 276 s. ISBN 978-80-247-2456-0.
- MATOUŠEK, O. Rodina jako instituce a vztahová síť. 3. rozšíř. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2003. 161 s. ISBN 80-86429-19-9.
- MOŽNÝ, I. Rodina a společnost Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2006. 311 s. ISBN 80-86429-58-X.
- RENZETTI, C. M. – CURRAN, D. J. Ženy, muži a společnost 1. vyd. Praha: Karolinum, 2003. 642 s. ISBN 80-246-0525-2.
- ZÁBRODSKÁ, K. Variace na gender: poststrukturalismus, diskurzivní analýza genderová identita 1. vyd. Praha: Academia, 2009. 197 s. ISBN 978-80-200-1752-9.

Předběžný termín obhajoby

2015/06 (červen)

Vedoucí práce

Ing. Lucie Kocmánková Menšíková, Ph.D.

Elektronicky schváleno dne 12. 11. 2014

doc. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 13. 11. 2014

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 31. 03. 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci „Rodina ve městě a na venkově“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucí diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

Praze dne 31. 3. 2015

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Lucii Kocmánkové Menšíkové, Ph.D. za vedení diplomové práce, cenné rady a připomínky i čas, který mi věnovala. Dále bych poděkovala dotazovaným a mojí rodině za podporu během studia.

Obsah

Souhrn	10
Klíčová slova	10
Summary	11
Key words	11
1. Úvod	12
2. Cíl práce a metodika	14
3. Gender a současná společnost	17
3.1 Současná společnost.....	17
3.2 Pohlaví, gender	19
3.2.1 Teorie vzniku pohlaví a genderové identity.	22
3.2.2 Pohlaví a gender v souvislostech životního způsobu.....	23
3.3 Sociální role, genderové role.....	24
3.3.1 Genderové role v rodinách.	26
3.4 Genderové stereotypy	30
3.5 Vliv evropské integrace a gender.....	31
4. Rodina v současné společnosti	33
4.1 Rodina v historickém kontextu	33
4.2 Definice rodiny a současné trendy	35
4.2.1 Zvyšování věku sňatečnosti, plánování rodičovství.	37
4.2.2 Nesezdaná soužití a singles.	37
4.2.3 Rozvod a neúplná rodina.....	38
4.2.4 Zaměstnanost žen a vývoj rodiny po roce 1989.	39
4.3 Povinnosti v rodině a jejich účinek na rozdělení činností v domácnosti.....	40
4.4 Domácí činnosti dětí v rodině.....	42
5. Město a venkov	44
5.1 Charakteristika města a venkova	44
5.1.1 Klasifikace venkovského prostoru.....	46
5.1.2 Klasifikace městského prostoru.....	46
5.2 Historické aspekty města a venkova.....	47
5.3 Koncepty města a venkova	48
5.4 Diference mezi městem a venkovem	49
5.5 Venkovský a městský způsob života.....	51
SOUHRN TEORETICKÉ ČÁSTI	54

6. Sekundární analýza dat o rodinách žijících v ČR.....	58
6.1 Obyvatelstvo a rodina v ČR dle dat z ČSÚ.....	58
6.1.1 Složení rodin v ČR.....	59
6.2 Rodiny pohledem uskutečněných výzkumných šetření	60
6.2.1 Rozdělení domácích činností v rodině v uskutečněných sociologických výzkumech	61
6.2.2 Rozdělení činností péče o děti v rodině	65
6.3 Závěrečné zhodnocení výše uvedených sociologických výzkumů	67
7. Empirické šetření o uplatňování genderových rolí v rodinách ve městě a na venkově.....	74
7.1 Sonda a kvantifikace získaných dat.....	74
7.2 Komparace a interpretace dat získaných pomocí sondy.....	89
7.2.1 Věk, vzdělání, způsob bydlení a ekonomická aktivita respondentů.	89
7.2.2 Činnosti spojené s chodem domácnosti v rodinách ve městě a na venkově. .	90
7.2.3 Činnosti spojené s okolím domu v rodinách ve městě a na venkově.....	92
7.2.4 Péče o děti a hospodaření s finančními prostředky.....	96
7.2.5 Počet hodin strávených denně domácími činnostmi a péčí o děti	96
7.3 Interpretace dat kvalitativního výzkumu	98
7.3.1 Průběh empirického šetření a charakteristika výzkumného souboru.....	98
7.3.2 Zvolená technika kvalitativního výzkumu.	99
7.3.3 Zpracování získaných dat.	101
7.3.4 Role muže a ženy v domácnosti.	102
7.3.5 Rozdělení a vykonávání domácích činností v rodině.....	104
7.3.6 Podíl na výchově dětí a činnosti s nimi vykonávané	109
7.3.7 Muž živitel a žena v domácnosti?.....	113
SOUHRN EMPIRICKÉ ČÁSTI.....	115
8. Závěr.....	119
9. Seznam literatury	123
10. Přílohy	131

SEZNAM TABULEK:

Tab. 1: Základní charakteristika tradiční, moderní a postmoderní rodiny	17
Tab. 2: Genderové identifikační teorie	22
Tab. 3: Charakteristické rysy venkovské obce a velkoměsta	53
Tab. 4: Kdo dělá co? Srovnání odpovědí mužů a žen (v %)	61
Tab. 5: Kdo vykonává jednotlivé domácí činnosti v rodinách s dětmi (v %)	62
Tab. 6: Názory respondentů na rozdělení činností v rodině (v%)	63
Tab. 7: Počet hodin, které stráví muži a ženy domácími pracemi (v h/den)	65
Tab. 8: Rozdělení činností péče o dítě (v %)	65
Tab. 9: Co kdo s dětmi dělá? (v %)	66
Tab. 10: Průměrný počet hodin, který stráví muži a ženy péčí o děti (v h/den)	67
Tab. 11: Shrnutí výzkumů – domácí činnosti v rodině (v %)	68
Tab. 12: Shrnutí výzkumů – činností péče o dítě (v%)	71
Tab. 13: Pohlaví (počet respondentů)	75
Tab. 14: Věk respondentů ve městě (v %)	75
Tab. 15: Věk respondentů na venkově (v %)	75
Tab. 16: Vzdělání respondentů ve městě (v %)	76
Tab. 17: Vzdělání respondentů na venkově (v %)	76
Tab. 18: Místo bydliště	77
Tab. 19: Bydlení respondentů ve městě	77
Tab. 20: Bydlení respondentů na venkově	77
Tab. 21: Celkový měsíční příjem rodiny ve městě	79
Tab. 22: Celkový měsíční příjem rodiny na venkově	79
Tab. 23: Ekonomická aktivita rodin ve městě	80
Tab. 24: Ekonomická aktivita rodin na venkově	80
Tab. 25: Hodiny věnované domácím činnostem ve městě	87
Tab. 26: Hodiny věnované domácím činnostem na venkově	87
Tab. 27: Hodiny věnované péči o děti ve městě	88
Tab. 28: Hodiny věnované péči o děti na venkově	88
Tab. 29: Činnosti spojené s chodem domácnosti (v %)	90
Tab. 30: Činnosti spojené s okolím domu (v %)	93
Tab. 31: Charakteristika respondentů	99

Tab. 32: Jak vnímáte svoji roli matky (otce) a ženy (muže) v domácnosti?	102
Tab. 33: Jaký máte názor na rozdělení domácích činností?	105
Tab. 34: Co vykonáváte ve Vaší domácnosti?	106
Tab. 35: Které jsou podle Vás typicky „mužské“ a „ženské“ práce v domácnosti?	108
Tab. 36: Jaký máte podíl na výchově dětí v rodině?	110
Tab. 37: Které činnosti s dětmi vykonáváte?	111
Tab. 38: Jaký je Váš názor na to, že muž má vydělávat peníze a žena se starat o domácnost?	114
Tab. 39: Porovnání uskutečněných výzkumů s výsledky empirické části v oblasti domácích činností (v%)	115
Tab. 40: Porovnání uskutečněných výzkumů s výsledky empirické části v oblasti péče o děti (v%)	116

SEZNAM GRAFŮ:

Graf 1: Obyvatelstvo podle pohlaví, věku a rodinného stavu	58
Graf 2: Počet a věk dětí v rodinách ve městě dle věku respondentů	78
Graf 3: Počet a věk dětí v rodinách na venkově dle věku respondentů	78
Graf 4: Činnosti spojené s chodem domácnosti ve městě	81
Graf 5: Činnosti spojené s chodem domácnosti na venkově	81
Graf 6: Činnosti spojené s okolím domu ve městě	83
Graf 7: Činnosti spojené s okolím domu na venkově	83
Graf 8: Starost o děti v rodině ve městě	85
Graf 9: Starost o děti v rodině na venkově	85
Graf 10: Hospodaří s penězi v rodině ve městě	86
Graf 11: Hospodaří s penězi v rodině na venkově	86

SEZNAM OBRÁZKŮ:

Obr. 1: Vymezení venkovského a městského prostoru v ČR	45
Obr. 2: Vymezení venkovského a městského prostoru v Jihočeském kraji	45

Rodina ve městě a na venkově

Souhrn

Cílem diplomové práce bylo zjistit, jaké je uplatňování a akceptace genderových rolí v rodině na venkově a ve městě. Výzkumy, použité v sekundární analýze dat, byly porovnávány s výsledky sondy v oblasti domácích činností. Sonda potvrzuje, že se zvyšuje podíl členů rodiny (hlavně dětí) na činnostech, vykonávaných v domácnostech v rodinách ve městě a na venkově. Praní prádla i vaření je stále doménou žen, drobných oprav se nejvíce účastní muži a nákupy zajišťují oba partneři společně. Muži z města více participují na činnostech v domácnosti než muži z venkova. Největší podíl na výchově dětí má žena, která se stává „manažerkou“ celé rodiny.

Kvalitativní výzkum potvrzuje, že pod tlakem společnosti v mnohých rodinách dochází k proměnám genderových rolí, a to v rodinách na venkově pozvolněji než v rodinách ve městě. Ženy z města i venkova jsou stále pečovatelnkami, matkami a hospodyněmi, přesto pro městské ženy je důležitá i kariéra a zaměstnání. Muži z města i venkova zastávají především roli živitele rodiny. Přestože čtyři rodiny z osmi dotazovaných nesouhlasí s dělením domácích činností na „mužské“ a „ženské“, stále v rodinách fungují zažitá tradiční genderové role, které jsou více akceptovány na venkově než ve městě.

Klíčová slova

Gender

Genderové role

Genderová identita

Stereotypy

Venkov

Město

Kvalitativní výzkum

Family in city and countryside

Summary

The purpose of this thesis is to examine how gender roles are applied and accepted in towns and villages. The research used in secondary data analyses was compared with the results of the probe in the field of household chores. The probe confirms that there is an increase in the number of family members (mainly children) partaking in chores done in households in towns and villages. Women are still left doing the laundry and cooking while men are mostly involved in common household repairs, and both partners do the shopping. Men in towns are engaged in household chores more than men in villages. The woman, who is becoming “a manager” of the family, takes the biggest part in upbringing children.

The qualitative research proves that the gender roles are changing in a lot of families under the pressure of society, namely more slowly in villages than in towns. Women in towns as well as in villages are still carers, mothers and housewives, yet the women in towns consider their career and job to be very important as well. Men in towns as well as in villages hold the role of breadwinners. Even though four families out of eight do not agree with the division of household chores to male and female ones, there are still usual traditional gender roles in families that are more accepted in villages than in the towns.

Key words

Gender

Gender roles

Gender identity

Stereotypes

Countryside

City

Qualitative research

1. Úvod

Rodinou označujeme manželský pár s dětmi a odedávna existuje proto, aby lidé mohli náležitě pečovat o své děti. Kromě toho, že je rodina biologicky významná pro udržení lidstva, je také základní jednotkou každé lidské společnosti. Reprodukují člověka nejen jako živočicha, zprostředkuje mu vrůstání do jeho kultury a společnosti. Rodina kromě toho propojuje generace, vytváří mezi nimi kontinuitu a pouta solidarity (Matoušek, 2003, s. 9).

Moderní rodina se v posledních letech proměnila. Rozdílné chování mužů a žen můžeme sledovat i v jednotlivých rodinách. V důsledku společenských změn se mění také role muže a ženy v rodině. Ekonomický tlak společnosti předpokládá, že živitelem rodiny nebude pouze muž, ale také žena. Ženy se snaží sladit zaměstnání a rodinu. Tato funkce může být pro současnou ženu značně náročná a zapojení muže do běžných činností v domácnosti ženě v mnohém pomůže. Rodinné vztahy mají vždy význam. Jednotliví členové rodiny si mohou vzájemně pomáhat a zastupovat určité role v plně funkční rodině.

Víme, že muži i ženy se chovají rozdílně, mají jinou stavbu těla, ale liší se i jejich jednání a způsob komunikace. Nelze s jistotou říci, zda rozdíly mezi mužem a ženou jsou způsobeny změnami, jak se mozek utváří v průběhu našeho života, nebo již v okamžiku našeho narození. Ženám bylo historicky připisováno, že pracovaly doma a staraly se o děti, pohybovaly se okolo domu. Muži byli ti, kteří trávili čas mimo domácnost a vydělávali ekvivalenty peněz. Společnost přijala patriarchální model.

Přestože se muži a ženy liší, jejich schopnost uplatnění by měla být pro muže i ženy rovná. Ženy a muži by měli dostat stejnou příležitost prosadit svoje schopnosti a zájmy. Muži i ženy by se měli naučit kombinovat zaměstnání s rodinou. Najít nějakou cestu, aby v rodině jednotlivé role fungovaly.

Pokud je uplatňována rovnoprávnost ve výchově dětí, měli bychom se stejně tak dívat na domácí činnosti. Myslím si, že určité domácí činnosti vyžadují mužskou zručnost, sílu, ale dělat běžné domácí činnosti by nemělo být pro muže ostudou.

Čím dál tím více mužů nastupuje na rodičovskou dovolenou a přichází na to, že ani ženám není péče o dítě vrozená, stejně jako ostatní činnosti v domácnosti. Pro

společnost je stále přijatelnější role matky v domácnosti, než matky kariéristky, která porodí dítě a brzy nastupuje do zaměstnání.

Rodina má ve společnosti nenahraditelnou funkci. Navíc prošla napříč staletími dlouhodobým historickým vývojem. Rozdíl mezi životem rodiny na vesnici a ve městě byl v dřívějších dobách značný.

Tradiční venkovský způsob života pomalu mizí – vlivem pronikání prvků městského způsobu života na venkov i vlivem klesajícího významu zemědělství pro venkovský způsob života. O venkovském způsobu života lze říci jen málo obecného. Městský způsob života je spojován s velkým množstvím podniků, s rychlostí, spěchem, racionalitou a kalkulací. Velké množství lidí vede k anonymitě, která nemusí být jen negativním jevem, protože oslabená sociální kontrola umožňuje vznik individuality (Kubátová, 2010, s. 179).

Na venkově není nic „zadarmo“, člověk musí udělat mnoho věcí včetně přípravy palivového dřeva, pokud není na venkově zaveden plyn. Muž na venkově se naučí spoustu řemesel. Problémem na venkově se může zdát dojíždění do zaměstnání, škol, za nákupy nebo na úřady. V době, kdy každá rodina vlastní alespoň jedno nebo i více aut, se daný problém zdá být vyřešen.

Také vztahy na venkově jsou jiné než ve městě. Pokud někdo bydlí ve městě 20 let, tak ho v podstatě nikdo nezná, na venkově jednotlivé rodiny prožívají osudy ostatních rodin, které v dané vesnici žijí. Rodiny z venkova nechtějí vyměnit svobodu, samotu a klid za ruch, shon, dostupnost a zábavu měst.

S městem obvykle spojujeme rychlost, spěch, přesný lineární čas, měřený hodinami, racionalitu, ulice zaplněné lidmi a dopravní prostředky, velkou hustotu obyvatelstva, kavárny, restaurace, kina, hypermarkety, obchodní centra, průmysl, služby apod. To všechno má samozřejmě vliv na osobnost městského člověka. Městský způsob života se v průběhu modernizace společnosti přenáší i na venkov (Kubátová, 2010, s. 170 - 171).

Je potřeba si uvědomit, že každá rodina má svůj způsob života. Neznamená to však, že by se v případě potřeby nedokázala přizpůsobit životu na venkově a naopak.

2. Cíl práce a metodika

Cílem diplomové práce – „Rodina ve městě a na venkově“ - je zjistit, jaké je uplatňování genderových rolí v rodině na venkově a ve městě. V rodině existují činnosti, které byly dříve považovány za „mužské“ a „ženské“, ovšem v současné době s sebou změny rolí přinášejí transformaci postojů k domácím činnostem jak ve městě, tak na venkově a jak mužů, tak žen. Cíl práce tedy sleduje genderové role, konkrétně rozdíl jejich uplatnění v domácnosti, v činnostech spojených s okolím domu nebo bytu a zaměřuje se zejména na rozdíl genderových rolí ve městě, na venkově, a zda jsou genderové role spíše akceptovány ve městě nebo na venkově.

Teoretická část diplomové práce je rozdělena na okruhy, které souvisejí s daným tématem. Tato část bude zpracovávána za využití studia dokumentů, bude čerpáno z literárních zdrojů, časopisů, webových stránek, studia odborné literatury a relevantních zdrojů, které se vztahují ke sledované problematice (proměny rodiny v průběhu staletí; genderu – genderovým rolím; genderovým stereotypům; rolím v rodinách, které zastávají muži a jaké ženy; dále pojmy město i venkov a rozdíly mezi životem na venkově a ve městě).

Sekundární analýza dat předchází výzkumné části. Ze sekundární analýzy dat bude následně čerpat empirická část práce a v závěru budou porovnány výsledky empirické části této diplomové práce a již zjištěných výzkumů. Sekundární analýza znamená novou analýzu (reanalýzu) původních dat jedné nebo více primárních studií, a proto je přehled zaměřen na interpretaci a syntézu poznatků množiny primárních studií. Sekundární analýza dat v této diplomové práci se zabývala výzkumy v oblasti domácích činností a péče o děti. Výsledky sekundární analýzy však mohou iniciovat potřebu nových dat (Hendl, 2005, s. 351).

Ve výzkumné části bude nejdříve provedena sonda, jež se bude vztahovat k uplatňování genderových rolí vztahovaných k činnostem v domácnosti, starosti o děti a hospodaření s penězi. Sonda z menšího vzorku osob vyjádří odhad pro celou příslušnou populaci (Veselá – Kanioková Veselá, 2011, s. 165). Vzorek dotazovaných bude vybrán náhodně. V rámci výzkumu bude osloveno celkem 56 rodin s dětmi (112 respondentů) z okolí Milevska. Za oblast pro účely výzkumu je považována společensky měřitelná

jednotka bez ostrých hranic, vymezená tím, že je relativně omezenou lokalitou (Veselá – Kanioková Veselá, 2011, s. 123). Sonda se uskuteční koncem léta roku 2014.

Rozhovory doplní již provedenou sondu. Pro tuto diplomovou práci bude použit polostrukturovaný rozhovor. Výběrem bude zvoleno, kolik rodin bude pocházet z města a kolik z venkova, kterým bude možné pokládat otázky, jenž se vztahují k dané problematice a zjistíme informace pro zhodnocení výzkumné části. Kvalitativní výzkum bude proveden prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů se zvolenými rodinami v lokalitě Milevska a bude zjišťováno, jaké jsou genderové role v rodině a kdo zajišťuje péči o děti, jaký je rozdíl mezi životem rodin ve městě a na venkově. Rozhovory budou konkrétně zaměřeny na genderovou problematiku a prohloubí informace, zjištěné již předcházející sondou. Otázky budou pokládány tak, aby dotazovaní měli dostatek času na vyjádření svého názoru. Jednotlivé rozhovory budou nahrávány na diktafon se souhlasem respondentů, poté budou přesně přepsány. Rozhovory proběhnou koncem roku 2014.

Rozhovor je velice pracná a nákladná technika sběru informací. Je časově velice náročný. Získat informace v rámci určitého časového limitu může být velice nákladné a často i nemožné. Anonymita rozhovoru je pro respondenty málo přesvědčivá. Rozhovor klade menší nároky na iniciativu respondenta, pro respondenta je obtížnější vynechat odpovědi na některé otázky. V rozhovoru je téměř jisté, že dotazovaná osoba je ta, která byla vybrána do vzorku. Proporce úspěšně dokončených rozhovorů je podstatně vyšší, než návratnost dotazníků (Disman, 2006, s. 141).

Existuje určitá střední cesta v podobě polostrukturovaného dotazování, jež se vyznačuje definovaným účelem, určitou osnovou a velkou pružností celého procesu získávání informací (Hendl, 2005, s. 164).

Kvalitativní výzkum popisuje širokou škálu přístupů, díky nimž můžeme studovat složité a náročné problémy, jako jsou například lidské pocity a postoje (Walker, 2013, str. 55). Údaje jsou získávány hlubším kontaktem s terénem. „Předmětem kvalitativní metodologie je studium běžného každodenního života lidí v jejich přirozených podmínkách.“ (Petrušek, 1993, s. 129) (Reichel, 2009, s. 40-41). „Kvalitativní metodologie tedy není ani lepší a snad ani horší než kvantitativní postupy, je prostě jiná, protože je jinak zakotvena, je jinak předmětně orientována a vstupuje tam, kam kvantitativní metodologie vstoupit nemůže.“ (Reichel, 2009, s. 40-41).

Kvalitativní výzkum se intenzivněji zaměřuje na svůj objekt (tj. motivy, souvislosti a podobně). Snaží se nacházet vztahy mezi jednotlivými kategoriemi. Nejčastěji, ale opět ne bezvýhradně, užívá technik focus group hloubkových rozhovorů nebo techniku obsahové analýzy dokumentů (Urban, 2008, s. 65).

S tím, jak se upevnila pozice kvalitativního výzkumu a zároveň se uznala komplementarita obou přístupů, začali se metodologové také více věnovat otázce jejich kombinování. V některých typech smíšeného výzkumu se používají na úvod kvalitativní metody sběru dat a potom se provede dodatečné hloubkové dotazování vybraných účastníků šetření. Tomuto postupu se říká výzkum pomocí míchání metod (Hendl, 2005, s. 60).

V této diplomové práci bude kombinována sonda s kvalitativním výzkumem. V každém případě existuje mnoho sociologů, kteří jsou přesvědčeni o vzájemné komplementaritě kvantitativních a kvalitativních přístupů. Například M. Disman soudí, že komplementarita spočívá v tom, že zatímco kvalitativní přístup nám pomáhá porozumět pozorované realitě, kvantitativní přístup testuje validitu tohoto porozumění (Disman, 2000, s. 290), (Kubátová, 2006, s. 171).

Empirický výzkum usiluje o nejvyšší možnou kvalitu dat. Jelikož výsledky a závěry každé studie jsou tak dobré, jak dobrá jsou použitá data, na kterých je založena kvalita dat, má zaujímat první místo v úvahách o různých aspektech šetření (Punch, 2008, s. 58).

U každého měření je nutné se zabývat validitou (mělo by měřit to, co tvrdí, že měří), ale také reliabilitou, tj. spolehlivostí (mělo by měřit konzistentně). Pokud tomu tak není, musíme se ptát, jestli bychom takové měření měli skutečně použít (Walker, 2013, str. 55).

Tato práce může přispět jako výukový program pro studenty, učitele i veřejnost, kterou zajímá problematika rolí v rodině a život rodin na venkově a ve městě, ale může být použita také jako zdroj informací pro jiné výzkumné studie.

3. Gender a současná společnost

3.1. Současná společnost

Stav společnosti a historickou novost dané situace lze zajisté zkoumat z mnoha různých, a to nesporně relevantních úhlů pohledu, jako např. demografického, ekologického, sociálně geografického, z hlediska technologické a ekonomické úrovně výroby a služeb, politických či kulturně hodnotových nebo dokonce sociálně psychologických struktur (Machonin, 2005, s. 239).

Tab. 1: Základní charakteristika tradiční, moderní a postmoderní rodiny¹

	Tradiční	Moderní	Postmoderní
Struktura	široká, vícegnerační	nukleární, manželská	variabilní, individualizovaná
Základní kapitál	ekonomický	ekonomický, sociální, kulturní	sociální, kulturní
Legitimizace	sex, děti	děti	nelegitimizuje
Role	komplementární, hierarchizované	segregované, komplementární	individualizované
Funkce	univerzální	pečovatelské, statusotvorné, citové	citové
Autorita	otec	otec-matka, funkčně segregované	individualizovaná, slabá
Reprezentace diskursu	náboženská, církevní	občanská	masmediální
Mezigenerační přenos	patrilinéární, autoritativní	demokratický, smíšený	slabý

Zdroj: (Možný, 2008, s. 23)

Tradiční společnost je formou společenské organizace společnosti, které existovaly před nástupem průmyslové revoluce. Sociologie od svého zrodu definuje moderní společnost právě v protikladu k tradiční společnosti. Nejpregnantnější výraz našlo toto rozlišení v opozici *Gemeinschaft* a *Gesellschaft* u F. Tonniesea. I když Tonniesova idealizace „*Gemeinschaft*“, resp. pospolitosti či společenství, byla četnými kritiky korigována, zůstává v jistých obměnách patrná u M. Webera, H. Spencera, E. Dirkeima a u řady dalších sociologů. Připouští se, že tradiční společnost trpěla výraznou sociální stagnací, nebyla však ohrožována projevy anomie, která souvisí často právě s prudkostí a nekoordinovaností sociálních změn v moderní společnosti. Dělná práce je relativně málo rozvinuta. Vcelku lidé transformují jen minimální statky, které jim poskytuje příroda. V důsledku jednoduché techniky a slabé produktivity práce, je hustota obyvatelstva relativně nízká. Přibližně devět desetin obyvatel žije mimo města a zabývá se zemědělstvím (Velký sociologický slovník II, 1996, s. 1193).

Tradiční stát byl jediným typem neprůmyslové společnosti, v němž se významná část obyvatelstva přímo nepodílela na výrobě potravy. Ve společnostech lovců a sběračů

¹ **Modernismus** – pojem charakterizující racionalisticko-scientistickou orientaci světové kultury a civilizace a zároveň chápaný jako protiklad **tradicionalismu**. Dnes je proti modernismu kladen **postmodernismus**. V současnosti přiměřenější kulturní vzorec, charakterizovaný spíše pesimismem a obavami z budoucnosti, ořesením víry ve všemocnost vědy a lidského rozumu (Velký sociologický slovník, 1996, s. 644).

i u pastevců a zemědělců, existovala poměrně jednoduchá dělba práce. Nejvýznamnější rozdíl byl mezi úlohou mužů a žen. Naproti tomu v tradičních státech byl systém dělby práce daleko komplikovanější. Přetrvávalo sice ještě přísné rozdělení práce podle pohlaví - ženy mohly pracovat jen v domácnosti a na poli - ale u mužů se navíc objevila specifikovaná povolání, například povolání obchodníka, dvořana, vládního úředníka, vojáka. Vzniklo také základní rozdělení společnosti na třídu akristokratů a zbytek obyvatelstva. Vládce stál v čele „vládnoucí třídy“, která měla výlučně právo obsazovat vyšší příčky společenského žebříčku (Giddens, 1999, s. 74).

Typickým znakem **moderní společnosti** je to, že velká většina zaměstnaného obyvatelstva už nepracuje v zemědělství, ale v průmyslu, továrnách nebo úřadech. I v nejvyspělejších tradičních státech se valná většina lidí musela věnovat polním pracím. Poměrně primitivní úroveň technologického vývoje prostě neumožňovala, aby bylo od zemědělských povinností osvobozeno více jedinců než jen malá menšina. Průmyslové společnosti se také vyznačují daleko vyšším stupněm urbanizace, než kterýkoli typ tradičního společenského systému. Naprostá většina lidí žije ve městech, kde se vytvářejí pracovní místa a neustále vznikají nové příležitosti. V těchto nových městských oblastech se společenský život stává neosobnějším a anonymnějším nežli dříve; mnoho lidí se každý den setkává spíše s cizími tvářemi, než s jedinci, které by osobně znaly (Giddens, 1999, s. 75-76).

Moderní společnost vznikla jako produkt radikálních změn, k nimž došlo v oblasti ekonomiky, mocenských vztahů, sociálního uspořádání světa, života i výkladu světa v zemích západní Evropy a Severní Ameriky od počátku novověku (Velký sociologický slovník, 1996, s. 1200). Průmyslová revoluce uvádí do chodu doprovodné procesy, jako je rozvoj dělby práce, urbanizace, rozvoj transportu a komunikace. Sociální status jednotlivců přestává být určován jejich příslušností k domácnosti jisté stavovské kvality, je jednoznačně určen jejich postavením na trhu. V důsledku průmyslové revoluce se těžiště ekonomiky přesunuje ze sektoru zemědělství do oblasti průmyslové výroby (Velký sociologický slovník II, 1996, s. 1201).

Česká společnost urazila v posledních desetiletích kus cesty v úsilí o zvýšení úrovně sociální soudržnosti a akceschopnosti. Venkov a město, jež v průběhu devadesátých let obnovily fasády svých domů na náměstích a změnily se k nepoznání, pracují

s obtížemi, s propady i občasnými skandály, ale s nepopíratelným pokrokem na rekonstrukci svých sociálních struktur a institucí občanského života (Možný, 2002, s. 200 – 201).

Dá se dokonce říci, že dobrovolné začleňování do procesu evropské integrace a světové globalizace, je jedním ze základních a samozřejmých rysů optimální cesty naší další modernizace (Machonin, 2005, s. 243).

3.2 Pohlaví, gender

Do jaké míry jsou rozdíly v chování mužů a žen dány genetickými predispozicemi a nakolik jsou podmíněny sociálními a kulturními vlivy? Názory na tuto otázku se výrazně liší. Mnozí autoři se domnívají, že existují vrozené rozdíly v chování mužů a žen, jež se vyskytují v té či oné podobě ve všech kulturách. Někteří jsou přesvědčeni, že k takovým závěrům opravňují poznatky sociobiologie. Často upozorňují například na to, že téměř ve všech kulturách je lov a boj činností spíše mužskou než ženskou. Z toho podle nich plyne, že muži mají biologicky podmíněné agresivní sklony, které ženám chybějí (Giddens, 1999, s. 112).

Ač máme za to, že pohlaví je tím pevným nezpochybnitelným a gender je „pouhou“ sociální konstrukcí, v každodenních vztazích mezi lidmi je rozlišování podle genderu daleko důležitější. I sami sebe vnímáme většinou skrze gender. Muž si nevezme sukni, protože by to odporovalo jeho biologickým funkcím, ale protože to odporuje mužským genderovým znakům. Ze stejného důvodu pravděpodobně mnozí muži odmítají žehlit a ženy vyměňovat žárovky. Můžeme se přít, do jaké míry jde o výmluvu a do jaké míry jsou jedinci předsvědčeni, že se takovéto činnosti neslučují s jejich pohlavím. Faktem ale je, že již od narození jsme nějak genderově formováni, naše genderová identita (viz dále oddíl 3.2.1) je nám vštěpována ještě dříve, než si uvědomujeme sami sebe a své pohlaví. Proto bude dále vysvětlen pojem pohlaví a gender (Fafejta, 2004, s. 35 -36).

Pojem **pohlaví** (anglicky „sex“) je užíván tam, kde se hovoří o biologických rozdílech mezi mužem a ženou. Toto označení zahrnuje v podstatě všechno, co odlišuje muže ženu na biologické úrovni. Jedná se o rozdíly, které jsou z kulturně-společenského hlediska a jeho vývoje konstantní (Oakley, 2000), které existovaly a existují ve všech minulých i současných lidských seskupeních a společnostech. O vlastnostech, týkajících se pohlaví, se někdy hovoří jako o „samčím“ a „samičím“ (Janošová, 2008, s. 38 - 39).

Biologické pohlaví má u člověka podobně jako u velké řady dalších živých druhů alespoň v rámci normy dvě alternativy podle primárních a i sekundárních pohlavních znaků: muž a žena. V prenatálním vývoji určují pohlaví odlišné chromozomy ve 23. páru, označované jako X a Y (Mellan, 2008), (Paulík, 2010, s. 120).

O ženskosti a mužskosti hovoří jako o dvou protikladných a vzájemně se doplňujících kvalitách, které vždy již dřímají v jedinci ženského či mužského pohlaví. Přestože (nebo právě protože) ženskost a mužskost představují vždy již existující kvalitu každého člověka, tato kvalita nemusí být nutně vyjádřena: někdy může být jedincem opomíjena nebo mu může zůstat skryta, a pak je třeba znovu ji v sobě objevit. Jinak řečeno: ženskost a mužskost jsou kvalitou, jež vyvěrá z podstaty věci, kvalitou, která existuje bez ohledu na to, zda je některými lidmi a v některých kontextech zapomenuta nebo popřena (Zábrodská, 2009, s. 98 - 99).

Termín **gender** je pak sociální konstrukcí. Někteří teoretikové mluví o sociálně konstruovaném pohlaví, jde vlastně o roli. Biologicky se člověk rodí jako muž nebo žena, ale ženské a mužské roli se musí učit. Společnost má totiž od mužů a žen odlišné očekávání. Mužům a ženám gender² připisuje specifické chování (Jandourek, 2008, s. 181 – 182).

Pojem „gender“ byl ve spojení s mužstvím a ženstvím poprvé použit v článku J. Moneye (1955). Autor tento pojem vyhradil pro mužskou a ženskou identitu, která vyplývá ze sebeprožívání, tvrzení a chování jedince – na rozdíl od identity stanovené na základě jeho anatomické výbavy. Anglická podoba termínu „gender“ u nás zdomácněla a užívá se i v českých dílech, patrně také díky jeho medializaci prostřednictvím pražské nadace „Gender Studies“, jež se na tuto problematiku blíže specializuje (Janošová, 2008, s. 41).

Gender se dostal do popředí v okamžiku, kdy nabývají na síle feministická hnutí³ (19. století) a nejdříve v oblasti filozofie a politického tlaku, později i v právu se usiluje o rovnost mezi muži a ženami. To, co je ale potřeba označit za diskriminaci na základě pohlaví, je znevýhodnění muže či ženy z toho důvodu, že se od toho či onoho něco společensky očekává (Koldinská, 2010, s. 20-21).

² Termín je v anglicky mluvících zemích používán zhruba tři desítky let. Jeho kořeny je možné sledovat již v latinském „genus“, což znamená typ nebo druh. Pojem pochází ze starého indoevropského slova „generere“ (generovat, produkovat). Tento pojem přešel do gramatiky jako „gender“ – gramatický rod. Proto ještě i u nás někteří sociologové nebo socioložky, ale častěji filozofové a filozofky používají pojem rod. Pojem rod se však více etabloval na Slovensku, v Čechách je používán převážně anglický termín gender (Křížková, 2007, s. 20).

³ Tradicně je feminismus, resp. feministické hnutí chápáno jako hnutí za rovnoprávnost žen. Existují 3 historické formy a zároveň zdroje současného feminismu, které se rozvinuly na konci 18. a poč. 19. stol.: radikální, rovných práv, sociální. Radikální feminismus se objevil v USA a GB jako působení žen v sociálně reformním a morálním hnutí evangelických náboženství. Usiloval hlavně o nápravu morálně narušených žen (prostítetek). Feminismus rovných práv, nazývaný také liberální feminismus, jasně identifikovatelný z prací M.G. Wollstonecraftové a J.S. Millá, se soustředil na vysvětlování rozdílů mezi mužem a ženou vlivem sociálního okolí v kontrastu k všeobecnému přesvědčení, že tyto rozdíly jsou dány vrozenými dispozicemi. Klasický sociální feminismus formuloval své základní premisy v kontextu emancipace a třídního vědomí proletariátu (A. Bebel) (Velký sociologický slovník, 1996, s. 308-309).

Obsah pojmu gender je poměrně široký. Spojuje v sobě individuální stránku se svérázem utváření rodové identity a sociální stránku danou rolemi, normami a stereotypy. Člověk přijímá určitou genderovou roli s proporcí maskulinity a feminity v průběhu svého individuálního vývoje jako součást své genderové identity (vědomí vlastní totožnosti) jako příslušníka určitého pohlaví dávají odpověď na otázku, zda jsem muž, či žena (Paulík, 2010, s. 122).

Binarita ženské-mužské je přitom konstruována v souladu s tradičními představami o genderu, kde ženskost znamená pasivitu, emocionalitu, vztahovost či neprosazování se, zatímco mužskost aktivitu, racionalitu, rozhodnost, asertivitu až agresivitu a orientaci na pracovní výkon (Zábrodská, 2009, s. 98).

Odlišnosti mezi rody jsou dány pohlavně, biologicky, není však možné říci, že gender, tedy mužství a ženství, je danost, se kterou se člověk narodí, naopak – spíše se jedná o kulturní a sociální konstrukci. Předpokládejme ideální stav, totiž, že dítě má při narození jasné pohlavní orgány, na základě kterých je klasifikováno jako chlapec, nebo dívka. To samo o sobě nestačí. Dítě musí být socializováno a vychovááno jako chlapec, nebo dívka. Lze tedy říci, že klasifikační znak pohlavní identity se stává základem identity genderové (Kubátová, 2010, s. 230).

Jak uvádí Money – Cotter: *„gender se vztahuje k sociálním vlastnostem a příležitostem spojovaným s tím, zda je člověk muž či žena a ke vztahům mezi muži a ženami, chlapci a děvčaty, jakož i mezi ženami a mezi muži navzájem. Tyto vlastnosti, příležitosti a vztahy jsou společensky konstruované a naučené během socializačního procesu. Jsou ale změnitelné, protože gender podmiňuje, co se očekává, připouští a oceňuje na ženě či muži v dané situaci* (Koldinská, 2010, s. 20).

Těžko určíme, jsou-li rozdíly mezi mužem a ženou dány biologicky (pohlavím), nebo sociálně (genderem). Obojí je možné a vzájemný vztah bude velmi pravděpodobný. Jedno je však jisté. Biologické rozdíly jsou zvýrazňovány socializací, rozdíly mezi pohlavími jsou umocňovány rozdíly genderovými. Mnohé z toho, co jednoznačně považujeme za přirozené, tak je někdy více, jindy méně sociálně zkonstruované (Fafejta, 2004, s. 36).

3.2.1 Teorie vzniku pohlaví a genderové identity

O identitě⁴ většinou uvažujeme jako o něčem, co se dotýká přímo podstaty nás samých. Chápeme ji jako vyjádření toho, kým skutečně a trvale jsme, jako často obtížně definovatelnou, a přesto nepochybně existující esenci, která nás charakterizuje napříč životem a která nás odlišuje od druhých. Mnohdy rozlišujeme mezi identitou osobní a sociální, jako kdyby bylo možné určit, co v nás se vztahuje pouze k nám samým a co k druhým lidem a společnosti, ve které žijeme (Zábrodská, 2009, s. 10).

Tab. 2: Genderové identifikační teorie

<p>Psychoanalytické teorie (např. teorie identifikace)</p>	<p>Sigmund Freud, Karen Horney, Erik Erikson, Melanie Klein, Clara Thompson, Jacques Lacan, Juliet Mitchell, Nancy Chodorow</p>	<p>Děti ve svém osobním vývoji procházejí řadou stádií. Zhruba do věku čtyř let prožívají dívky a chlapci tento vývoj podobně. Počínaje tímto věkem však začínají svým chováním nevědomě napodobovat chování rodiče shodného pohlaví a učí se tak chovat přijímaným genderově specifickým způsobem. Chlapci jsou k identifikaci s otcem motivováni kastrační úzkostí, dívky závisí penisu. K obměnám též základního tématu patří koncepce závisi dělohy a přesun důrazu od vztahu otec – syn, respektive otec – dcera (tedy vztahu, jehož centrálním motive je penis), ke vztahu matka – dítě. Podle druhé z obou modifikací je ústředním problémem procesu získávání genderu fakt, že chlapci jsou nuceni se duševně separovat do svých matek, zatímco dívky podobnou separaci neprožívají.</p>
<p>Teorie sociálního učení</p>	<p>Albert Bandura</p>	<p>Děti získávají gender dvojím způsobem: posilováním (tedy obměnami za genderově přiměřené chování a tresty za chování genderově nepřiměřené a modelováním).</p>
<p>Kognitivněvývojové teorie (např. teorie genderových schémat, „teorie optických skel kultury“)</p>	<p>Jean Piaget, Lawrence Kohlberg, Sandra Bem</p>	<p>Děti vstřebávají gender a genderové stereotypy v rámci svého mentálního úsilí nalézat řád v sociálním světě, který je obklopuje. Pro vyhodnocování smyslových informací si děti vytvářejí kategorie či schémata, která jim umožňují pořádat svá pozorování a zkušenosti na základě vnímaných stabilních vzorců či pravidelností. Pohlaví je jedním z nejraněji vytvářených schémat, jelikož představuje poměrně stabilní a snadno rozpoznatelnou kategorii s jasně patrnými fyzickými příznaky. Podle „teorie optických skel kultury“, který zahrnuje i některé rysy teorie sociálního učení, jsou děti socializovány tak, aby přijaly genderové optiky (tedy předpoklady týkající se maskulinity a femininity) vládnuoci v jejich společnosti. Tato enkulturace se odehrává jak prostřednictvím institucionalizovaných sociálních praktik, tak i skrytými signály či „metasděleními“ o hodnotách a relevantních rozdílech, které usměrňují život dětí již od narození.</p>

Zdroj: (Renzetti - Curran, 2005, s. 107)

Identita se utváří v interakci mezi jedincem a jeho prostředím, které je ovlivňováno kulturou (Müller, 2007). Nalezení vlastní sexuální identity je důležitým předpokladem zvládnání zátěží přinejmenším tím, že tvoří součást vědomí existence určitého smyslu a řádu světa v němž žijeme, a omezuje konfuzi rolí, která genderově nevyhraněným jedincům hrozí (Paulík, 2010, s. 122).

V procesu socializace dochází k rozvoji genderové identity jedince, ke které se váže celý soubor očekávání v podobě hraní určitého typu genderových rolí. Sociální kontrola uplatňování „správných“ genderových rolí je zajišťována jak nejbližším – rodina, tak širším – škola, zájmová sdružení, práce – společenským okolím. Sociální kontrola je uplatňována ruku v ruce s reprodukcí genderových stereotypů i při volbě zaměstnání (Křížková, 2007).

⁴ Identita – (totožný, stejný) – obecně jednota vnitřního psychického života a jednání, která bývá též nazývána autentickým bytím (Velký sociologický slovník, 1996, s. 414).

Na genderovou identitu (viz také tab. 2) je bezpochyby možné pohlížet jako na stabilní a koherentní jádro nás samých, které na základě pohlavní příslušnosti předurčuje k jistým formám života. Takový model však před námi uzavírá možnosti bytí, jež by překračovaly hierarchickou genderovou binaritu a dovolovaly narušit nerovnosti mezi ženami a muži, které jsou s ní nedílně provázány (Zábrodská, 2009, s. 184).

Rodová identita, tj. vnitřní prožívání příslušnosti k vlastnímu pohlaví a k rodové roli, začala být problémem až s dosažením jistého stupně individualizace. Spolu s ní se objevily větší možnosti svobody, jež nabídla jedinci jistou volbu. Obsah identity se stal – na rozdíl od role – záležitostí jednotlivce a jeho sebereflexe. Zároveň došlo i k narušení vzájemné komplementarity muže a ženy. Stalo se tak ovšem vlivem strukturovanější dělby práce, situací, kdy mohl být jedinec bez potíží nahrazen jedincem jiným (Janošová, 2008, s. 14).

3.2.2 Pohlaví a gender v souvislostech životního způsobu

Životní způsob ovlivňuje jak pohlaví, tak i gender, a to nijak zanedbatelně, i když je třeba říci, že míra tohoto vlivu se v historickém vývoji mění (mnohem významněji se mění představy o životním stylu na základě genderu). Podle kritéria pohlaví lze mluvit především o části diferenciaci životního způsobu v pracovní oblasti (menší fyzická zdatnost žen) nebo v rodinném životě (období těhotenství ženy a jeho souvislosti). Mnohem více ale životní způsob a jeho diferenciaci poznamenává kritérium genderu, které vlastně formuluje v každé společnosti vzory chování a jednání muže a ženy, očekávané plnění jejich sociálních rolí (nejen společné rodiče, ale i zvlášť matka a zvlášť otec) jakýsi model životního způsobu muže a model životního způsobu ženy (Dufková – Urban – Dubský, 2008).

Co se vztahuje ke genderovým aspektům způsobu života? Pierre Bourdieu i Gilles Lipovetsky ukazují, že nadvláda mužů skutečně existuje a v zásadě je neodstranitelná. P. Bourdieu popisuje věčnou reprodukci této nadvlády. Současné změny v postavení žen nepovažuje za zásadní pro odstranění maskulinního sociálního řádu, který plodí sociální konstrukce genderových odlišností. G. Lipovetsky naopak soudí, že současná fáze demokraticko-individualistické dynamiky společnosti vede k rozvolňování bariér a k měknutí norem mužského a ženského světa (Bourdieu, Lipovetsky in Kubátová, 2010, s. 238).

Nejvíce konkrétních příkladů rozdílů životního způsobu podle genderu lze najít ve sféře rodiny, partnerského a rodinného života. Zároveň ale právě v této oblasti je možné objevit i nejvíce dokladů různých posunů a změn. Některé změny přitom „zdomácněly“ natolik, že je často v současnosti už ani jako změny nevnímáme, ačkoli ve své době měly ohromný význam a ta doba zase není tak úplně dávnou minulostí. Takovou přelomovou změnou byl jistě např. vstup žen do řady zaměstnání. Rodinně emancipační snahy průběžně model sociálně přijatelného, či dokonce společností oceňovaného životního stylu pozměňovaly dále a dnes se zpravidla nepovažují za nevhodné ani modely života matek – samoživitelek (dříve často vysloveně negativně hodnocené s dosti nízkou mírou tolerance ve společnosti), ani tzv. nových otců, otců na rodičovské dovolené, což je situace naprosto protikladná tradiční představě o typickém životním stylu muže, resp. jeho modelu (Dufková – Urban – Dubský, 2008).

3.3 Sociální role, genderové role

Role označuje očekávaný způsob sociálního chování člověka, vyplývající z jeho společenské pozice v sociální struktuře. Jde o vzorec sociálního chování, požadovaný od jedince vzhledem k jeho postavení ve společnosti. Pokud se rozhodneme nahlížet na sociální status jako relativně statický soubor práv a povinností, tak sociální role je předpisem jejich aktivního uvedení do života (Urban, 2008, s. 131).

V sociologii se objevuje pojem role⁵ – jako dynamického aspektu sociálního statusu – v druhé polovině 30. let minulého století, coby důsledek antropologických studií života různých společností a jejich tzv. kulturních institucí (Reichel, 2008, s. 137).

Podle J. Kellera termín role velmi často skrývá několik významů, kdy normativní role je označením toho, co by měl činit držitel určité sociální pozice, statistická role popisuje chování většiny lidí a individuální role chce vysvětlit konkrétní jednání určitého člověka (Keller, 2008, s. 74).

Sociální role⁶ představují určité odzkoušené funkční vzorce chování v určité situaci a pozici. Odrážejí očekávání ostatních členů společnosti. Člověk si tyto role osvojuje

⁵ Role je očekávaný způsob chování vázaný na určitý sociální status (R. Ponton, 1936). V sociologickém smyslu přijatých pravidel jednání (R.G. Dahrendorf, 1965) zprostředkovává rolový vztah mezi reálně prováděnými činnostmi jedince a jejich vymezením nadindividuálními platnými normami. Bylo by možno chápat roli též v trojedinosti sociologického neosobního aspektu sociální pozice, sociálně – psychologického strukturního aspektu sociální interakce a individuálního psychologického aspektu osobně prožívané činnosti (Velký sociologický slovník, 1996, s. 812).

⁶ Ideální normativně předepsaná role se nemusí krýt s aktuálním očekáváním sociálního okolí. Racionální jednání v rolích může být v rozporu s jednáním předvídatelným. Interakce může mít tedy při utváření sociálních vztahů větší význam než kauzalita (A. Giddens, 1984). Sociální volba může být důležitější než předpokládané sociální zákonitosti (D.Bell, 1976). Role tedy může představovat také jen rámec interpretace situace a vzájemného působení jedinců při „formativní transakci“ jejich jednání (H.G. Blumer, 1969) (Velký sociologický slovník, 1996 s. 944-945).

v rámci socializace, ale má v určité míře možnost výběru role a má možnost individuálního pojetí sociální role. Může být nositelem mnoha rolí, vzájemně se doplňujících, dokonce také rolí vzájemně se křížících (Majerová, 2009, s. 35). Koncepti sociálních rolí přirovnávají funkcionalisté (např. Robert K. Merton) a etnometodologové (např. Erwing Hoffman) k celoživotnímu divadlu. Každá sociální role má normativní charakter a ve svém základu je pro všechny stejná (Urban, 2008, s. 132).

Z předchozího jinými slovy plyne, že podstatnou část své sociální existence člověk uskutečňuje pomocí rolí v sociálních skupinách a současně, že členství v jakékoli skupině (popř. obecně ve společnosti) znamená zastávat v její struktuře určitou pozici a vykonávat v této pozici odpovídající sociální roli. Vstup do jakékoli skupiny potom představuje přijetí určité pozice a role. Členství ve skupině na jedné straně umožňuje uspokojovat nějaké vlastní potřeby, takže je k tomu z různých důvodů a v různé míře motivován, na druhé straně pro něho z tohoto členství vždy plynou jisté závazky (Reichel, 2008, s. 137-138).

Genderová role je souhrnem představ o tom, jací muži a ženy ve skutečnosti jsou (Peck, 1981), i popisem obecně sdílených přesvědčení o tom, jací by muži a ženy měli být. Obsahem genderové role jsou projevy a zájmy, které souvisí s vědomím příslušnosti ke skupině mužů či žen. Do značné míry se tedy jedná o vnější vyjádření rodové identity – jedinec v této roli vyjadřuje to, kým se cítí být, i to, jak chce být druhými vnímán (Costin, Draguns, 1989). Spektrum maskulinních či femininních projevů může u daného jedince odpovídat jeho pohlavní příslušnosti, ale může s ní být i zcela v rozporu (Janošová, 2008, s. 41).

Předepsané genderové role nejsou přesně dané, mluvíme zde o jakési čisté formě, kterou každý člověk doladuje podle okolností. Vliv na to, jak svou roli nakonec sehraje, mají i rodiče, vrstevníci, kultura a celá společnost. Přesto najdeme některé základní rysy. Podle tradičních genderových charakteristik jsou ženskými vlastnostmi podřízenost, závislost, citovost, pasivita, intuice, bázlivost a citlivost. K mužským se počítá dominance, nezávislost, racionalita, analytický přístup, statečnost a jistá míra necitlivosti (Jandourek, 2008, s. 182).

Nedokážeme si představit společnost, která by byla lidská a nebyla přitom organizovaná, neměla koordinované role jednotlivců, které jsou přiřčeny podle pohlaví, věku a společenského postavení. Předpokládá se, že o rozdělení práce podle pohlaví

rozhodl v pravěku lov. Jakmile se lidé začali živit lovem, specializovali se na něj muži a ženy se specializovaly na sběračství (Matoušek, 2003, s. 23).

U mnohých rolí můžeme říci, že je hrát musíme, ale ne vždy a za každých okolností – třeba roli žáka. Do role genderové se rodíme a nikdo nepředpokládá, že bychom někdy měli hrát roli opačnou – žena mužskou a muž ženskou, či dokonce nějakou úplně jinou. Zároveň tyto role prostupují všemi ostatními rolemi. Okolí nás vnímá jako muže a ženu bez ohledu na to, jaké postavení ve společnosti zaujímáme. Porovnáme-li genderovou roli s jinými, zjistíme zajímavý rozdíl. V případě genderové role téměř nenajdeme sociální situaci, kdy bychom si od ní mohli udržet výrazný odstup a přitom se vyhnuli sankcím. Vždy by se našel někdo, kdo by nám dal najevo nevoli a snažil se naše chování potlačit, podřídil ho terapii či se mu alespoň vysmát (Fafejta, 2004, s. 32-33).

3.3.1 Genderové role v rodinách

Kvalitativní odlišnost postavení muže a ženy v rodině může být chápána podstatně odlišným způsobem. Buď mluvíme o mužském a ženském rodě, anebo mluvíme o ženském a mužském pohlaví. Jde přitom o dvě odlišné věci. Co však náleží k mužskému a co k ženskému aspektu, je v různých kulturách rozdílné. Rozdíly mezi muži a ženami se jeví v této perspektivě jako marginální odlišnost, jež vystoupí do popředí v podstatě jen při plození, rození a nejranější péči o děti. Jinak je tu namísto vzájemné komplementarity mezi muži a ženami předpokládána téměř úplná vzájemná zastupitelnost. Proces, při kterém se muži obtížně adaptují na změnu od tradiční komplementarity k moderní univerzalitě mužské a ženské sociální role⁷, je velice složitý (Možný, 1990, s. 100, 102, 105).

Parsonsova koncepce rodiny, jež jen zjemnila a formalizovala konzervativní představu přirozené dělby rolí mezi mužem a ženou, chápe jako podstatný atribut mužské role schopnost muže integrovat rodinu do širší společnosti na co nejvyšší příčce stratifikační stupnice. Podmínkou pro to, aby měl muž šanci uspět, je omezení počtu rolí určujících rodinný status na jednu v rodině, což zároveň funkcionálně racionalizuje

⁷ Tím, že je gender vnímán v každodenním životě jednotlivými aktéry jako daná a nezměnitelná struktura, není také zpochybňován a jeho pravidla jsou v důsledku toho dodržována, tzn. muži i ženy realizují své role podle ustavených pravidel a maskulinních a femininních společenských rolí. V důsledku toho je okolím okamžitě rozpoznáno a samozřejmě penalizováno chování, které nezapadá do genderových vzorců – do popisů (stereotypů) sociálních rolí ženy nebo muže. Jedním z prvních vzorců, které si člověk v rámci rané socializace osvojí, je uvědomění si existence odlišných skupin pohlaví. V rámci nich jsou mužům i ženám připisovány odlišné role a také orientace na odlišné hodnoty a pozice ve společnosti i v rodině (Křížková, 2007).

konzervativní uspořádání uvnitř rodiny: odstraňuje to soutěživost v páru a zvyšuje rodinnou solidaritu (Možný, 2002, s. 81).

Způsob rozdělení rolí a povinností v rodině je důležitou skutečností, která významně formuje možnosti rodičů sladit profesní a rodinnou sféru. Dělbá rolí v rodině je do značné míry založena na sociálních stereotypech, v menší míře se zde projevují osobní preference aktérů a nové netradiční modely. Ukazuje se, že ve většině domácností stále platí tradiční rozdělení genderových rolí, založená na principu komplementarity. Žena se více věnuje rodině a dává jí většinou přednost před prací, muž naopak více než žena věnuje svou pozornost práci, případně i na úkor rodiny. To platí téměř všeobecně, přestože pracující ženy se snaží svého partnera do činností, týkajících se chodu domácnosti a rodiny zapojit o něco více, než ženy nepracující (Jurajda, Kuchařová, Machovcová, 2006, s. 7).

I přes rostoucí podíl otců na výchově dětí ale stále zůstává péče o děti primárně v kompetenci ženy. Toto genderové rozdělení péče o děti má jak pro ženy, tak pro muže své výhody a nevýhody. Ženy mají na jedné straně výhodu v tom, že si s dětmi mohou vytvořit velmi blízký vztah, že mohou sledovat, jak děti rostou, a mohou se na jejich vývoji podílet. Většinu matek tyto zážitky těší a citově naplňují. Zároveň ženy díky svým vazbám na děti, ale i na své vlastní rodiče a sourozence v rodinách, působí jako ochránkyně rodinných vazeb; to znamená, že v rodině navzájem propojují jednotlivé generace a napomáhají uchování rodinné soudržnosti (Renzetti – Curan, 2005, s. 235).

Žena se snaží skloubit více rolí, které mají rozporné a celkově nadměrné požadavky, aniž se s nimi (zcela) identifikuje: většinou tradičním způsobem rodí a opatruje děti a přitom netradičně studuje a snaží se dosáhnout profesionální kariéry, jakou dosahují muži. Jenom velmi malé části žen se podaří stoprocentně zrealizovat tuto strategii, protože vyžaduje nadlidské úsilí. Ženy dosahují špičkové profesní kariéry spíše za cenu vzdání se mateřské role (respektive její soudobé kulturní podoby). Toto extrémní pojetí životní dráhy je ale všeobecně odsuzováno, což vytváří zmíněný durkheimovský tlak na sociální uplatnění ženy (Vodáková A., Vodáková, O., 2003, s. 274).

Všechny činnosti v domácnosti, od narození dítěte po vypravování nebožtíka z domu smutku, od ukrojení chleba po domácí zabijačku, od jarního úklidu po předzimní přípravu na sníh a mráz, všechno, co žena doma dělala a čemu panovala,

bez výjimky jediného gesta, bylo v tradiční společnosti bohatě kulturně vzorováno, neslo hlubší smysl a požívalo přiměřené úcty. Z domácích obyčejů, sezónních slavností, písni, rituálů modlitbiček a symbolických gest domácích prací už v nově zakládaných dělnických koloniích na periferii měst zůstávaly jen trosky. Změnily se technologie a domácí práce zprimitivněla, protože ty výrobky, které předpokládaly složitější technologické postupy a dovednost, začal vyrábět a prodávat průmysl. Ztratilo se spojení s přírodou, rytmus dne neudávala domácí zvířata a střídání ročních dob se stalo bezvýznamné. Údržba domácnosti⁸ se zjednodušila natolik, že těch několik repetitivních úkonů bez jakéhokoli symbolického odkazu ke kulturní transcendenci muselo začít odpuzovat svou degradující primitivitou (Možný, 1990, s. 121).

G. Lipovetsky přichází s důležitou myšlenkou: prioritní ukotvení ženy v rodině sice lze považovat za nástroj mocenského nátlaku mužů vůči ženám, ale byla by chyba myslet si, že ženy svým připoutáním k rodině žádnou mocí nedisponují. Ženy velmi dbají na to, aby si udržely své prvořadé postavení v domácnosti, svou soukromou moc, o kterou se nehodlají dělit s mužem. Mnoho žen, zejména ze středních vrstev, hájí schopnost věnovat se mateřským i profesním úkolům zároveň. Manažerské a organizační dovednosti, které získaly v profesním světě, teď přenášejí i do svých domácností. Prioritní postavení v soukromé domácí sféře poskytuje ženám moc rozhodovat o výchově dětí, o organizaci práce v domácnosti, o zařízení a výzdobě bytu, o rodinných účtech, o výživě rodiny apod. Ženy tak získávají vůdčí postavení v rozhodování o každodenních aktivitách, v organizování výletů, rodinných dovolených apod. Aktivity v domácnosti tudíž nemusí být ženami vnímány pouze jako otupující povinnosti, nýbrž zejména jako způsob, jak si vytvořit svůj vlastní svět (Lipovetsky, 2000, s. 241), (Kubátová, 2010, s. 235-236).

Role muže a ženy se ve veřejné sféře vyrovnávají, zato doma muž přestává být vidět. Muž přestal být jediným živitelem rodiny. Stává se jedním ze dvou živitelů rodiny, který není příliš ochoten zastávat nutné práce kolem dětí a domácnosti. Díky přežívajícím tradicím a předsudkům si ale na druhé straně

⁸ Každodenní výkon domácích prací a zátěž rodinnými povinnostmi spočívá jednoznačně stále více na ženách. Genderové vztahy v české rodině jsou zatíženy výraznou asymetrií. A tak není divu, že dělba práce v domácnosti a rodině bývá ženami hodnocena jako nespravedlivá a že tento pocit nespravedlnosti bývá u žen dáván do přímého vztahu s jejich spokojeností, resp. nespokojeností v rodině, potažmo s manželem či partnerem. Ukazuje se však, že situace je ještě o něco komplikovanější. Ani tam, kde se muži snaží ženám více pomáhat či se více starat o děti, nebývá jejich úsilí vždy odměněno spokojeností ženy. Tato na první pohled paradoxní situace má však své „racionální jádro“. Ženy se totiž cítí být touto „nezvyklou aktivitou“ mužů ohroženy, a proto brání svou stávající pozici (Vodáková A., Vodáková O., 2003, s. 109 - 110).

leccos nárokuje. Jenže emancipovaná žena je mnohem méně než ženy v minulých stoletích ochotna tyto nároky plnit. Žena je dnes schopna nejen se sama živit, ale také sama vychovávat dítě (Matoušek, 2003, 34,37).⁹

I přes veškerý technologický pokrok a moderní vymoženosti, jsou domácí práce časově i jinak náročná činnost, a že ve většině domácností na ně spotřebují více času ženy než muži. Vedle množství času, který manželky a manželé tráví domácími činnostmi, existují rozdíly i typy prací, které doma dělají. Manželky obvykle zastanou většinu každodenních činností, jako je úklid a vaření; muži mají na starosti méně pravidelné a méně se opakující povinnosti. Manželky například každý den, jednou či dvakrát, vaří pro celou rodinu. Manželé obvykle sekají trávník a dělají drobné opravy v domě, tedy práce, které je třeba dělat pouze příležitostně (Hochschild, 1989, Shelton, 1992), (Renzetti – Curran, 2005, s. 232).

Na ženách stále spočívá největší díl úkolů, spojených se zaopatřováním dítěte a domácnosti. Musí být více či méně ochotny přerušit na několik let svou kariéru v zaměstnání a přinejmenším na nějaký čas se vzdát uspokojování svých potřeb mimo rodinu.¹⁰ Kromě sociální izolace jsou finančně závislé na partnerovi a musí se vyrovnat se skutečností, že práce hospodyně a ženy v domácnosti zaujímá na hodnotovém žebříčku naší společnosti to nejnižší místo. Většina činností, nutných pro zaopatření dětí spadá i nadále do okruhu působnosti žen. Na matkách spočívají v průměru nejméně tři čtvrtiny úkolů, spojených s péčí o dítě, zatímco na otce jich zbývá v nejlepším případě čtvrtina, nezávisle na tom, kolik je v rodině dětí (Karsten, 2006, s. 124-125).

Rozdílné údaje, týkající se žen a mužů, jako rodičů dětí do osmnácti let, se ukážou, budeme-li zkoumat rozdělení nejen domácích prací, ale také čas věnovaný péči o děti a další členy rodiny, kteří vyžadují speciální opatrování. Součet doby, které respondenti nebo respondentky věnují těmto činnostem, ukazuje rozdílné hodnoty pro jednotlivá pohlaví – ženy stráví touto neplacenou prací asi dvakrát více času než muži. V rodinách, ve

⁹ Žena jako matka byla vývojem osvobozena od závislosti na muži – otci jejich dětí. Jako nezamýšlený důsledek osvobodila ovšem její emancipace i otce; oslabil sociální tlak, který ho nutil bezpodmínečně stát po boku matky při výchově dítěte. Paralelně působící druhý zdroj oslabení sociálního tlaku na otce můžeme pak hledat ve všeobecně přístupné a účinné ženské antikoncepci. Dokud ta nebyla a záleželo především na muži, zda ochránil ženu před nežádoucím těhotenstvím, ležela na něm i velká odpovědnost za dítě, jež bylo nechtěně počaté. Jak ukazuje dlouhodobý podíl téměř poloviny nevěst těhotných při prvním sňatku. Situace se však mění v okamžiku, kdy žena může stejně účinně a spolehlivě jako muž nechtěné těhotenství odvrátit. Došlo-li k němu, odpovědnost se přinejmenším rozkládá rovnoměrně na oba partnery (Možný, 2002, s. 192).

¹⁰ Mnohé výzkumy dokazují, že i dříve rovné rozdělení odpovědnosti za domácí práce se v páru mění poté, co se partnerům narodí první dítě. Žena na sebe přebírá roli pečovatelky o dítě, která je téměř automaticky doprovázena i rolí pečovatelky o domácnost. Muž se naopak stále více soustředí na placenou práci ve veřejné sféře. Role partnerů většinou zůstávají takto vychýlené i poté, co děti odrostou a žena se vrátí do zaměstnání (Coltrane, 1996), (Bierzová, 2006, s. 21). Nepopíráme, že se dnes mnoho párů snaží – zejména v raných fázích manželství – o větší rovnost, tj. rovnější dělbu činností mezi partnery. Avšak i takové páry mohou poté, co se staly rodiči často zjistit, že jejich úsilí o rovné rozdělení domácích prací se zhroutilo (Renzetti, Curran, 2005, s. 233).

kterých pracují oba rodiče, jsou domácí práce a péče o děti rozděleny rovnoměrněji, než je tomu u rodičů dětí, kteří nejsou zaměstnaní. (Bierzová, 2006, s. 21-22).

3.4 Genderové stereotypy

Představy o jednom či druhém pohlaví nazýváme **genderové stereotypy** a právě ony vedou k diskriminaci na základě pohlaví. Většina lidí předpokládá, že genderově stereotypní představy jsou v pořádku, protože odpovídají skutečnému chování téměř všech mužů a žen. Určitě existuje řada žen, které výborně řídí auto, jsou technicky nadané a výborně se orientují v mapách, stejně jako muži, kteří mají mírné, neagresivní povahy, rádi vaří a starají se o děti. Zejména ženy už během historického vývoje mnohé stereotypy překonaly. Například když před více než sto lety začaly první z nich studovat na univerzitách. Dnes už víme, že tvrzení, která souvisí s vymezením genderových stereotypů jsou nezávazná. Nicméně různé argumenty zaznívají i dnes (Marksová Tominová, 2009, s. 39).

Ženy dnes mají přístup do politiky, mohou jít samy do restaurace (před 150 lety bylo obojí nemožné). Otcové se mohou a mají zúčastnit porodu svého dítěte (představa v roce 1970 absurdní). Ani to, že se otcové spolupodílí na výchově již od narození dítěte, nebylo dlouho samozřejmé. Mnozí autoři 19. i 20. století byli přesvědčeni, že by tím mohli více zkažit než zlepšit, neboť mužům chybí „instinkt“ pro výchovu dětí. Dnes se muži mohou stát au-pair. Patrně nás nešokuje muž coby zdravotní „sestra“ a žena rektorka univerzity. Ženy v kalhotách nevyvolávají žádnou pozornost, kalhoty dnes mohou být součástí plesového kostýmu (Fafejta, 2004, s. 61).

Podle G. Lipovetského mohou ženy vykovávat všechna povolání, mohou být profesně aktivní. Ovšem, zatímco muži mají oddělenou profesi a rodinu, ženy mají obě sféry spojené. Podle G. Lipovetského zaujímá u mužů první místo profese, otcovství je na druhém místě. Ženy se v profesním životě a v kariérních ambicích více zaměřují na to, aby mohly s profesí skloubit rodinu. Lze tedy říci, že individualistické hodnoty jsou odlišné pro ženy a pro muže. Zatímco u mužů se jedná o individualistickou hodnotu spojení rodiny a profese. Přesto však přetrvávání žen v soukromé domácí sféře trvá. (Lipovetsky, 2000, s. 229), (Kubátová, 2010, s. 235).

Genderových stereotypů je v české společnosti víc než dost. Stereotypní vidění rozdělení rolí v rodině již bylo zmíněno. Stereotypy se však hojně vyskytují i u mnohých profesí. Například učitelství v mateřských školách je považováno za zcela ženskou profesi,

přestože by mužské vzory prospěly i našim nejmenším dětem. Některé jiné obory jsou bez valného opodstatnění brány jako typicky mužské. Tomuto dělení pak odpovídá i výše mezd, vytvářející další překážku k možné změně (Fórum 50%, 2009, s. 57, 2009, s. 14 – 15).

Odstranění genderových stereotypů je zásadním požadavkem k dosažení rovnosti žen a mužů. Místní a regionální samosprávy musí prosazovat odstraňování stereotypů a překážek, na nichž jsou založeny nerovnosti v postavení a podmínkách žen a jež způsobují nerovné hodnocení rolí žen a mužů v politických, ekonomických, sociálních a kulturních záležitostech (Fórum 50%, 2009, s. 57).

3.5 Vliv evropské integrace a gender

Přestože první vládní organizace a programy na prosazování rovnosti žen a mužů vznikly na základě událostí, předcházejících jednání o vstupu ČR do EU a přestože poměrně velká část českých ženských občanských skupin byla založena v první polovině 90. let, shodují se současně představitelky vládní i občanské scény, které se zabývají otázkami genderové rovnosti a posilováním postavení žen ve společnosti v tom, že nebýt příprav ČR na vstup do EU, nedosáhla by tato problematika takové míry politické a mediální pozornosti jako v posledních několika letech (Hašková, Křížková, Linková, 2006, s. 87).

Ženám se během devadesátých let podařilo prosadit zákony, zlepšující postavení žen, zákony a opatření, která by se – nebýt podpory EU – později jen obtížně realizovala. Do veřejného života vstupují i hodně alternativní seskupení mladých žen, včetně žen bojujících za práva žen a mužů (Šiklová, 2009, s. 5).

Téma rovných příležitostí a (anti)diskriminace je mimo jiné důležité, protože tyto zásady obsahuje česká a evropská legislativa. Těmito zákony se musí řídit všichni zaměstnavatelé v České republice, tedy i ty nejmenší úřady s malým počtem zaměstnanců. Na základě zákoníku práce např. musí mít všichni zaměstnavatelé pracovní řád, který definuje základní povinnosti a práva zaměstnanců, zaměstnavatele a řídicích pracovníků. Součástí musí být ustanovení o ochraně před diskriminací (Sokačová, 2011, s. 9).

Je možné vysledovat dva hlavní faktory v postoji státu k otázkám genderové rovnosti. Za prvé šlo o přesvědčení, že není reálně potřeba a ani neexistuje společenská poptávka po dalším rozpracování legislativy genderové rovnosti nebo vzniku další

infrastruktury pro genderovou rovnost, protože rovnost je již v zásadě zajištěna Ústavou ČR. Přenesení direktiv EU k rovnosti žen a mužů do českého právního řádu bylo většinou politiků a političek v ČR vnímáno jako mechanický úkol, který je nutné splnit jako jednu z podmínek vstupu ČR do EU, ale který by jinak nebyl potřebný. Za druhé byl postoj státu k otázkám rovnosti žen a mužů a legislativy s nimi spojené poznamenán zdůrazňováním negativních zkušeností s rovnostářskou politikou během komunistického režimu (Hašková, Křížková, Linková, 2006, s. 89).

Vliv evropské integrace podstatně změnil prostředí, v němž nyní fungují české ženské občanské skupiny. Pod tlakem EU došlo nejen ke vzniku vládních institucí pro prosazování genderové rovnosti, ale ty se spolu s tím staly i potenciálními partnery pro české ženské občanské skupiny, protože EU zdůraznila nutnost spolupráce vládních struktur (a nově vzniklých vládních struktur pro prosazování genderové rovnosti) s (ženskými) NNO (Hašková, Křížková, Linková, 2006, s. 90).

4. Rodina v současné společnosti

4.1 Rodina v historickém kontextu

Současná rodina má své dějiny. Vyčleňovala se postupně jako „soukromý“ prostor, v němž členové rodiny měli čím dál tím větší zájem být pohromadě, sdílet určitou intimitu a stali se citlivější na kvalitu vzájemných vztahů. Tvrdit, že nukleární rodina – tj. rodina složená z muže, ženy a jejich dětí, sdílejících společné bydliště – existovala vždycky, ještě neznámá, že tato rodina plnila vždy stejné funkce, nebo se vztahy mezi pohlavími či generacemi regulovaly stejným způsobem (Durkheim, 1921; De Singly, 1999, s. 10 - 11).

Podle klasického pojetí nejen historiografie, nýbrž i sociologie či antropologie, kdysi v dávnověku vznikla rodina, které se říká tradiční. V tomto názvu je obsaženo poslání rodiny, reprodukce života a předávání biologického, materiálního a symbolického dědictví z generace na generaci. Jako nástroj, umožňující přežití, si lidská skupina vytvořila v rodině instituci, která mohla zajistit nepřetržitost předávání, i když v tvrdých přírodních podmínkách se zdaleka ne každému individuu podařilo dožít se věku, v němž zplodí a vychová mladé. Třebaže rodina jako instituce a systém rodinné strategie se lišily u různých společností a v různých obdobích, je třeba vidět, že v každém konkrétním případě té které společnosti byla rodina jednotnou institucí co do obecně uznávaných norem chování a s jediným systémem manželství závazným pro všechny (Vodáková A., Vodáková O., 2003, s. 92), rodina tak patří mezi kulturní universalie (např. spolu s manželstvím, hygienou, tancem, apod.)

V době předklasické, homérské, tj. v 8. a 7. století př.n.l., byla řecká společnost organizována podle širokých rodů. Muži se neženili z lásky. Ženili se proto, aby měli mužského následovníka, který udržoval rodinný kult. Postavení ženy v rodině bylo podřízené. Ženy se vzdělávaly minimálně, jen doma a jen ve styku s ženskými členkami domácnosti. Vdaná žena pečovala o řádný chod domácnosti. Muž pobýval doma málo. Trvá vedoucí postavení muže a podřízená role ženy, vysoká oddělenost mužské a ženské role. Rodina je nejen společenskou jednotkou, je i jednotkou výrobní a institucí výchovnou (Matoušek, 2003, 25 - 26).

V 19. století byla zavedena právní nařízení, omezující zákon o otcovském trestání. Otec už není nespornou hlavou rodiny, rodina už není „patriarchálního“ typu. Rodinu můžeme označit také jako „vychovávací“ nebo „citovou“ (De Singly, 1999, s. 12,24).

V první polovině 19. stol. při posuzování muže nehrál nijak podstatnou roli vzhled, nýbrž schopnosti, očekávaná perspektiva (kariéra v zaměstnání) a majetkové poměry. Žena měla, jak už bylo zmíněno, dosáhnout uznání výhradně jako manželka a matka. „*nikdy se nepovznese emancipace našeho pohlaví na stupeň ten, aby žena emancipací touto zapomněla býti matkou,*“ uklidňovala odpůrce ženského vzdělání Sofie Podlipská (Bahenská, 2005, s. 23). Výchova dívek z měšťanských vrstev se odehrávala především v rodině s přispěním domácích vychovatelů. Cílem nebylo vzdělávání, ale vedení dívky v duchu dobových požadavků k tomu, aby dovedla řídit domácnost, pečovat o děti a přiměřeně reprezentovat dům a manžela (Bahenská, 2005, s. 25).

Už do 60. let 19. stol. totiž řada dívek hledá uplatnění naopak mimo domácnost a mizí typy žen, které si získávaly autoritu jen jako schopné hospodyně. Důvodem byla skutečnost, že domácí práce se přes nespornou časovou, ale i fyzickou náročnost nedočkávaly přílišného ocenění (Bahenská, 2005, s. 123).

„Šťastná rodina“ byla v 70. a 80. letech 20. stol. základem, normalizačním obrazem a zaklínadlem pro zachování politické stability režimu ať již v ideologickém, nebo prakticko-životním smyslu. Nejen na politicko-normotvorné úrovni, ale i bezprostředně ve formě konkrétních pro-natalitních opatření v sociální oblasti a sféře bydlení se tento vyhraněný důraz na jeden aspekt lidského života a zatlačení občanů do rodinného kouta stal východiskem poinvazního komunistického režimu a širším prostředkem společenské stabilizace tohoto režimu. S prohlubující se stabilizací tohoto specifického politického režimu se „mít děti“ stalo jakousi normou (Tomášek, 2007, s. 3). V éře socialismu byly ženy coby někdo, kdo rodí děti a pečuje o ně (Šanderová, Šmídová, 2009, s. 78).

Socialistický stát se v jisté fázi světového vývoje pokusil tento „neplnohodnotný“ status žen, který jeho tehdejší ideologové považovali za sociálně konstruovaný, a tudíž změnitelný, zlomit prostřednictvím státem nadiktované plné zaměstnanosti, programem vzdělávání žen, vytvořením sítě předškolních zařízení pro děti a dalšími státem podporovanými aktivitami a službami pro pracující rodiče. V kapitalistických západních společnostech v téže době převládal spíše malý podíl žen –

matek na placené práci – jejich role coby pečovatelek a hospodyň měla jednoznačně přednost (Šanderová, Šmídová, 2009, s. 78 – 79).

V první polovině sedmdesátých let 20. století se vydaly evropské společnosti na cestu ke snižování počtu narozených dětí a česká společnost je následovala zhruba s patnáctiletým odstupem. Ubylo manželských svazků a ty děti, které se rodí, rodí se stále častěji neprovdaným ženám. Mnohé z nich žijí v nesezdaném soužití s otcem svého dítěte, ale zdaleka ne všechny. A neformální svazky jsou ještě náchylnější k rozpadu než formální manželství, kterých se rozchází více než třetina (Možný, 2002, s. 190).

4.2 Definice rodiny a současné trendy

Pojem rodiny je mnohoznačnější, než jak na první pohled vypadá. Především je nutno rozlišovat rodinu manželskou, kterou tvoří muž, žena a jejich děti, na straně jedné a širší svazky pokrevního příbuzenství na straně druhé. Při zkoumání minulého vývoje je nejvhodnější hovořit nikoli o rodině či o příbuzenství, nýbrž o domácnosti. Domácnosti měly také funkce sociální. Probíhala v nich socializace dětí, často včetně jejich socializace profesní. Omezenost celého života na vlastní domácnost a její okolí byla pro tradiční společnost charakteristická (Keller, 1992, s. 45 - 46).

Na rodině se mohou demonstrovat všechny základní sociální vazby: vztah k vnějšmu prostředí (rodina zajišťuje např. bydlení, ochranu před napadením), vztahy biologické reprodukce (první dělba práce mezi mužem a ženou) i vztahy ekonomické. Rodina zprostředkovává jedinci jeho základní sociální začlenění na počátku životní dráhy a vybavuje ho sociálním statutem – příslušnost k vrstvě, třídě, etnické skupině. Provází člověka po celý život, i když jde o různé věci v jednotlivých fázích životního cyklu, závislost na původní rodině se mění směrem k nezávislosti, která je završena založením vlastní rodiny, výchovou dětí, péčí o stárnoucí rodiče (Veselá, Kanioková Veselá, 2011, s. 129).

Dnes již všichni označujeme rodinu především jako manželský pár s dětmi. Původní význam slova rodina byl totiž podstatně jiný. Rodinou se nazývalo společenství lidí, kteří spolu bydleli pod jednou střechou, společně hospodařili a podléhali jedné autoritě (Možný, 1990, s.17).

Rodina není totéž jako domácnost, ta je skupinou osob, která obývá společný prostor a nějakým způsobem vede společnou ekonomiku. Toto rozlišení je důležité například z hlediska statistiky, protože onou skupinou osob mohou být například

partneři stejného pohlaví, přítel a přítelkyně, žijící v nesezdaném soužití nebo vnuk žijící s babičkou (Jandourek, 2008, s. 187).

Jak uvádí teoretik strukturálního funkcionalismu T. Parsons ve svých spisech o rodině, domácím životě i genderu, izolovaná nukleární rodina se skládá z manžela, manželky a jejich nezaopatřených dětí. Říkáme-li, že je tento typ rodiny izolovaný, pak tím myslíme to, že členové rodiny žijí odděleně od jiných příbuzných. V současné době jsou nejtypičtější rodiny s dvěma živiteli, kde oba dospělí partneři pracují za mzdu, a rodiny s jedním rodičem-samoživatelem, tedy rodiny s dětmi, v nichž však domácnost finančně zajišťuje pouze jedna dospělá osoba (Renzetti-Curan, 2005, s. 213, 216).

Postupně se vyvinul typ rodinného života, který známe ze současné západní společnosti: rodina spjatá úzkými citovými vazbami. Ve své domácnosti se těší značné míře soukromí a soustřeďuje se na výchovu dětí. Tento vývoj je provázen vzestupem citového individualismu, tj. vytváření manželských vztahů na základě osobní volby, jež vychází z romantické lásky nebo sexuální přitažlivosti (Giddens, 1999, s. 158).

Nejprve je třeba si uvědomit, že model rodiny, který v současné době mnozí laici i někteří odborníci oplakávají a diskutují o jeho krizi a který se v obecném diskurzu jeví jako „přirozený“, tedy nukleární rodina složená z obou biologických rodičů a jejich dětí, v níž muž je v první řadě „živatelem“ a žena pečuje o děti a domácnost, je ve skutečnosti model, existující ne příliš dlouhou dobu a je charakteristický zejména pro 19. století. Emil Durkheim ukázal, že právě tento typ rodinného uspořádání již sám o sobě je jedním z výsledků postupující individualizace (Dudová, Vohlídalová, 2005, s. 2).

Rodina se neustále vyvíjí, mění a reaguje na změny společenských či ekonomických podmínek (Gillernová, Kebza, Rymeš, 2011, s.106).

Veselá, Kanioková Veselá uvádějí následující vývojové trendy současné rodiny:

- zvyšování věku sňatečnosti, plánování rodičovství
- zvyšuje se počet netradičních forem vztahů
- společenská tolerance vůči rozvodům, nízká stabilita rodiny
- vysoká zaměstnanost žen

(Veselá, Kanioková Veselá, 2011, s. 129).

4.2.1 Zvyšování věku sňatečnosti, plánování rodičovství

V současné moderní společnosti dochází ke zvyšování věku sňatečnosti a v důsledku takových rozhodnutí může dojít ke snižování porodnosti. V tomto klimatu žijící muži i ženy se jen obtížně rozhodují mít děti; rodina je institucionalizovaná odpovědnost a obětavost je jejím pilířem. Toto (sobecké) klima se tu šířilo už za starého režimu (tj. před rokem 1989). Mělo však častěji podobu sobectví rodinného, a proto nebylo tak antinatalitní. Nové poměry s důrazem na konzum a hédonismus, s větší mírou rizika změny zaběhnutých pořádků a s větším nákladem na děti zejména v podobě ušlých příležitostí však trend poklesu porodnosti, nasazený už v osmdesátých letech, ještě podpořily (Možný, 2002). Odsunutí rodičovství na pozdější dobu už často chybí ochota změnit přijatý životní styl bez dětí, opustit kariéru nebo se vyskytnou zdravotní komplikace spojené s vyšším věkem (Gillernová, Kebza, Rymeš, 2011, s. 107).

4.2.2 Nesezdaná soužití a singles

Nesezdaná soužití tj. soužití muže a ženy mimo manželství, jinak též kohabítace nebo konkubinát, je ujednání, podle něhož se dva lidé rozhodnou žít spolu v dlouhodobém nebo trvalém emočně nebo sexuálně intimním vztahu. Důvody kohabítace mohou být různé, například snaha otestovat společné soužití, stabilizovat finanční situaci před vstupem do manželství. Některé páry odmítají instituci manželství jako takovou. Také je možné, že si páry nejsou jisté tím, že jim vztah vydrží, a nechtějí se zatěžovat formalitami ohledně sňatku a rozvodu (Jandourek, 2012, s. 215).

Kohabítace se dnes pro mladé lidi obvykle stává experimentálním stádiem před vstupem do manželství. Většinou nejde o plánované rozhodnutí, ale o něco, co postupně vyplyne ze vztahu samotného. Milenecká dvojice spolu tráví stále více času v bytě jednoho či druhého, až se nakonec přesune do jedné společné domácnosti. Mladí lidé, kteří spolu žijí, většinou mají v úmyslu se jednou oženit či provdat (ne však nutně za současného partnera). Většina z těchto dvojic si ponechává oddělené finance (Giddens, 1999, s. 179).

Odpověď na otázku, proč počet párů žijících v jiném než manželském soužití stále roste, není jednoduchá. Důvodů je celý komplex. Předně se ve společnosti změnilo pojetí rodiny a manželství. Svou úlohu sehrálo také posílení kultu romantické lásky a dalším faktorem je emancipace ženy. Žena, která je ekonomicky samostatná a která

dosahuje stejného vzdělání jako muž, již nepotřebuje manžela jako „ochranu“ a živitele, a práce jí dává širší možnost seberealizace (Jandourek, 2008, s. 192).

Fenomén **singles** je pravděpodobně nejzřetelnějším a nejvyhraněnějším projevem individualizace ve sféře rodinného a partnerského života (Tomášek, 2003, s. 5). Spojuje je mladistvý životní styl, ale v kolika letech komu na něj dojdou síly, je těžké jednoznačně stanovit. Vedle obtížného věkového omezení se musíme vyrovnat také s jen na první pohled jednoduchou otázkou: co je to – žít sám? Mladí lidé, kteří mají vlastní byt a jsou evidováni jako jednočlenná domácnost, nežijí vesměs v sexuální abstinenci. Koho tedy která studie považuje za singly, pořád ještě není sjednoceno. Na čem se ovšem určitě shodneme, je to stále rostoucí skupina (Možný, 2006, s. 202).

4.2.3 Rozvod a neúplná rodina

V České republice je dnes jediným právním prostředkem zániku manželství za života manželů rozvod (Možný, 2006, s. 206). Kanonické právo katolické církve, jež u nás po staletí vytvářelo právní rámec manželství a rodinného chování, je orientováno na stabilitu a posvátnost manželství (Možný, 2002, s. 172). Mladí lidé si dnes hledají partnera s vědomím, že rozvodovost je nebývale vysoká. S podobným vědomím ovšem dospívali i jejich rodiče. Pravděpodobnost zániku manželství rozvodem v České republice stoupá a tento trend má setrvalý charakter (Možný, 2006, s. 206, 210).

Fyzickému rozvodu předchází celý psychologický proces odpoutání, zahájený sociální separací, tj. vytvořením nového životního stylu s novými zájmy a novými přáteli a prostředím, do něhož druhý partner nepatří. Toto vzdalování často začíná, aniž by partneři měli v úmyslu se rozejít. Někdy se po určitou dobu snaží svého partnera ovlivnit, změnit jeho chování a společné zájmy. Po neúspěchu vidí ostřeji vady vztahu a partnerovy nedostatky. Někteří se pak pokusí vztah zachránit, většina naopak dochází k přesvědčení, že cesta za svým vlastním štěstím má přednost před závazkem k partnerovi (Majerová, 2009, s. 54).

Podle Národní zprávy o rodině se Česká republika řadí úrovní rozvodovosti mezi státy s nejvyšším podílem manželství, zajiřujících rozvodem. Rozvodovost se promítá i do složení rodin a domácností. Následkem rozvodu vzniká často neúplná rodina s dětmi, domácnost jednotlivce nebo jiná doplněná „znovusložená“ úplná rodina (Gillernová, Kebza, Rymeš, 2011, s. 106).

Osaměle žijící mladé ženy totiž velmi často mají dítě (anebo děti) a tvoří tedy daleko méně často domácnosti jednotlivců; statistika eviduje domácnost, kde žije dítě či děti a jen jeden z jeho rodičů, jako neúplnou rodinu. Tato skupina domácností v posledních deseti letech také rychle rostla, dnes žije v neúplných domácnostech asi 15 procent obyvatel České republiky. V jejich čele stojí z 85 procent žena. Nejčastěji je to rozvedená žena, ale přibývá i domácností svobodných matek. Neúplné rodiny častěji než jiné žijí společně s další rodinou v jednom bytě, převážně u rodičů. Je to výrazem mezigenerační solidarity (Možný, 2006, s. 260).

4.2.4 Zaměstnanost žen a vývoj rodiny po roce 1989

Ve společnosti strmě stoupala zaměstnanost žen a naplňovala potřeby budovaného průmyslu. Dosáhla téměř úplné zaměstnanosti žen v tzv. produktivním věku. Práce v domácnosti však pro ženy zůstávala dál pověstnou druhou směnou. Vysoká zaměstnanost žen byla nutná i ekonomicky – rodina nemohla vystačit s příjmem mužovým. V současné české rodině se podle téže studie postupně prosazuje zastupitelnost otce a matky v řadě domácích prací, i když jejich výrazně větší díl stále leží na matkách. Současná česká rodina je rodinou zaměstnané ženy. Žena je u nás přetížena souběžnými požadavky práce i domácnosti a čeká od muže, kromě pomoci v domácnosti a hmotného zajištění rodiny, především citový souzvuk, vztahové porozumění (Matoušek, 2003, s. 41).

I česká rodina má za sebou v druhé polovině 20. století těžké doby. Komunistický režim na ni pohlížel s podezřením jako na baštu ochrany privátních lidských zájmů a i u svých příznivců v ní spatřoval konkurenční loajalitu. Jak se postupně dostával do potíží, ukazovalo se, že právem. Rodiny se semkly a pomáhaly si, sledující své soukromé cíle, a spleť rodinných a klientských sítí fungovala nakonec spolehlivěji než stále chaotičtější pracující struktury oficiální. V jistém smyslu lze tvrdit, že komunistický režim začal u nás tím, že vyvlastnil rodinu, a skončil tím, že ho rodiny kolonizovaly (Možný, 2002, s. 190).

Rok 1989 změnil rodinné chování. Sňatky a narození dětí jsou odkládány na vhodnější dobu, tj. na dobu, kdy má mladý člověk dokončené vzdělání a alespoň započatou pracovní dráhu. Manželé v rodinách jsou na společenském vzestupu a potíží je, kdo a v jaké míře se bude věnovat dětem a domácnosti (Matoušek, 2003, s. 41).

Současná nukleární rodina je křehká, neopírá se jednoznačně o předem danou normu a její trvání není jištěno sociální kontrolou (nátlakem mocných struktur komunit, církve atp.). Je to daň za větší individuální svobodu, kterou v ní lidé mají. Není divu, že často nevydrží. Jiné rodinné formy vznikají nejčastěji v důsledku rozvodu, nezdařeného pokusu o takovou rodinu nebo otěhotněním v situaci, kdy pro vytvoření klasické rodiny chybí jednostranná či oboustranná vůle (Gjuričová, Kubička, 2009, s. 94). Pokud muži a ženy musejí a chtějí vést ekonomicky nezávislé existence, nemohou toho dosáhnout ani v tradičním rozvržení rolí nukleární rodiny, ani ve společnosti, kde institucionální struktura zaměstnání, sociálních zákonů, městského plánování, školství atd. předpokládá nukleární rodinu podle tradiční představy podvojného státu, založeného na rodových rozdílech. „Problémy etablované tržní společnosti nelze řešit v sociálních formách a institucionálních strukturách dualitní tržní společnosti“ (Beck, 1992, s. 109) (Možný, 2002, s. 204).

4.3 Povinnosti v rodině a jejich účinek na rozdělení činností v domácnosti

Pojem domácnost je torzo pojmu domov. V domácnosti zůstává většina povinností stejná jako v domově. Práv a požitků ovšem ubývá. Domov je sdílený. Ženou vytvářené prostředí je rovnoprávně sdílené mužem i ženou. Termínem domácnost je označován jev, skutečnost, jež se skládá z povinností (Vodáková A., Vodáková O., 2003, s. 84).

Ve společnostech existuje dělba práce podle pohlaví (a také věku). Avšak to, co se považuje za mužskou a ženskou práci, se v jednotlivých společnostech diametrálně liší. V některých kulturách stavějí domy ženy, v jiných je to mužská práce. Ve většině společností vaří ženy, ale existují i takové, kde za vaření odpovídá muž (Renzetti – Curran, 2005, s. 216).

Sociální řád funguje jako obrovská symbolická mašinérie, vedená sklonem ratifikovat mužskou nadvládu, na níž je založena: Svědčí o tom „sexuální“ dělba práce, velice striktní rozdělení činností, jejich nástrojů i jejich místního a časového situování podle pohlaví; svědčí o tom strukturace prostoru podle opozice mezi místem shromažďování či tržištěm, jež je vyhrazeno mužům a domem, vyhraženým ženám, nebo uvnitř domu mezi částí mužskou, k níž patří krb, a částí ženskou, k níž patří chlév, voda a rostliny. V běžném životě zase nárůst počtu zaměstnaných žen nutně ovlivňuje rozdělení domácích prací a tím i tradiční modely maskulinity a feminity, což nepochybně vytváří u obou pohlaví v rodině nové dispozice: ukazuje se například, že

dcery pracujících matek mají vyšší ambice na vlastní kariéru a nejsou tolik spoutané tradičním modelem ženského postavení (Bourdieu, 2000).

V průběhu vývoje domácích činností se změnila okolnosti, které ovlivnily jejich vývoj. Před příchodem vynálezů a přístrojů, bývaly domácí činnosti velmi tvrdé a náročné. Instalace elektřiny a plynu znamenala, že se kamna na uhlí a dřevo stala překonanou záležitostí, čímž bylo z velké části odbouráno pravidelné sekání dřeva, chození pro uhlí a nutnost neustále čistit kamna. K dalšímu omezení těžké dřiny vedly přístroje šetřící práci jako vysavače a pračky. Se zmenšováním rodiny ubývalo také dětí, o které se bylo třeba starat. Kupodivu se však průměrný počet hodin, věnovaný domácí činnosti, nijak výrazně nezmenšil. Množství času, které ženy „zaměstnané“ pouze v domácnosti tráví domácí prací, zůstává už půl století stejné. Technika sice eliminovala některé těžší práce, ale na jejich místo přišly nové úkoly. Zvýšil se objem času věnovaného péči o děti, nákupům i vaření (Giddens, 1999, s. 325).

Členové rodiny se dělí o činnosti, které v domácnosti vykonávají, také nás zajímá, jaké mají jednotlivé genderové role náplň uvnitř určité rodiny. Důležité je partnerské chování a vyjednávání rodičů, jejich společné plánování a rozdělování starostí, souvisejících s běžným rodinným rytmem nebo s neobvyklými a náhlými událostmi (Janošová, 2008, s. 171).

Práce v domácnosti je na rozdíl od práce v zaměstnání prací vykonávanou pouze pro nejbližší okolí a v současné době je také většinou prací sociálně izolující nebo alespoň neposilující sociální síť jednotlivce. Práce v domácnosti je dále prací s nízkou společenskou prestiží, je prací neustále se opakující, prací pro okamžitou spotřebu, a proto se stává pro ostatní často „neviditelnou“ (Hašková, 2004, s. 16).

Do klasických ekonomických teorií nebyla ženská práce v domácnosti zahrnuta, neboť nebyla jako práce vůbec vnímána. Práce navázaná na reprodukci, tj. péče o děti a další členy rodiny, a domácí práce, jako vaření, uklízení, praní, byla z hlediska ekonomie neviditelná, a proto nehodnotná. Za důvod její nízké hodnoty a neviditelnosti je považována skutečnost, že se odehrává v soukromí a není předmětem veřejné prezentace a soutěže, její výsledky jsou určeny k okamžité spotřebě, jde o nikdy nekončící rutinní práce, bez viditelných a trvalých výsledků a především fakt, že nebyla po dlouhou dobu komodifikována, tj. nebylo možné ji vůbec převést na tržní hodnotu. Avšak přestože, jak

bylo řečeno výše, v posledních desetiletích již k její komodifikaci došlo, její status zůstal nezměněn, tj. nízký (Jarkovská, Lišková, Šmídová, 2010, s. 121 - 122).

Práce v domácnosti nebo pro domácnost můžeme vymezit nejen jako prostý úhrn všech činností nutných k zajišťování chodu domácnosti, ale také definování těchto činností jako potřebných, vytváření standardů, podle kterých se budou vykonávat a kontrolovat, zda byly provedeny přijatelným způsobem. Můžeme rozlišovat dva druhy činností spojených s domácností. Základní z nich je management nebo správa domácnosti, což znamená zodpovědnost za domácnost a její fungování, rozdělování úkolů. Tato práce je ve většině domácností zajišťována ženami, ostatní s pracemi v domácnosti „pomáhají“. Druhým typem činnosti je to, co si pod pojmem domácí práce většina z nás představí, tedy rutinní, nejčastěji vykonávané domácí práce, jako je vaření, úklid, praní a vše, co je nutné k běžnému provozu domácnosti (Bierzová, 2006, s. 19).

4.4 Domácí činnosti dětí v rodině

Rodina je prvním a závazným modelem společnosti¹¹, s jakým se dítě setkává. Předurčuje jeho osobní vývoj, jeho vztahy k jiným skupinám lidí. Rodina dítě orientuje na určité hodnoty, vystavuje ho určitým konfliktům, poskytuje mu určitý typ podpory. Tímto způsobem osobitě zabarvuje to nejpodstatnější, co dítěti předává – sociální dovednosti, bez kterých se ono v dospělosti neobejde. V tomto smyslu mluvíme o socializační funkci rodiny (Matoušek, 2003, s. 9).

České děti vyrůstaly v rodinách, kde byli výdělečně činní oba rodiče: v roce 1980 i 1991 zůstávalo v domácnosti pouze 5 – 10 % vdaných žen mladších třiceti let, ostatní byly zaměstnané (nebo na mateřské dovolené, tj. byly v zaměstnaneckém poměru). To ale také znamenalo, že děti byly již od nejtělejšího dětství zvyklé trávit většinu pracovního týdne v nerodinném prostředí: nejprve v jeslích a ve školkách, od školních let ve škole a školních družinách, a že je tedy často formovali lidé zcela nepřibuzní. Zároveň si děti pobytem v jeslích, školkách a zájmových kroužcích kontaktem s dalšími dětmi – svými vrstevníky – vlastně vynahrazovaly jejich absenci doma. A i tyto zcela cizí děti pak mohly

¹¹ Rodina je neobyčejně dynamickým, živým celkem. Prochází různými změnami v závislosti na měnících se potřebách jednotlivých členů na pozadí společenských změn a jejich vzájemné provázanosti. Vztahy v rodině rovněž souvisejí s vývojovým cyklem rodiny, či ho dokonce do jisté míry odrážejí. Také sociální role matky, otce, syna a dcery představují velmi zajímavý, mnohotvárný a vzájemně propojený systém, ve kterém jsou role rodičů a dětí jistě komplementární, i když asymetrické. Rodiče mimo jiné poskytují dětem též komplementární model chování genderových rolí (Gillernová, Kebza, Rymeš, 2011, s. 121). Stálá přítomnost vysoce citově angažovaných rodičů je dnes považována za nepostradatelnou podmínku zdravého duševního i tělesného vývoje dítěte. Další takovou podmínkou je bezpečí domova jako stabilního a chráněného prostředí. Obojí může dítěti poskytnout jen rodina, a to nezastupitelně. Děti potřebují žít v plně funkčních rodinách, kde rodiče plní své rodičovské povinnosti (Matoušek, 2003, s. 9).

ovlivňovat vytváření návyků někdy zcela odlišných od prostředí, z něhož vycházely (Fialová, Hamplová, Kučera, Vymětalová, 2000, s. 34).

Vztah k dítěti prošel v posledních několika stoletích zásadním vývojem s tím, jak se vyvíjela i moderní rodina. Podle francouzského historika Philippa Ariese (1973) jsou city k dětem a k rodině veskrze moderní, dětství bylo objeveno teprve nedávno, zatímco v minulosti bylo toto období života téměř ignorováno. Rodina sice existovala jako skutečnost, ale nebyla chápána jako morální či sentimentální hodnota (Dudová, Vohlídalová, 2005, s. 2).

Děti by měly být do domácích činností zapojovány už v útlém věku a požadavky s věkem dítěte přiměřeně zvyšovat. Děti se potřebují učit zvyšující se odpovědnosti. U menších dětí začínáme jednorázovými úkoly. U větších dětí by se úkol měl změnit v povinnost. Předškolní děti pomáhají zametat, utírají prach, vyndávají prádlo z pračky. Dítě potřebuje jasnou instrukci, ale musí mít i svobodu pro vlastní experimentaci – pak se může dostavit zkušenost ze zvládnutí úkolu a patřičné zisky z ní. To, že dítě úspěšně zvládne určitou práci, zvedne i dobrý pocit rodiče a zároveň mu může ulevit v každodenní rutině. Děti rády pomáhají s vařením a prostíráním. Větší děti pomáhají pravidelně vařit. Pravidelné povinnosti v domácnosti by měly být pro děti zafixovány, jinak děti odmítají se na činnostech v rodině podílet. Běžné rutinní práce by neměly být odměňovány. Dítě musí mít zkušenost, že některé i nepříjemné práce se prostě udělat musí a nikdo z rodiny za to nečeká odměnu (vynesení odpadkového koše, praní prádla) (Horáková Hoskocová, Suchochlebová Ryntová, 2009, s. 157-159).

Moderní společnost po dlouhou dobu privilegovala povinnosti dětí vůči rodičům. Dnes došlo k obratu. Závažnější než povinnosti dětí jsou povinnosti rodičů. Nevděk potomků je méně skandální, než lhostejnost rodičů k dětem. Rodina se stala vypjatě emotivním prostorem, zároveň se ale proměnila v podnik, který je nutno racionálně řídit. Zdraví dětí, studia, prázdniny, televizní programy, hudba, jazyky, hry a sporty – nad vším je nutné bdít a rozvíjet to. Rodiče se stále podobají mladým a dynamickým manažerům, kteří stejně jako práci milují svou rodinu, takže se jim stejně jako práce i rodina stává prostředkem jejich seberealizace (Lipovetsky, 1999, s. 179 – 189), (Kubátová, 2010).

Všeobecně lze pozorovat, že rodinný cyklus ztratil svou stereotypnost a jednostrannost: celoživotní profesionální orientace muže a dilema ženy, zda a na jak dlouho obětovat svou kvalifikaci potřebám dětí, se dekomponovalo v sadu strategických rozhodnutí, jež individualizují rodinný cyklus v dosud nebývalé míře (Možný, 2002, s. 170).

5. Město a venkov

5.1 Charakteristika města a venkova

Při označení venkova narážíme na zásadní problém: nalezení hranice mezi venkovem a městem. Navzdory zřetelnému vnímání odlišností neexistuje jasná hranice mezi tím, co je ještě město, a tím co je již venkov; neexistuje totiž ani jednoznačná definice těchto dvou pojmů. Problémy při hledání hranice a definice venkova jsou znásobeny obrovskou variabilitou venkovského osídlení v území, kde se setkáváme s odlehlými osadami či dokonce samotami, klasickými vesnicemi či příměstskými obcemi, které jsou značně zasaženy suburbanizačními tendencemi. Samostatnou kategorií jsou malá městečka a městyse, které se často v mnoha ohledech daleko více podobají venkovu než městu. Charakter venkova je rozdílný i na úrovni jednotlivých regionů, kde se z mnoha důvodů (včetně historických) vyvinula často velmi odlišná venkovská osídlení se svým nezaměnitelným rázem (Kotek, 2009, s. 13).

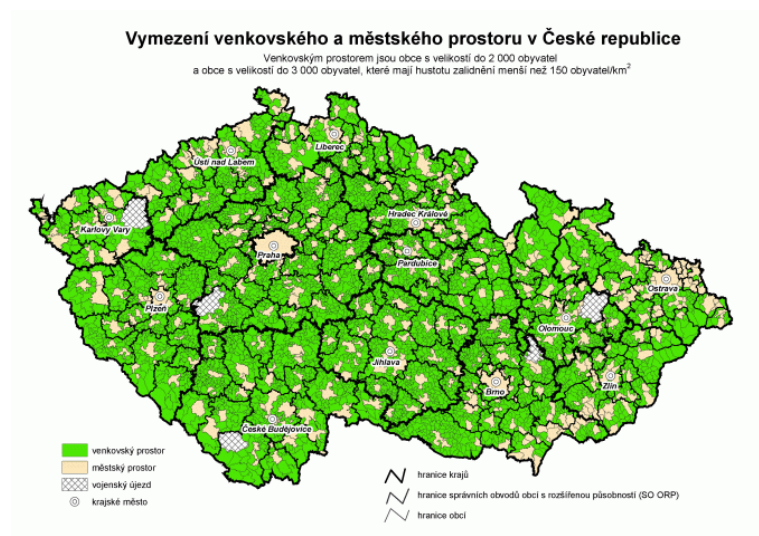
V současnosti neexistuje jednotná definice pojmu venkov. Jedinou všeobecně uznávanou mezinárodní definicí je vymezení OECD, které je založeno na podílu obyvatelstva, jež žije na území s hustotou zalidnění menší než 150 obyvatel/km² (Kotek, 2009, s. 13). Důvod, proč je dáána přednost termínu venkov před vesnicí je také jazykový. Ve světových jazycích má pojem venkov také širší obsah než pojem vesnice. Neoddělitelnou součástí venkova je volná krajina. Představuje rozhodující část venkovských území, neboť zahrnuje jak převážný podíl zemědělské půdy, tak lesů a vodních ploch (Majerová, 2009, s. 155).

Neměli bychom zapomínat, že venkov je především geografický pojem a použitelné vymezení by tedy mělo vycházet především ze sociálně geografických charakteristik. Nejčastěji používanými charakteristikami, s jejichž pomocí bývají venkovské obce, popř. venkovské regiony vymezovány, jsou počet a hustota obyvatel. Obvyklou hranicí počtu obyvatel používanou pro stanovení hranice venkovské a městské obce je 2000, resp. 3000 osob, u hustoty obyvatelstva se používá hranice 100, resp. 150 obyvatel na km², dále lze využít různých kombinací těchto kritérií. Existují rovněž multikriteriální přístupy k vymezení venkovských obcí, které se snaží zohlednit také další sociální a urbanistické znaky sídel, jako je podíl bytů v rodinných

domech nebo populační vývoj, či vzdálenost od městských center (Bernard, Kostecký, Illner, Vobecká, 2011, s. 19).

Prostor města bývá v rámci geografického diskurzu vnímán jako proměnlivé médium či kontext pro řadu procesů a jevů, z nichž některé vedou k vytváření nebo transformaci materializovaných či nematerializovaných městských struktur. (Vacková, Ferenčuhová, Galčanová, 2010, s. 195 - 196).

Obr. 1: Vymezení venkovského a městského prostoru v ČR

Zdroj: Kotek, 2009

Obr. 2: Vymezení venkovského a městského prostoru v Jihočeském kraji

Zdroj: Kotek, 2009

5.1.1 Klasifikace venkovského prostoru

V praxi se nejvíce používají **definice venkovského prostoru stanovené OECD**, které byly postaveny zejména na kritériu hustoty zalidnění na úrovni LAU II, které nesmělo přesahovat 150 obyvatel na 1 km². S ohledem na toto kritérium pak byly rozděleny regiony na úrovni NUTS 3 podle procentního podílu populace ve venkovských obcích na:

1. **Převážně venkovské oblasti** (predominantly rural) s více než 50% obyvatel ve venkovských obcích (NUTS 5).
2. **Významně venkovské oblasti** (significantly rural) s 15 – 50% obyvatel ve venkovských obcích.
3. **Převážně městské oblasti** (predominantly urban) s méně než 15% obyvatel ve venkovských obcích (Kouřilová a kol., 2012, s. 9).

5.1.2 Klasifikace městského prostoru

Městské oblasti lze rozlišovat podle funkce např. administrativní, rozhodovací, dopravní, znalostní, cestovního ruchu (projekt ESPON Monitoring Committee¹²). Tzv. funkční regiony začaly být obecně více vnímány v souvislosti se vzrůstajícími tendencemi suburbanizace a dojíždění nejen za prací, ale i službami ve všech zemích EU. Ve výše citovaném projektu ESPON Monitoring Committee byly funkční regiony vymezeny na dvou úrovních, tj. :

1. **Metropolitní funkční regiony** – se záměrem definovat metropolitní růstové oblasti (metropolitan growth areas), které mají více než 500 tis. obyvatel. Polycentrické metropolitní regiony – různé sousedící metropolitní oblasti – s vlastním trhem práce mají příslušná centra od sebe vzdálená do 60 km nebo tyto oblasti sousedí s jiným malým či středně velkým městem, vzdáleným méně než 30 km, které má rovněž vlastní pracovní sílu (v těchto případech byly často identifikovány konurbace polycentrických metropolitních oblastí):
 - 2 metropolitní oblasti (500 000 obyv.) s vlastním trhem práce a s příslušnými centry ve vzdálenosti do 60 km;
 - 2 velká města (250 000 obyv.) s vlastním trhem práce a s příslušnými centry ve vzdálenosti do 30 km;

¹² ESPON je výzkumný program EU zabývající se prostorovými trendy, název „European Spatial Planning Observation Network“ (Kouřilová a kol., 2012, s. 16).

- 1 metropolitní oblast a 1 velké nebo středně velké město (100 000 obyv.) s protínajícími se trhy práce s příslušnými centry ve vzdálenosti do 30 km.

2. Funkční regiony malých a středně velkých měst – se záměrem definovat funkční regiony pro nadnárodní/národní a regionální/lokální úroveň, existují rovněž 3 úrovně v závislosti na velkém, středním a malém městě:

- velký funkční region – populace takového regionu je větší než 250 tis. obyv.;
- střední funkční region – populace takového regionu je v rozmezí 100 až 250 tis. obyv.;
- malý funkční region – populace takového regionu je v rozmezí 50 až 100 tis. obyv.; (Kouřilová a kol., 2012, s. 11-12).

5.2 Historické aspekty města a venkova

Středověká společnost byla společností agrární, kde venkované představují většinu obyvatelstva. Rodina je ve středověku institucí, bez níž mohl jednotlivec existovat jen těžko. Ve čtyřgenerační rodině je ovšem vzácností vzhledem k nízkému průměru věku lidí. Ve středověku je běžné soužití širších rodin. Venkovské rodiny jsou větší, ve městech mají velkou rodinu jen nejmajetnější lidé. Ve městech byly sňatky mužů odkládány do doby, kdy se muž stal ekonomicky soběstačným. Naproti tomu na venkově se muži ženili brzy, aby rodinu obohatili o pracovní síly co nejdříve. Předpokládá se, že v malých společenstvích, například na vesnicích, byli všichni lidé příbuzní, což jednak určovalo jejich vztahy, jednak posilovalo vzájemnou solidaritu (Matoušek, 2003, s 31).

Kolektivizace změnila výrobní způsob hospodaření a částečně i charakter venkovské krajiny, osídlení a zástavby obcí. Měnil se především typ bydlení. (Majerová, 2009, s. 151 – 152).

Novověká industrializace přenesla pracovní místo z rodiny do továrny a soustředila obyvatele do měst. Na přelomu 19. a 20. století začaly pracovat v průmyslu ženy. Tím se stala domácí práce pro ženu přítěží, neměla totiž na trhu práce žádnou hodnotu, izolovala ženu od společenského dění a bránila jí v přirozeném spojení s přírodními ději, které žena měla na venkovské usedlosti. Na trhu práce žena měla a dosud má horší postavení než muž. Větší pracovní zatížení žen, které nebylo

kompenzováno žádnými výhodami, vedlo k většímu tlaku ženských hnutí na zrovnoprávnění žen a také v rodinách vyvolávalo větší napětí (Matoušek, 2003, s. 34).

5.3 Koncepty města a venkova

Teorie konceptů města a venkova uvádí, že až do 70. let 20. století bylo časté, že město a venkov (dva rozdílné sociální prostory, typy sociální organizace v prostoru) byly definovány jako protiklady. Město a venkov byly zprvu sociologickou konceptualizací a terminologií nazívány **dichotomicky**, cestou polárních typologií. Toto pojetí bylo nejvíce rozšířeno ve 20.-30. letech předně díky dílu F. Tönniese¹³ z konce 19. století, ale také v souvislosti s obsáhlým srovnávacím materiálem, shromážděným P. Sorokinem a C. Zimmermannem a dalšími sociology venkova, kteří od začátku 20. století zkoumali venkovské komunity. Tito a další autoři (např. Becker, Durkheim, Weber aj.) užívali dichotomických kategorií pro označování společností venkovského (ne-městského) či městského typu, v nichž převažovalo kritérium demograficko-statistického rozmístění populace v prostoru (tj. zejména indikátory počtu a hustoty obyvatel v lokalitě) (Majerová a kol., 2008, s. 14).

V objektech venkova a zemědělství lze nacházet (a to možná viditelněji a méně zastřeně než v jiných segmentech národních společností) některé jevy a procesy, které mají v klasických teoretických konceptech sociologie své místo ve společnosti tradiční. Tato zvláštní povaha venkova a zemědělství se často odráží v našich pohledech na ně a ovlivňuje i naše jednání v nich. Nevenkované a nepracující v zemědělství mají sklon shledávat venkov a zemědělství (ve svých počátečních představách) jako něco zásadně odlišného od města a průmyslu (např. co do tendence ke změně či neměnnosti, k racionálnímu či neracionálnímu pojmání věcí aj.). Takové laické představy odpovídají principu obsaženému v prvním konceptu o vztahu mezi městem a venkovem – koncept dichotomie (Hudečková, Lošťák, 2002, s. 95).

V období 60.-70. let se rozvíjel a dominoval nový pohled – **koncept kontinua** města s venkovem, který dobře sloužil empirickému výzkumu, ale nepřekonal východisko protikladu mezi městem a venkovem. Podle sociologických hledisek byly L. Tailorem a A. Jonesem seřazeny hlavní diferenciační charakteristiky města a venkova, které byly používány v empirických výzkumech. Podle jejich souhrnu se

¹³ Např. Tönniesova práce z roku 1887 „Gemeinschaft und Gesellschaft“ je spojována s dichotomickým konceptem, kde je venkov kladen proti městu jako odlišný způsob sociální organizace.

venkov vyznačuje především převahou zemědělství a zemědělských činností (proti průmyslu a činnostem nezemědělským ve městě), přímým kontaktem člověka s přírodou (oproti „městské“ izolovanosti od přírody), nízkou hustotou spíše homogenní populace s menší diferenciací sociální struktury a nepříliš intenzivní mobilitou jak profesionální, tak teritoriální, obývající však poměrně rozsáhlý prostor (opakem je vysoká hustota heterogenní populace s větší diferenciací sociální struktury a vyšší intenzitou profesionální i teritoriální mobility, obývající poměrně malý prostor či území města). Venkov je typický také odlišným způsobem života (od života městského), v němž má povaha interakcí charakter méně husté sítě kontaktů, jejichž sféra je úzká – primární, osobní, dlouhodobá, ale méně formalizovaná (zatímco síť kontaktů ve městě je frekventovanější a jejich oblast je širší – sekundární, neosobní, krátkodobá, ale více formalizovaná) (Malý sociologický slovník, 1970; Majerová a kol., 2008, s. 14-15).

Od 70. let 20. století, kdy začíná být venkovský prostor akceptován hlediskem zdravého životního prostředí, vzniká poslední z konceptů, zabývajících se vztahem venkova a města, nejsložitější z užívaných, **koncept konvergence a divergence** města s venkovem, který netrpí jednoduchostí, a zároveň nestrání ani venkovu ani městu. Venkov je v něm kladen vedle města jako rovnoprávný partner a oba partneři mají právo na svébytnou existenci. Nepopírá však ani, že město dominuje nad venkovem, ale zároveň uznává hodnoty rurálního sociálního prostoru. Jde o snahu citlivě vnímat přírodu se zřetelem jak ke krajině samotné, tak k funkci rekreační a léčebné, dále o vnímání socio-kulturního kontextu s ohledem na udržování a rozvoj venkovské subkultury (osobní sociální vazby, respekt k tradicím, nestresující životní tempo aj.) a nakonec o vnímání ekonomických aspektů, rozvíjejících zemědělskou výrobu v optimálním propojení s poskytováním návazných služeb (Velký sociologický slovník, 1996; Majerová a kol., 2008, s. 15).

5.4 Diference mezi městem a venkovem

Hlavním rozlišujícím znakem mezi městy a venkovem je historicky vzniklý rozdíl závislosti obyvatelstva na zemědělské výrobě na jedné straně a na ostatních odvětvích na druhé straně. Odvětvová struktura ekonomicky aktivních obyvatel určuje i charakter urbanizace. Významné místo zde zaujímá tzv. terciární sektor (služby, infrastruktura) (Srb, 2004, s. 68). Demograficky důležité jsou i rozdíly ve velikosti rodin, resp. domácností. I když tyto rozdíly se mění jen nepatrně (Srb, 2004, s. 69).

Města a venkov se liší způsobem bydlení. Sociologicky zajímavé zůstávají rozdíly ve stylu bydlení ve městech a na venkově charakterizované mj. vybaveností městských a venkovských domácností tzv. předměty dlouhodobého užívání. Vyšší vybavenost venkovských domácností osobním automobilem potvrzuje vyšší míru odkázanosti venkovského obyvatelstva na dopravu vlastními prostředky, než je tomu ve městech s dostupnou hromadnou dopravou. Kromě toho působí i vliv různé věkové struktury a sociálních rozdílů městské a venkovské populace, zejména starých lidí. Rozdíly ve vybavenosti domácností rekreačními objekty obyvatel měst a venkova vyplývají ze samé povahy prostředí, v němž oba typy domácností žijí (Srb, 2004, s. 69 - 70).

Venkovské obce mohou pro města sloužit jako vzory, protože skvěle zvládají identifikovat potřeby občanů a občanek obce. Ty velké pak mohou menší inspirovat v systematičnosti přípravy a realizace komunitních služeb, protože i to je potřeba. Otevřený proces umožňuje nestagnovat na místě a přinášet nová témata a motivy, které mohou výrazně ovlivnit život lidí v obci a obce samotné. Komunitní plánování umožňuje i propojení plánování a poskytování různých služeb ve spolupráci s dalšími obcemi, které mají podobné podmínky (Sokačová, 2011, s. 13).

Ve venkovských sídlech jsou patrné rozdíly v podmínkách bydlení, občanské vybavenosti, vybavenosti domácností např. dílnami, v možnostech vedlejšího hospodářství atd. Jde o významné faktory, které mohou v existenci venkovských sídel hrát roli při preferencích bydlení a zachování venkovských sídel v budoucnosti. S preferencemi a způsobem života souvisí také společenské aktivity a zájem o lokalitu. Ve srovnání s městy a zejména s velkoměsty byl ve venkovských sídlech aktivnější společenský život i kulturní aktivity se zaměřují k integritě komunit, k potvrzení sociálních interakcí a k sociální komunikaci (Kadeřábková a kol., 1996, s. 25).

S růstem města roste převaha žen nad muži, zároveň také roste podíl starousedlíků. Čím větší město, tím je vyšší podíl obyvatel, kteří bydlí ve městě, v němž se narodili. Věkové složení obyvatelstva, charakterizované třemi věkovými skupinami podle hranic ekonomického věku, se vyznačuje tím, že s rostoucí velikostí města se snižuje podíl dětí mladších 15 let a mírně klesá i podíl obyvatel v produktivním věku za současného rychlého zvyšování podílu starých obyvatel. Se zvyšujícím se počtem obyvatel ve městě se snižuje podíl úplných rodin, roste podíl neúplných rodin, ale výrazně se zvyšuje podíl jednočlenných domácností (Srb, 2004, s. 71).

Ve městě je velké seskupení obyvatel, jsou tam různá výrobní i nevýrobní pracoviště, výstavné i méně výstavné budovy. Vedle svérázné zaměstnanecké struktury se město vyznačuje diferencovaným využitím země, má čtvrtě průmyslové, obchodní, obytné i jiné; tato různorodost vytváří podmínky i pro silně rozrůzněný městský život. Ve městě je větší možnost společenských styků než na venkově, lepší a všestrannější uspokojování potřeb službami nejrůznějšího druhu. Společenský, politický, ekonomický i kulturní život je tam živější než na venkově (Kadeřábková a kol., 1996, s. 19).

5.5 Venkovský a městský způsob života

Venkov je chápán ve smyslu geografickém jako mimoměstská přírodní oblast. Ve smyslu sociologickém znamená lidské osídlení s nízkou hustotou obyvatelstva. Úkolem sociologie venkova je studium vesnice ze znalosti společnosti jako celku s důrazem na vlastnosti a vztahy typické pro venkov a zkoumat i relativně konstantní vlastnosti a vztahy venkovské společnosti, které jsou odlišné od sociologických skutečností městské. Dalšími charakteristikami způsobu života jsou bydlení, občanská vybavenost, společenské a kulturní vyžití. Venkovský prostor umožňuje větší teritoriální seskupení jedinců i rodin, dochází zde k větší ochotě se obětovat a k významnějšímu dodržování společenských norem (Veselá, Kanioková Veselá, 2011, s. 124).

Venkov je způsob pobývání vrostlého do jednoho jedinečného místa, které se po celý život neopouští, města umožňují těm, kdo produkují to, co se ve městě žádá, putovat od jednoho k druhému, takže vazba na místo tu je, ale jen na určitý typ místa, nikoli na jedno konkrétní (viz tabulka 3). Lidé si mohou sami volit typ místa – více venkovský nebo více městský. Jeden ze základních sociálně ekologických vztahů – vazba k místu v jednotlivých typech fází mění svou povahu: na venkově je tato vazba dána více fyzickou povahou místa a druhem obživy z místní přírody plynoucí, kterou poskytuje a zůstává nezměněna, pokud nenastane silný, většinou spíše katastrofický tlak zvenčí (Blažek, 1998).

Dnes na venkově ubývá možností setkávání, od návštěvy kostela přes náves a zápraží po hospodu. Tím se ale rozpadá i místo a mění se v jakási bodová rezidua – opevněné hrádky rodinného egocentrismu. Venkov se zdá být vším a ničím, dokud vyplňuje veškerou obydlenou krajinu, tedy do vzniku měst. Jeho obyvatelstvo jistě má své vlastní jazyky, folklór a jiné rysy etnické svébytnosti. Násilná kolektivizace přešla

do chvástavého „vyrovnávání rozdílů“ mezi městem a venkovem. Logika zodpovědného hospodaření na vlastní půdě tak musela ustoupit pravidlům tovární výroby, násilně aplikované na organický svět. Zmizeli sedláci a posléze i drobní rolníci a na jejich místo nastoupila zemědělská velkovýroba (Blažek, 1998, s. 87).

Venkovský způsob života byl odjakživa determinován zemědělstvím, kterému se věnovala většina venkovského obyvatelstva. Ještě na začátku 20. století žila na venkově polovina populace ČR. O dnešní společnosti však můžeme říci mnohé, ovšem nikoliv to, že by byla venkovská a zemědělská. Venkovská není proto, že tři čtvrtiny populace ČR žijí ve městech, zemědělská není proto, že dramaticky klesl podíl osob, pracujících v zemědělství (Kubátová, 2010).

Nedůvěra venkova v město je u nás víc než oprávněna zejména po zkušenostech s násilnou kolektivizací a jejími následnými kroky až po střediskovou soustavu obcí. To vše přicházelo z měst a dalo se ve jménu „přiblížení měst a venkova“. Není proto divu, že vztah mezi venkovany a obyvateli měst, příjíždějícími na rekreaci, je často tímto dědictvím poznamenán. Dalo by se říci, že ti, kdo se dnes stěhují na venkov kvůli dětem, začínají chápat, že dětské hřiště a mateřská škola nejsou hygienicky a pedagogicky vylepšenou verzí venkova. Bytostná sounáležitost mezi venkovským způsobem života a dětstvím by se dala při hlubším pohledu vysvětlit tím, že doba, kdy byla na naší Zemi rozvinuta pouze systémová úroveň venkova, byla jakýmsi dětstvím lidstva (Blažek, 1998, s. 96, 100).

Město, ze sociologického hlediska, určuje jeho sociální strukturu, politický a kulturní život a charakter sociálních vztahů. Sociologie zkoumá město jako složitý celek, tvořený mnoha druhy sociálních skupin a institucí. Zkoumá, jak změny současného města působí na změny městské rodiny a na osobnost městského člověka. Všímá si sociálně-psychologických jevů a sociálně-patologických problémů, problémů migrace a volného času (Veselá, Kanioková Veselá, 2011, s. 123).

Ve městě je člověk ve své volbě místa i způsobu obživy více determinován svou sociální příslušností k určité vrstvě, rodu, skupině, profesi, náboženství apod. a změna místa i profese je spíše plodem aktivního hledání. Ač jsou města jedním z největších sociálních vynálezů lidstva, není jejich nástup v dějinách spojen s nějakým univerzálně platným datem, ale představují určitý předěl, který se opakovaně vynořuje v obdobném bodě dramatického oblouku různých civilizací. Město je místem vzniku nových

akcelerátorů civilizace, jako jsou univerzita nebo špitál. Vzdělávání a léčení se tak vyčleňují z rodiny i místního společenství a dávají vznik na místě nezávislým svobodným povoláním. Ve městě vzniká anonymní dav a diváctví bez účasti na dramatu (viz tabulka 3) (Blažek, 1998, s. 163).

Jak uvádí B. Blažek: „*Město je nejsilněji determinováno městskou civilizací, potom dějinami a teprve pak přijde na řadu podmíněnost přírodním kontextem, kdežto venkov je takový způsob bytí v krajině, který přijímá tuto danost a snaží se z ní vytěžit materiály, energii i jejího ducha. Venkov však nemá dějiny, jakkoli s ním zmítají a občas do nich vstupuje, a dokáže být nezávislý na civilizaci, i když je jejím podložím a nadále je významně spoluutváří. Venkov umí být co nejvíc nezávislý na civilizaci a kultuře. Město chce být co nejvíc nezávislé na přírodě. Tyto dva vyhrocené způsoby bytí není šťastné slévat dohromady.*“ (Blažek, 2004, s. 22) (Kubátová, 2010).

Tab. 3: Charakteristické rysy venkovské obce a velkoměsta

VENKOVSKÉ OBCE	VELKOMĚSTO
A. Obecné rysy sociálních vazeb	
Převaha vzorů pospolitostního charakteru, lidé jsou navzájem spojeni četnými vztahy a mají četné kontakty	Převaha účelových asociativních vztahů, přestože potenciálně existuje větší počet kontaktů a vztahů, tyto vztahy vzájemně nesplyvají
Sociální soudržnost spočívá do značné míry na podobnosti jednotlivců	Sociální soudržnost spočívá spíše na rozmanitosti a komplementaritě, která se vyvinula s délkou práce
B. Sociální pole	
Menší počet osob tvoří celkové sociální pole jednotlivců, je více či méně dáno lidnatostí obce	Celkové sociální pole jednotlivce je potenciálně i fakticky větší než na venkově
V menších obcích se všichni znají osobně	Ve velkoměstech se většina lidí nezná, a přitom jsou, díky velké hustotě, navzájem v častých fyzických kontaktech
Stabilita a stejnorodost obyvatelstva žijícího po generace v podobných podmínkách vede k pevnějším vztahům mezi obyvateli	Růst měst a různorodost obyvatelstva, spojené s tím, že lidé spolu žijí kratší dobu bez společné tradice, vede ke slabším vztahům mezi obyvateli
C. Povahy sociálních kontaktů	
Sociální vztahy a kontakty mezi lidmi jsou často cílem jednání samy o sobě, spontánní komunikace má slasti hodnotu	Sociální vztahy jsou ve stále větší míře instrumentální povahy, tj. jsou prostředkem k dosažení dílčích cílů
Povaha sociálních kontaktů je osobní a trvalejší	Povaha mnoha sociálních kontaktů je často neosobní, povrchní a přechodná
Přímá komunikace je stále významnější a lidé přikládají velký význam (vedle informací získaných z masmédií) právě přímé osobní komunikaci	Roste význam nepřímé komunikace a informací a vazeb vytvářených masmédií
D. Struktura sociálních rolí	
Lidé ve venkovských obcích vystupují často vůči týmž osobám v četných a různých rolích	Lidé ve městech vystupují vůči různým lidem v různých rolích
Lidé jsou nositeli většího počtu rolí současně a ve vzájemných vztazích vystupují ve větší míře jako „celé“ osobnosti	Ve vzájemných vztazích mezi lidmi mají rostoucí význam vztahy vybudované kolem jednotlivých rolí
Vazby mezi lidmi jsou vytvářeny mnohočetnými a „hustými“ vztahy plynoucími z toho, že lidé navzájem vystupují ve více rolích	Vazby mezi lidmi jsou vytvářeny partikulárními a segmentovanými vztahy, které jsou „řidší“ a volnější

Zdroj: (Musil, Jiří. Sociologie pro architekty a urbanisty I. Praha: ČVUT, 1982, s. 129-130), (Duffková, Urban, Dubský, 2008)

Změny, vedoucí k současnému stavu, probíhaly pochopitelně v různých sociálních prostředích nesterpně rychle a dospěly nesterpně daleko. Výzkumy některých etnografů v městské lidové kultuře v dělnických čtvrtích z přelomu devatenáctého a počátku dvacátého století u nás ukazují, že v té době se už začaly rekonstituovat nové kvality života na dělnické periferii. Část kulturních rituálů z venkovského života prošla

úspěšně transformací do nového prostředí, obohacena o některé prvky, přenesené z měšťanské domácnosti. Také jistá míra tradiční kolektivity domácího života zůstala v dělnických čtvrtích zachována a byla novými okolnostmi i posilována. Aniž bychom podceňovali, co znamená pro spokojenou domácnost ústřední vytápění a teplá voda v koupelně, musíme konstatovat, že teprve vznik „sídlíšní rodiny“ a „panelákové kultury“ naší současnosti degradovaly domácí práce dokonale (Možný, 1990, s. 122).

SOUHRN TEORETICKÉ ČÁSTI

Současná společnost prochází změnami, ať již se to týká společenského nebo rodinného života. Společenské změny jako rozvodovost, která dosahuje bezmála padesáti procent nebo kohabítace, či děti, žijící s jedním z rodičů, nepřispívají k rodinné harmonii. Chlapcům chybí mužské vzory, nesezdané soužití není pro někoho tak zavazující, existenční problémy matek samoživitelek jsou přenášeny i na děti. Výše jmenované problémy jsou jen jedny z mála, které společenské změny způsobují v rodině. Nejpodstatnější změnou jsou proměny rolí mužů a žen v rodině (Hubinková, 2008; Oakley, 2000). Dochází k proměnám rodiny tradiční na postmoderní (viz tabulka 1).

Pohlaví mužů a žen je zřejmé již od narození. Ovšem gender se učí děti (ženy a muži) během života. Velmi záleží na prostředí, ve kterém vyrůstají. V některých rodinách je naprostou samozřejmostí, že muž pracuje v domácnosti (např. vaří, pere, nakupuje, obsluhuje myčku) a žena pracuje okolo domu (např. štípá dříví, pracuje s motorovou pilou, seká trávu). Jiné rodiny jsou zastánci čistě tradičních genderových rolí – matka pečovatelka, hospodyňka a muž živitel. Podle toho, které činnosti v rodině vykonávají otec s matkou, si pak děti dále přenášejí do svých budoucích rodin (Giddens, 1999; Renzetti – Curran, 2005).

Gender byl po roce 1989 novým pojmem. V současné době se gender objevuje v médiích, časopisech a je součástí evropských dokumentů. Gender znamená především rovné postavení žen a mužů. Genderové role připisují mužům a ženám různé způsoby chování a počínání v určitých situacích. Genderové role se mění v partnerství (manželství), během životního cyklu. Bezdětní partneři mají jiné priority, než rodiče s dvěma a více malými dětmi nebo rodiny s velkými dětmi (Jandourek, 2008).

Genderové stereotypy představují určité idey, jakým způsobem by se muži a ženy měli chovat. Mnoho genderových stereotypů již bylo překonáno. Dříve bylo nemyslitelné, aby ženy studovaly na univerzitách, chodily do zaměstnání, nosily

kalhoty, atd. Ženy se staraly o rodinu, muži o vše okolo domu a finančně zajišťovali rodinu (Marksová Tominová, 2009; Fafejta, 2004).

Neexistuje žádný model, jak by spolu partneři měli žít a jaké genderové role zastávat. V každé rodině jsou modely různé, ale především se jedná o kombinaci tradičního, moderního a postmoderního soužití. V rodinách může docházet i k výměně mužské a ženské role. Tento rodinný stav ovšem musí vyhovovat jak muži, tak ženě. Soužití muže a ženy je rovnoprávné. Mladší generace přijímá změny genderových rolí v rodinách (v partnerství) s větším zaujetím. Ženy zastávají vedoucí funkce v rodinách i ve firmách, vydělávají více finančních prostředků než muži. Záleží na mužích i ženách, jak se domluví a které role budou v rodině zastávat. Rozumná žena a muž nepřikládají takový význam tomu, kdo, co v rodině udělá. Důležité je, aby rodina fungovala na základě určitého konsenzu (Janošová, 2008).

Mohou nastat problémy, kdy muž neunes vyšší postavení ženy. Potom dochází ke krizi v manželství (partnerství) a může dojít i k jeho následnému rozpadu. Ženy jsou stále pečujícími hospodynkami, které po pracovní době zvládají „další směnu“. V současnosti se genderové role mění a každá rodina by se měla v rámci svých možností přizpůsobit jejich proměnám, aby změny neměly negativní dopad na jejich rodinné soužití (Možný, 2002).

Rodina v české republice podléhá západoevropskému stylu, který je typický těmito znaky – později se lidé žení (vdávají), žijí spolu bez svatby, děti se rodí do nesezdaných soužití. Význam rodiny stoupá hlavně v době rodinných problémů. Rodinné vazby, pokud jsou pevné, tak by bylo nerozumné je trhat (Hubinková, 2008).

Dříve byla v rodině vyšší solidarita, členové se mezigeneračně podporovali, mladí se starali o staré a naopak. V současné době chtějí ženy a muži zvládnout během života založit rodinu a věnovat se kariéře. Někdy je velice obtížné zvládat rodinu i kariéru současně. Ženy musí být ekonomicky aktivní, jinak by mnoho rodin finančně strádalo.

V dřívějších dobách se lidé stěhovali do města za práci. Nyní se spíše mladé rodiny stěhují z města na venkov, kde preferují určitý životní styl a klid. Práce na venkově, zejména v zemědělství, lesnictví, má svá specifika, která bohužel již mladý člověk není ochoten akceptovat (Evropský manuál, 2009).

Život na venkově nabízí mnohem intimnější kulturní soužití lidí, kteří mají možnost se setkávat v různých spolcích. Zatímco ve městě lidé vyhledávají kulturu organizovanou nějakou institucí. Z venkova se stává vyliďněný prostor, poskytující klid pro rekreaci a víkendový pobyt. Venkovský život byl odedávna spjat se zemědělskou prvovýrobou. Díky postupné modernizaci v zemědělství dochází i ke zmenšení nabídky na trhu práce. Z tohoto důvodu se vyliďňují některé venkovské obce a lidé se stěhují do městských prostorů (Kubátová, 2010). Městské a venkovské prostory se vzájemně ovlivňují prostřednictvím konceptů, které jsou uvedeny v kapitole 5.3.

Za venkovský prostor jsou zde brány všechny obce s velikostí do 2000 obyvatel, a dále obce s velikostí do 3000 obyvatel, které mají hustotu zalidnění menší než 150 obyvatel/km² (viz oddíl 5.1). Venkovský prostor v tomto pojetí tvoří území 5 734 obcí, což představuje 79% rozlohy státu, na které žije 30% obyvatel republiky. Venkovská obec je průměrně 11 km² velká a má 550 obyvatel. Hustota zalidnění venkovského prostoru je devětkrát menší v porovnání s prostorem městským. Od roku 2000 ubývá obyvatel v městském prostoru ve prospěch venkova. Potvrdil se předpoklad, že se na venkově rodí méně dětí mimo manželství a je zde menší rozvodovost. Byly zjištěny výrazné rozdíly mezi venkovským a městským prostorem, přitom venkovský prostor nelze považovat za homogenní – jsou patrné rozdíly mezi oblastmi, které zasáhla suburbanizace a oblastmi periferními (ČSÚ, 2009).

Činnosti, které v dřívějších dobách vykonávali muži, byly fyzicky náročné a ženy je nemohly zvládnout. Ženy naopak zajišťovaly domácí práce, týkající se úklidu, vaření, praní prádla a nutné práce na poli (Možný, 1990). Vědecko-technická revoluce a vynálezy v oblasti domácích prací ulehčily práci jak mužům, tak ženám, ale nahromadily se další nové úkoly, jež bylo nutné v domácnosti plnit (Giddens, 2001).

Ženy na rodičovské dovolené, nebo nezaměstnané, zajišťují veškeré domácí práce i péči o děti, či jiné rodinné příslušníky. Zaměstnané ženy ovlivňují rozdělení domácích činností v rodině. Nezbyvá jim tolik času na práci v domácnosti a pomocí různých elektrických přístrojů nebo polotovarů mají možnost usnadnit si práci. V domácnostech zaměstnaných žen se více zapojují do činností i muži (Bourdieu, 2000).

Jak uvádí Haškovcová, práce v domácnosti je vnímána jako rutinní a „neviditelná“. Domácí činnosti zajišťují většinou ženy, s ostatními činnostmi se snaží „pomáhat“ rodinní příslušníci (Haškovcová, 2004).

Zda domácí činnosti vykonává žena či muž, nebo někdo jiný je předmětem šetření v empirické části (sonda). Domácí činnosti budou rozšířeny i o činnosti okolo domu a péči o děti. Inspirací pro vytvoření sondy budou ještě následující výzkumy, týkající se domácích a ostatních činností v rodině, stejně tak i péče o děti.

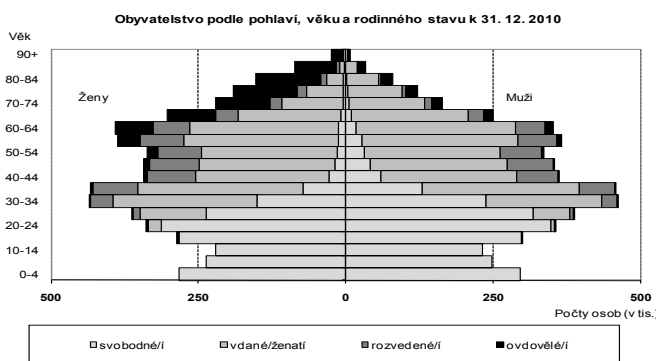
6. Sekundární analýza dat o rodinách žijících v ČR

V této kapitole byla zjišťována data o rodinách a obyvatelstvu v ČR. Dále byly shromažďovány výzkumy, které se zabývaly domácími činnostmi (genderovými rolemi v rodinách) a péčí o děti. Budou porovnávány činnosti, které vykonávají ženy a které muži a zda se na činnostech v domácnostech podílejí i jiní členové v rodině. Aktivity, vykonávané v domácnostech, se věnovaly vaření, praní prádla, uklízení, nakupování, drobným opravám nebo finančnímu zajištění rodiny. Sekundární analýza dat byla inspirací pro sondu v oblasti rozšíření činností vykonávaných doma anebo v okolí domu.

6.1 Obyvatelstvo a rodiny v ČR dle dat z ČSÚ

Strom života je zobrazen podle absolutních počtů osob různých rodinných stavů v jednotlivých věkových skupinách. V České republice k 31. 12. 2010 žilo 10 532 770 osob. Ženy v populaci mírně převažovaly. Představovaly 51 % celkové populace (ČSÚ, 2011).

Graf 1: Obyvatelstvo podle pohlaví, věku a rodinného stavu

Zdroj: ČSÚ, 2011

Do 29 let věku včetně převládali v populaci ČR lidé, kteří ještě nevstoupili do manželství (ve věku 20-24 let bylo více jak 90 % žen a 98 % mužů svobodných, ve věkové skupině 25-29 let bylo svobodných ještě 66 % žen a 83 % mužů) (ČSÚ, 2011).

Ve věkové kategorii 30-34 let byla svobodných více jak třetina žen, v případě stejně starých mužů byl podíl svobodných stále více než poloviční. Až muži ve věku 35-39 let žili z více jak padesáti procent v manželství (odhlédne-li se od pětiletých věkových

skupin, získávají osoby, žijící v manželství, u mužů, převahu poprvé ve 32 letech). V případě žen získávají nadpoloviční většinu vdané osoby poprvé ve věku 29 let (ČSÚ, 2011).

Ve věkové kategorii 40-44 let bylo nejvíce ženatých a vdaných osob, dále rozvedených a teprve na třetí pozici se umístili svobodní, a to nejen u žen, ale i u mužů. V tomto věku bylo svobodných již jen 8 % žen a 16,5 % mužů (ČSÚ, 2011).

6.1.1 Složení rodin v České republice

Za posledních padesát let se zvýšil počet domácností v ČR o více než 1,3 miliónu, zároveň se však snižuje průměrná velikost domácnosti. Klesá počet úplných rodin, a rostou počty nejen neúplných rodin, ale především domácností jednotlivců, kteří tvoří téměř třetinu všech hospodařících domácností. V roce 2011 bylo v České republice 4 375 tis. hospodařících domácností. Domácnosti se zmenšují: v roce 1961 tvořily jednu domácnost v průměru 3,0 osoby, v roce 2011 jen 2,3 osoby. Ve velkých městech nad 100 tis. obyvatel byl v roce 2011 průměrný počet členů domácnosti jen 2,1 osoby, naopak v malých obcích (od 200 do 1 999 obyvatel) připadalo na jednu hospodařící domácnost 2,6 osoby (ČSÚ, 2013).

Zmenšování domácností souvisí se změnami ve struktuře domácností. Ubývá domácností, které mají v průměru největší počet členů, tedy úplných rodin. Podíl těchto rodin na celkovém počtu domácností je nižší než poloviční (49 %). Druhým nejčetnějším typem hospodařící domácnosti jsou domácnosti jednotlivců s 32,5 %, jejich počet roste nejrychleji. Následují neúplné rodiny (13,5 %), zbývající část domácností tvoří vícečlenné nerodinné domácnosti (ČSÚ, 2013).

Výraznou většinu **úplných rodin** tvoří manželské páry (necelých 89 %); na faktická manželství (neformální soužití druha a družky) připadá 11 %, podíl registrovaných či faktických partnerství (osob stejného pohlaví) tvoří 0,2 %. Téměř dvě třetiny úplných rodin jsou bez závislých dětí – nejčastěji to jsou rodiny ve starších věkových kategoriích, které žijí bez dětí, anebo s dětmi, ale tyto již nejsou závislé (jsou ekonomicky aktivní). V úplných rodinách žije 1,4 mil. závislých dětí, na jednu rodinu s dětmi připadá průměrně 1,6 závislého dítěte (ČSÚ, 2013).

Většinu **neúplných rodin** (tj. jeden z rodičů s alespoň jedním dítětem) tvoří matky s dětmi (81 %). Největší podíl neúplných rodin je v obcích od 10 do 50 tis. obyvatel (téměř

14%), naopak nejvyšší v nejmenších obcích do 199 obyvatel (11 %). V neúplných rodinách žije 400 tis. závislých dětí, tedy zhruba 22 % všech závislých dětí (ČSÚ, 2013).

Z více než 1,4 mil. **domácností jednotlivců** jich téměř polovinu (47 %) tvořily domácnosti důchodců, především žen (nejčastěji ovdovělých). Zatímco téměř dvě třetiny z domácností žen tvořily ženy ve věku 60 a více let, nejvíce domácností jednotlivců mužů je ve věku do 39 let (téměř dvě pětiny). Převážně jde o muže svobodné (téměř tři čtvrtiny) (ČSÚ, 2013).

6.2 Rodiny pohledem uskutečněných výzkumných šetření

Seznam výzkumů použitelných pro sekundární analýzu dat:

Výzkum CVVM (Červenka) z roku 2003 poskytoval informace v péči o děti. Dubnový výzkum v roce 2003 se kromě jiného věnoval problematice rodiny, zejména pokud jde o péči o děti a rozhodování o důležitých věcech (CVVM, 2003).

ISSP 2002 (Chaloupková J.) se v roce 2005 zabývala výzkumy domácích činností v českých domácnostech. Výzkumné šetření v rámci mezinárodního projektu ISSP proběhlo v České republice na konci roku 2002. Jeho garantem byl Sociologický ústav AV ČR, sběr dat provedla agentura SC&C (Chaloupková, 2005).

Ve výzkumu Proměny 2005 (Vohlídalová) byla použita baterie různých činností, u nichž měli respondenti vybrat, kdo u nich v rodině s dětmi dané aktivity obvykle vykonává. Tato studie vznikla v rámci řešení grantového projektu „Změny uspořádání genderových rolí v rodině: participace v rodině a domácnosti po návratu muže z rodičovské dovolené zpět do práce“ podpořeného Grantovou agenturou AV ČR (reg. č. IAA700280504). Studie byla podpořena Výzkumným záměrem Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i., „Sociologická analýza dlouhodobých sociálních procesů v české společnosti v kontextu evropských integračních politik, rozvoje znalostní společnosti, lidského, sociálního a kulturního kapitálu“, č. AV0Z70280505 (Vohlídalová, 2007).

Rodiče 2005 (Bierzová J.) se v roce 2006 věnovala výzkumu nejběžnějších domácích prací a tomu, kdo je v rodinách dotazovaných obvykle vykonává. Tato studie vznikla v rámci grantu Grantové agentury České republiky č. 403/05/2474 „Kombinace pracovního a rodinného života v perspektivě genderových vztahů, sociální a zaměstnavatelské politiky ČR“. Studie byla podpořena záměrem Sociologického ústavu AV ČR „Sociologická analýza dlouhodobých sociálních procesů v české společnosti

v kontextu evropských integračních politik, rozvoje znalostní společnosti, lidského, sociálního a kulturního kapitálu“, č. AVOZ70280505 (Křížková, Maříková, Hašková, Bierzová, 2006).

V rámci svého prosincového šetření CVVM SOÚ AV ČR v roce 2013 (Čadová) zkoumalo názory českých občanů na role mužů a žen v rodině (CVVM, 2013).

6.2.1 Rozdělení domácích činností v rodině v uskutečněných sociálních výzkumech

ISSP 2002 (Chaloupková J.) se v roce 2005¹⁴ zabývala dělbou domácích činností v českých domácnostech. Ve více než třech čtvrtinách českých domácností je praní prádla, úklid a příprava jídla záležitostí žen (tabulka 4). Jedinou ze sledovaných činností, kterou v českých domácnostech vykonávají zpravidla muži, jsou drobné opravy v domácnosti. O něco vyrovnaněji si partneři rozdělují nákupy a péči o nemocné – u těchto činností se, ač je ve více než polovině domácností vykonávají vždy nebo obvykle ženy, zvyšuje podíl respondentů, kteří udávají, že dané činnosti nevykonává jen jeden z partnerů, ale že se na nich podílí oba partneři (Chaloupková, 2005, s.67-68).

Tab. 4: Kdo dělá co? Srovnání odpovědí mužů a žen (v %)

		Vždy muž	Obvykle muž	Oba stejně	Obvykle žena	Vždy žena	Třetí osoba
Pere prádlo	Ženy	1,0	0,5	6,4	17,7	74,0	0,5
	Muži	2,1	2,1	9,3	34,6	50,6	1,3
Pečuje o nemoc. členy	Ženy	1,2	2,7	33,6	25,6	36,3	0,5
	Muži	2,7	1,6	43,9	26,8	23,6	1,4
Provádí drobné opravy	Ženy	26,1	46,2	14,2	5,5	3,8	4,3
	Muži	40,7	42,8	11,1	2,3	1,0	2,1
Nakupuje	Ženy	1,0	4,1	36,1	31,3	27,0	0,5
	Muži	4,7	3,9	39,5	31,2	20,0	0,8
Uklízí	Ženy	1,0	0,5	19,8	38,6	39,5	0,7
	Muži	1,6	1,0	26,3	42,4	27,6	1,0
Připravuje jídla	Ženy	1,2	1,2	15,1	37,4	44,8	0,2
	Muži	1,0	2,9	20,0	43,6	31,2	1,3

Zdroj: ISSP 2002; Chaloupková, 2005, s. 68

Podíl domácností, ve kterých některé ze sledovaných činností vykonává třetí osoba, je velmi nízký.¹⁵ Vzhledem k tomu, že v šetření ISSP v roce 1994 byly položky

¹⁴ Výzkumné šetření v rámci mezinárodního projektu ISSP proběhlo v České republice na konci roku 2002. Jeho garantem byl Sociologický ústav AV ČR, sběr dat provedla agentura SC&C (Chaloupková, 2005).

¹⁵ Přestože praní, přípravu jídla a úklid mají z velké části na starosti ženy i v jiných evropských zemích, v některých z nich je podíl těch, kteří udávají, že v jejich domácnosti se na těchto činnostech (s výjimkou praní) podílí oba partneři, vyšší. Např. více než třetina žen ze Švédska, Dánska, Finska a Velké Británie uvádí, že se úklidu věnuje stejně často jako jejich partner. Přibližně ve čtvrtině domácností ve skandinávských zemích, Francii a Británii se oba partneři zapojují stejným dílem i do přípravy jídel a ve více než dvou pětinach domácností oba nakupují. Vyšší podíl domácností, kde nejrutinnější domácí činnosti vykonávají výhradně nebo obvykle ženy, jsou ve státech střední, východní a jižní Evropy (ISSP 2002) (Chaloupková, 2005, s. 68).

formulovány jinak, můžeme srovnávat jen tři z nich: praní prádla, nákupy a péči o nemocné. Toto srovnání ale neukazuje výrazné změny (Chaloupková, 2005, s.67-68).¹⁶

Rodiče 2005 (Bierzová J.) se v roce 2006¹⁷ věnovala výzkumu nejběžnějších domácích prací a tomu, kdo je v rodinách dotazovaných obvykle vykonává (viz tabulka 5). Jednalo se o činnosti jako je vaření, umývání nádobí, praní, drobné opravy, žehlení, běžný i větší úklid a nakupování. Podle odpovědí respondentů a respondentek většinu těchto aktivit vykonávají ženy, jinak je tomu pouze u drobných oprav, které mají na starosti ve dvou třetinách rodin s dětmi muži. Poněkud odlišná situace je i v otázce nakupování. Přestože většinou mají tento úkol na starosti ženy, je zde i významný podíl mužů, kteří provádějí tuto činnost (asi kolem 20 %). Tato aktivita je také z velké části vykonávána partnery společně – podle odhadu mužů je tomu tak téměř v polovině domácností (podle žen je to asi jen ve třetině rodin). Podobné odpovědi nalezneme i u otázky týkající se větších úklidů – asi ve třetině domácností jej partneři vykonávají společně a je zde také větší podíl najímání placené síly (Křížková, Maříková, Hašková, Bierzová, 2006, s. 84).

Tab. 5: Kdo vykonává jednotlivé domácí činnosti v rodinách s dětmi (v %)

	Vaření	Mytí nádobí	Praní	Běžný úklid	Žehlení	Větší úklid	Nákupy	Drobné opravy
Ženy	79	65,6	87,9	68,3	85,4	54,5	45,2	16,5
Muži	7,3	7,1	5,4	6	5	6,5	12,1	62,9
Oba společně	8,3	11,9	2,2	17,1	1,5	32,2	37,8	9,6
Děti	0,4	10,2	0,7	5,8	3	1	2,2	0,9
Jiný člen rodiny	4,5	3,9	3,1	2,4	3,6	2,5	2,6	5,3
Placená služba	0,3	0,2	0,6	0,3	1	3,2	0,1	4,2
Nikdo	0,1	1,1	0,2	0,1	0,5	0,1	-	0,5
Neví	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2

Zdroj: Rodiče 2005; Křížková, Maříková, Hašková, Bierzová, 2006, s. 85

V českých domácnostech platí za tradiční domácí práci pro děti umývání nádobí. Ačkoliv pouze deset procent respondentů a respondentek odpovědělo, že nejčastěji tuto práci u nich doma vykonávají děti, je to přesto největší podíl. Děti se také ve větší míře podílejí na běžném úklidu, ale jejich podíl na ostatních činnostech je zanedbatelný. To je způsobeno zřejmě tím, že dotazovaní/é odpovídali podle toho, kdo danou práci v rodině vykonává nejčastěji. Děti se tedy s největší pravděpodobností podílejí

¹⁶ Oproti roku 1994 se mírně zvýšil počet domácností, kde vykonávají dané činnosti oba partneři stejně. Rozdíly jsou dosti malé (kolem 3-4 %), největší rozdíl (7 %) je v případě nákupů (Chaloupková, 2005, s. 68).

¹⁷ Tato studie vznikla v rámci grantu Grantové agentury České republiky č. 403/05/2474 „Kombinace pracovního a rodinného života v perspektivě generových vztahů, sociální a zaměstnavatelské politiky ČR“. Studie byla podpořena záměrem Sociologického ústavu AV ČR „Sociologická analýza dlouhodobých sociálních procesů v české společnosti v kontextu evropských integračních politik, rozvoje znalostní společnosti, lidského, sociálního a kulturního kapitálu“, č. AVOZ70280505 (Křížková, Maříková, Hašková, Bierzová, 2006).

na většině domácích prací, ale nejsou osobami, které je provádějí nejčastěji, proto se v odpovědích vyskytují málo (Křížková, Maříková, Hašková, Bierzová, 2006, s. 85).

Na některé domácí práce si domácnosti najímají placenou službu. U většiny činností se jednalo jen o zanedbatelné procento odpovědí – méně než deset případů. Jako nejčastější práce, kterou rodiny nejsou schopny zabezpečit z vlastních zdrojů, se jeví vykonávání drobných oprav. Téměř v pěti procentech domácností je najímána placená služba. Tyto drobné opravy se tak mohou jevit jako složitější práce, kterou její tradiční vykonavatelé nejsou sami schopni provádět. Z domácích prací, které obvykle vykonávají ženy, se do rukou profesionálů svěruje nejčastěji velký úklid – asi tři procenta respondentů a respondentek odpovědělo, že větší úklid je v jejich domácnosti sférou najímaných služeb. Celkově můžeme říci, že najímání služeb k výkonu domácích prací není v české společnosti příliš obvyklé. Lidé zřejmě nechtějí vydávat peníze za služby, které může rodina zvládnout sama (Křížková, Maříková, Hašková, Bierzová, 2006, s. 85).

V rámci svého šetření CVVM SOÚ AV ČR v roce 2013¹⁸ (Čadová) zkoumalo názory českých občanů na role mužů a žen v rodině (viz tabulka 6). Podle názorů české veřejnosti by mělo být doménou mužů v rodině především provádění běžných oprav v domácnosti, ty by měl podle 86 % dotázaných provádět muž. Pouze 13 % oslovených vyjádřilo názor, že o zajištění oprav v domácnosti by se měli postarat oba partneři stejně, 1 % je pak přisoudilo ženám. Tři pětiny českých občanů (61 %) se domnívají, že finanční zajištění domácnosti by mělo být věcí muže, dvě pětiny (38 %) si pak myslí, že by mělo být starostí obou partnerů (CVVM, 2013).

Tab. 6: Názory respondentů na rozdělení činností v rodině (v%)

	Rozhodně muž	Spíše muž	Oba stejně	Spíše žena	Rozhodně žena	Neví
Provádět běžné opravy v domác.	35	51	13	1	0	0
Finančně zajišťovat rodinu	17	44	38	1	0	0
Vykonávat veřejné funkce	6	34	47	1	12	0
Profesní kariéra	6	30	59	2	3	0
Starost o rodinný rozpočet	4	18	57	16	4	1
Iniciativní v intimním životě	4	17	73	3	1	2
Dále se vzdělávat	1	8	85	2	4	0
Pěstovat společenské kontakty	1	6	83	6	1	3
Pěstovat koníčky	0	6	92	1	1	0
Vařit	0	2	26	57	15	0
Uklízet	0	2	45	43	10	0
Nakupovat potraviny	0	2	55	36	7	0

Zdroj: CVVM, 2013

¹⁸ V prosincovém šetření v roce 2013 CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., zkoumalo názory českých občanů na role mužů a žen v rodině (CVVM, 2013).

Činností, kterým by se podle převažující části respondentů měli v rodině věnovat oba partneři, dominuje především pěstování koníčků (92 % dotázaných vyslovilo názor, že by se jim měli věnovat oba partneři stejně). Drtivá většina oslovených se rovněž domnívala, že oba partneři by se měli věnovat dalšímu vzdělávání (85 %) a pěstování společenských kontaktů (83 %). Tři čtvrtiny českých občanů (73 %) se také domnívají, že iniciativa v intimním životě by měla být věcí obou partnerů. Necelé dvě třetiny (62 %) respondentů si myslí, že péči o děti by se měli věnovat oba partneři, 37 % tuto činnost přisoudilo ženám. Nadpoloviční většina dotázaných vyslovila rovněž názor, že oba partneři by měli usilovat o profesní kariéru (59 % oslovených tuto činnost přisoudilo oběma partnerům, 36 % mužům a jen 2 % ženám), měli by se společně starat o rodinný rozpočet (57 % respondentů tuto činnost připsalo oběma partnerům, 22 % mužům a 20 % ženám) a nakupovat potraviny (55 % dotázaných nákupy označilo za starost obou partnerů, 43 % je připsalo ženám a jen 2 % mužům). Téměř polovina lidí (47 %) se domnívá, že oba partneři stejně by se měli věnovat vykonávání veřejných funkcí, 40 % tuto činnost přisoudilo mužům a pouze 1 % ženám (CVVM, 2013).

Za vysloveně ženské činnosti respondenti označovali především vaření (to má vykonávat podle 72 % dotázaných žena, podle 26 % oba partneři a podle 2 % muž) a uklízení (53 % respondentů ho označilo za starost žen, 45 % obou partnerů a 2 % je považují za věc mužů) (CVVM, 2013).

Jak uvádí **Vohlídalová ve svém výzkumu Proměny z roku 2005¹⁹**, že co se týče respondentů, kteří žijí se svým partnerem/kou ve společné domácnosti, ukázalo se, že matky dětí mladších 18 let tráví domácími pracemi denně v průměru minimálně o 2,5 h více (tj. 4,2 h) než otcové (1,7 h). Údaje o čase, který muži a ženy tráví domácími pracemi, je však vychýlen tím, že v souboru jsou zahrnuti i ekonomicky neaktivní respondenti a zvláště pak ženy na rodičovské „dovolené“, které celodenně pečují o dítě a zpravidla vykonávají i většinu domácích prací. V případě ekonomicky aktivních matek a otců, kteří žijí se svým partnerem/kou ve společné domácnosti, je tedy rozdíl v době trávení domácími pracemi o něco nižší, stále je ovšem poměrně výrazný (1,7

¹⁹ Tato studie vznikla v rámci řešení grantového projektu „Změny uspořádání genderových rolí v rodině: participace v rodině a domácnosti po návratu muže z rodičovské dovolené zpět do práce“ podpořeného Grantovou agenturou AV ČR (reg. č. IAA700280504). Studie byla podpořena Výzkumným záměrem Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i., „Sociologická analýza dlouhodobých sociálních procesů v české společnosti v kontextu evropských integračních politik, rozvoje znalostní společnosti, lidského, sociálního a kulturního kapitálu“, č. AV0Z70280505 (Vohlídalová, 2007).

h/denně, viz tabulka 7. Ekonomická aktivita tedy ženy v žádném případě nevyjímá z jejich zodpovědnosti za domácí práce, byť je objem času, který tráví domácími pracemi, nižší než u ekonomicky neaktivních žen a žen na rodičovské „dovolené“. Největší disproporce v participaci mužů a žen na domácích pracích jsou patrné v případě pracujícího muže a ženy na rodičovské „dovolené“, kdy rozdíl činil přes 4,5 hodiny denně (Maříková, Vohlídalová, 2007, s. 44).

Tab. 7: Počet hodin, které stráví muži a ženy domácími pracemi (v h/den)

	Muži	Ženy
Ekonomicky neaktivní (student, nepracující důchodce, nezaměstnaný)	3,8	5,7
Na rodičovské dovolené nebo v domácnosti	x	6,1
Ekonomicky aktivní (pracující)	1,6	3,3

Zdroj: Proměny 2005; Maříková, Vohlídalová, 2007, s. 44

6.2.2 Rozdělení činností péče o děti v rodině

Výzkum CVVM (Červenka) z roku 2003²⁰ se věnoval problematice péči o děti. Výsledky šetření ukazují, že pokud v rodině ve vztahu k dítěti převažuje v některé ze zkoumaných činností role jednoho z rodičů, bývá to většinou matka (viz tabulka 8) (CVVM, 2003).

Tab. 8: Rozdělení činností péče o dítě (v %)

	Matka	Otec	Kdo z nich má čas	Oba společně	Někdo jiný	Nikdo
Hraní si	35	7	37	17	2	2
Četba pohádek	56	6	19	9	1	9
Povídání si	29	4	33	33	0	1
Učení	48	8	21	10	1	11
Čas na dítě	35	2	32	29	2	0
Výlety, sport	10	15	13	56	2	4
Kino, divadlo	23	5	15	29	6	22
Zájmové kroužky	25	6	14	9	5	41
Návštěvy lékaře	70	4	15	7	0	4
Péče v nemoci	75	2	11	3	4	5
Tresty	14	16	10	43	0	17
Kupování dárků	19	2	8	70	0	1
Rozhodování o studiu, profesi	10	3	3	63	0	21

Zdroj: CVVM, 2003

Existují ovšem i výjimky. Jednu tvoří poněkud specifická oblast sportování a výletů, kde je dominantní role otců poněkud častější než dominantní role matek. Další výjimku pak tvoří trestání dětí s tím, že i zde je „exekutorem“ spíše otec než matka, i když rozdíl mezi nimi se v rodinách samotných respondentů prakticky setřel, ačkoli o

²⁰ Dubnový výzkum CVVM v roce 2003 se kromě jiného věnoval problematice rodiny a zejména, pokud jde o péči o děti a o rozhodování o důležitých věcech (CVVM, 2003).

„generaci dříve“ byl dosti zřetelný. V řadě činností v rámci péče o děti je ovšem nejčastější to, že se oba rodiče na nich podílejí společně nebo že se střídají v závislosti na tom, kdo má momentálně čas. Samotné matky jednoznačně dominují jako hlavní aktér péče o nemocné děti a o návštěvy lékaře, ale např. i při čtení pohádek a také při učení (CVVM, 2003).

Ve výzkumu **Proměny 2005 (Vohlídalová)**²¹ byla použita baterie různých činností, u nichž měli respondenti vybrat, kdo u nich v rodině s dětmi dané aktivity obvykle vykonává. Z následující tabulky 9 vyplývá, že na většině těchto činností participují ženy více než muži. Zatímco určité činnosti s dětmi vykonává většinou matka (např. hlídání během nemoci, vodění k lékaři), žádnou z nabízených činností s dítětem nevykonává výhradně muž. K činnostem, které bývají v českých domácnostech relativně častěji vyhrazeny mužům, patří trestání dítěte (v 19 % rodin tuto činnost vykonávají spíše muži), sportování a podnikání společných výletů (výhradně muži vykonávají tuto činnost s dětmi ve 21 % rodin). Přesto však ve většině domácností vykonávají tyto aktivity oba rodiče společně. Matka je tedy většinou přítomna při všech těchto aktivitách, zatímco muži na určitých činnostech (péče o dítě během nemoci, vodění k lékaři) téměř neparticipují (Vohlídalová, 2007 s. 39-40).

Tab. 9: Co kdo s dětmi dělá? (v %)

	Oba/kdo má čas	Otec	Matka
Je doma během nemoci	10	4	86
Vodí k lékaři	16	4	80
Čte pohádky	38	8	54
Vodí na kroužky	34	15	51
Vyzvedává ze školy (školky, jeslí, družiny)	42	9	49
Má čas, kdy potřebuje	55	5	41
Učí se	48	13	39
Hraje	56	8	36
Kino, divadlo	66	8	26
Povídá si	70	5	26
Trestá	59	19	22
Sport, výlety	58	21	21

Zdroj: Proměny 2005; Maříková, Vohlídalová, 2007, s. 39

Z výzkumu **Proměny 2005 (Vohlídalová)**²² vyplývá, že ženy tráví péčí o děti v průměru 5 hodin, muži 2,1 hodin denně. Neukázaly se přitom výraznější rozdíly mezi

²¹ Tato studie vznikla v rámci řešení grantového projektu „Změny uspořádání genderových rolí v rodině: participace v rodině a domácnosti po návratu muže z rodičovské dovolené zpět do práce“ podpořeného Grantovou agenturou AV ČR (reg. č. IAA700280504). Studie byla podpořena Výzkumným záměrem Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i., „Sociologická analýza dlouhodobých sociálních procesů v české společnosti v kontextu evropských integračních politik, rozvoje znalostní společnosti, lidského, sociálního a kulturního kapitálu“, č. AV0Z70280505 (Vohlídalová, 2007).

²² Tato studie vznikla v rámci řešení grantového projektu „Změny uspořádání genderových rolí v rodině: participace v rodině a domácnosti po návratu muže z rodičovské dovolené zpět do práce“ podpořeného Grantovou agenturou AV ČR (reg. č. IAA700280504). Studie byla podpořena Výzkumným záměrem

rodiči žijícími v úplných a neúplných rodinách. Je třeba rozlišit mezi ekonomicky aktivními a ekonomicky neaktivními rodiči a ženami na rodičovské „dovolené“, které celodenně pečují o malé děti. Ženy na rodičovské „dovolené“ tráví ve srovnání s ostatními ženami, z pochopitelných důvodů, zdaleka největší dobu péči o dítě (tj. 10,6 hodin denně). U pracujících žen je situace zcela odlišná. Zaměstnané ženy, které mají zpravidla i větší děti, tráví péčí o děti v průměru 2,8 hodin denně, což je přibližně o jednu hodinu déle než pracující otcové (viz tabulka 10) (Maříková, Vohlídalová, 2007, s. 33).

Tab. 10: Průměrný počet hodin, který stráví muži a ženy péčí o děti (v h/den)

	Muži	Ženy
Ekonomicky neaktivní (student, nepracující důchodce, nezaměstnaný)	3,7	4,6
Na rodičovské dovolené nebo v domácnosti	x	10,6
Ekonomicky aktivní (pracující)	1,9	2,8

Zdroj: Proměny 2005; Maříková, Vohlídalová, 2007, s. 34

6.3 Závěrečné zhodnocení výše uvedených sociologických výzkumů

Z analýzy již provedených výzkumů, týkajících se domácích činností v rodině, můžeme zjistit údaje z roku 2005, 2006 a 2013.

Výzkumy z let 2005 Chaloupková a 2006 Bierzová se zabývají činnostmi v rodině. Konkrétně zjišťují, kdo v rodině vaří, pere, uklízí, dělá nákupy a drobné opravy. Ve výzkumu z roku 2006 Bierzová se objevuje mytí nádobí, ale v současné době má velké procento rodin již myčku nádobí. Proto tato skutečnost byla zaznamenána i do empirické části (sondy).

Výzkum z roku 2013 Čadová CVVM se rozšířil o finanční zajištění rodiny, vykonávání veřejných funkcí, profesní kariéru, iniciativu v intimním životě, další vzdělávání, pěstování společenských kontaktů a náplň volného času (viz Tab.6). Neznamená to, že by výzkumy z let 2005 Chaloupková a 2006 Bierzová měly menší vypovídající hodnotu. Společnost požaduje, aby se lidé dále vzdělávali, profesně rostli, ale na druhou stranu rozšiřovali své zájmy a stejně kvalitně jako profesní život naplňovali i svůj volný čas. Proto se tyto změny odrážejí i ve zvoleném výzkumu.

Zaměříme-li se na jednotlivé činnosti, zahrnuté ve výzkumech, vařením se většinou zabývají ženy. Tuto skutečnost můžeme vyjádřit od 72 do 79 %. Nejméně vaří

ženy (72%), jak vyjadřuje výzkum CVVM Čadová rok 2013, nejvíce (79 %) Bierzová rok 2006. V kolika procentech se muži zabývají vařením, můžeme zjistit, že nejvíce (7,3%) zaznamenal výzkum Bierzová rok 2006, nejméně (2%) je uvedeno ve výzkumu CVVM Čadová rok 2013. Oba partneři vaří společně, zde výzkumy uvádějí velké procentní rozpětí – Bierzová rok 2006 (8,3%), Chaloupková rok 2005 (17,3%) a CVVM Čadová rok 2013 (26%). Vaření se pro muže i oba partnery stává běžnou součástí denních činností, vykonávaných v domácnosti a představuje kulinářský zážitek pro celou rodinu.

Tab. 11: Shrnutí výzkumů – domácí činnosti v rodině (v %)

		Chaloupková rok 2005	Bierzová rok 2006	Čadová rok 2013
Vaří	Ženy	78,5	79	72
	Muži	3,5	7,3	2
	Ostatní	0,7	5,3	-
	Oba	17,3	8,3	26
	Není	-	0,1	-
Pere	Ženy	88,4	87,9	-
	Muži	2,9	5,4	-
	Ostatní	0,9	4,4	-
	Oba	7,8	2,2	-
	Není	-	0,1	-
Uklízí	Ženy	74	68,3	53
	Muži	2,1	6	2
	Ostatní	0,8	8,5	-
	Oba	23,1	17,1	45
	Není	-	0,1	0
Nákupy	Ženy	54,7	45,2	43
	Muži	6,9	12,1	2
	Ostatní	0,6	4,8	-
	Oba	37,8	37,8	55
	Není	-	0,1	0
Drobné opravy	Ženy	6,3	16,5	1
	Muži	77,9	62,9	86
	Ostatní	3,2	10,8	-
	Oba	13,6	9,6	13
	Není	-	0,2	0
Finančně zajišťovat rodinu	Ženy	-	-	1
	Muži	-	-	61
	Ostatní	-	-	-
	Oba	-	-	38
	Není	-	-	-

Zdroj: ISSP 2002,; Chaloupková, 2005, s. 68; Rodiče 2005; Křížková, Maříková, Hašková, Bierzová, 2006, s. 85; CVVM, 2013

Praní prádla v rodinách zajišťují ženy. Můžeme porovnat výzkumy Chaloupková rok 2005 (88,4%) a Bierzová rok 2006 (87,9%). Výzkum Čadová rok 2013 praní prádla nehodnotí. Muži se praní prádla věnují ve výzkumu Chaloupková rok 2005 (2,9%) a ve výzkumu Bierzová rok 2006 (3,7%).

Výzkumy zahrnují i běžný úklid. Nejčastěji se podílejí na úklidu ženy - ve výzkumu Chaloupková rok 2005 (74%), Bierzová rok 2006 (68,3%), Čadová rok

2013 (53%). Muži se příliš běžnému úklidu nevěnují. Ve výzkumu Chaloupková rok 2005 muži uklízejí (2,1%), Bierzová rok 2006 (6%), Čadová rok 2013 (2%). V úklidu si pomáhají oba partneři, jak je uvedeno ve výzkumu Bierzová rok 2006 (17,1%) - nejméně, Chaloupková rok 2005 (23,1%) a Čadová rok 2013 (45%) - nejvíce.

Nákupy zajišťují ženy ve výzkumech Chaloupková rok 2005 (54,7%) a Bierzová rok 2006 (45,2%). Ve výzkumu Čadová rok 2013 bylo zjištěno, že nakupují oba partneři společně (55%). Drobné opravy vykonávají ve všech porovnávaných výzkumech muži. Výzkum Chaloupková rok 2005 uvádí (77,9%), Bierzová rok 2006 (62,9%), Čadová rok 2013 (86%) mužů. Z výzkumu Chaloupková rok 2005 vyplývá, že ženy vykonávají drobné opravy (6,3%), Bierzová rok 2006 (16,5%), Čadová rok 2013 (1%). Finanční zajištění rodiny sleduje pouze výzkum Čadová z roku 2013. Rodinu finančně zajišťují muži (61%), oba (38%) a ženy pouze (1%).

Ze shrnutých výzkumů, zobrazujících domácí činnosti v rodině, je patrné, že vaření stále dominují ženy (cca 80 %). Můžeme konstatovat, že praní prádla na sebe přebírá okolo 90 % žen. Je zřejmé, že úklid provádějí ženy, ovšem z výzkumu Čadová z roku 2013 vyplývá, že úklid zajišťují oba partneři (45 %). Nákupy už také nejsou realizovány pouze ženami, ale 55 % partnerů nakupuje společně. Tento výzkum může ovlivňovat i rodinné víkendové nakupování. Drobné opravy a finanční zajištění rodiny obstarávají dle výzkumů stále muži.

Výzkumy z let 2005, 2006 a 2013 budou podkladem pro sondu v empirické části. Výzkumná otázka se bude zabývat domácími a ostatními činnostmi žen, mužů a v jaké míře se muži, ženy, popřípadě ostatní rodinní příslušníci, podílejí na činnostech v rodině ve městě a na venkově.

Jednotlivé výzkumy vykazují, že ostatní členové rodin se zabývají domácími činnostmi v případě výzkumu Chaloupková rok 2005 jen minimálně - cca 1%. Ve výzkumu Chaloupková rok 2005 si povšimneme 3,2 % u drobných oprav. Lze předpokládat, že na drobné opravy si rodiny zajišťují placené profesionály nebo ostatní rodinné příslušníky.

V roce 2006, jak uvádí výzkum Bierzové, již vykazuje hodnotu pomoci ostatních s vařením, praním, nákupy cca 5%. Vyšší procento dosahují drobné opravy (10,8%), které vykonávají placení profesionálové a úklid (8,5%), přenechává rodina profesionálním úklidovým firmám. Některé rodiny mohou využívat i služeb domácích

hospodyní a pomoc rodinných příslušníků. Výzkum Čadová 2013 neuvádí ostatní osoby, které by pomáhaly v domácnosti.

Děti se s určitou pravděpodobností podílejí na různých domácích činnostech, ale protože je neprovádějí nejčastěji, vyskytují se v odpovědích jen zřídka (Křížková, Maříková, Hašková, Bierzová, 2006).

Když autorka této práce studovala data z jednotlivých výzkumů, rozhodla se ve své diplomové práci (sondě) ještě více rozšířit činnosti, které ženy a muži provádějí v domácnosti a v okolí svých rodinných domů/bytů. Výzkumná otázka tedy zněla: **Jaké činnosti vykonává žena nebo muž ve městě i na venkově a zda rodina přenáší určité činnosti na děti nebo potřebuje nějakou pomoc zvenčí?**

Sonda, která bude součástí empirické části diplomové práce, se zabývá časem, jež věnuje žena (muž) domácím činnostem. Hodiny, které věnují muži a ženy domácím činnostem v již provedených výzkumech, jsou patrné z tabulky 7. Z této tabulky je zřejmé, že výzkum rozčleňuje respondenty podle ekonomické aktivity. Ekonomicky neaktivní dotazovaní věnují více času domácím činnostem než ekonomicky aktivní. Ženy ekonomicky neaktivní (nezaměstnané 5,7 hodin/den, v domácnosti, na rodičovské dovolené 6,1 hodin/den), ekonomicky aktivní ženy tráví domácími pracemi 3,3 hodiny/den. Ekonomicky aktivní muži se podílejí na domácích činnostech 1,6 hodiny/den a ekonomicky neaktivní 3,8 hodin/den (Maříková, Vohlídalová, 2007).

Součástí výzkumu z roku 2013 Čadová je i finanční zajištění rodiny. Proto do sondy byla zařazena otázka - „Kdo u Vás v rodině hospodaří s penězi?“. Dále byla otázka specifikována - kdo v rodině spravuje domácí rozpočet, stará se o platby, rozhoduje o koupi potravin, oblečení, zařízení do bytu/domu nebo o výběru dovolené.

Výzkumy, které byly analyzovány, jsou zaměřeny na celou Českou republiku. Ve své diplomové práci, v souladu s jejím cílem (viz kapitola 2), je zjistit rozdělení činností (v domácnosti nebo v okolí domů/bytů) ve městě, ale především na venkově a tato zjištění následně komparovat s již uskutečněnými a studovanými výzkumy (viz kapitola 6.2.1 a 6.2.2). Venkov je specifický svým životem i jedinečnými činnostmi, které musí lidé vykonávat.

Součástí každodenního vykonávání činností jsou nejen domácí a ostatní práce, ale také péče o děti. Výzkumná otázka v oblasti péče o děti zněla: **„Kdo se Vaší rodině ve městě nebo na venkově nejvíce podílí na výchově dětí?“**

Výzkumy, které se dětmi zabývají, byly zpracovány v letech 2003 a 2005. Byly provedeny Červenkou 2003 a Vohlídalovou 2005. Pro výzkumy Červenka 2003 a Vohlídalová 2005 jsou různé činnosti vykonávané s dětmi společné: hraní si, četba pohádek, povídání si, učení, čas na dítě, výlety, sport, kino, divadlo, zájmové kroužky a péče v nemoci.

Tab. 12: Shrnutí výzkumů – činností péče o dítě (v%)

		Červenka 2003	Vohlídalová 2005
Hraní si	Matka	35	36
	Otec	7	8
	Oba	56	56
	Ostatní	2	-
Četba pohádek	Matka	56	54
	Otec	6	8
	Oba	37	38
	Ostatní	1	-
Učení	Matka	48	39
	Otec	8	13
	Oba	42	48
	Ostatní	1	-
Čas na dítě	Matka	35	41
	Otec	2	5
	Oba	61	55
	Ostatní	2	-
Výlety, sport	Matka	10	21
	Otec	15	21
	Oba	73	58
	Ostatní	2	-
Zájmové kroužky	Matka	25	51
	Otec	6	15
	Oba	64	34
	Ostatní	5	-
Péče v nemoci	Matka	75	86
	Otec	2	4
	Oba	19	10
	Ostatní	4	-
Trestá	Matka	14	22
	Otec	16	19
	Oba	70	59
	Ostatní	0	-

Zdroj: CVVM, 2003; Proměny 2005; Maříková, Vohlídalová, 2007, s. 39

Pokud se výzkum zaměřuje na hraní si s dětmi, Červenka 2003 uvádí, že nejčastěji si s dětmi hrají oba rodiče (58%), stejně tak i výzkum Vohlídalová 2005 (56%). Četbu pohádek dětem zajišťuje nejčastěji matka – Červenka 2003 (56%), Vohlídalová 2005 (54%). Čas, který věnují rodiče dětem, se snaží rozdělit mezi oba rovným dílem výzkum Červenka 2003 (63%) a Vohlídalová 2005 (55%). Výlety a sport nejčastěji provozují oba rodiče, procenty může tyto skutečnosti potvrdit výzkum Červenka 2003 (75%) a Vohlídalová 2005 (58%). Zájmové kroužky ve výzkumu Červenka 2003 zajišťují oba rodiče (69%) a ve výzkumu Vohlídalová 2005 matky (51%). O nemocné dítě nejvíce pečuje matka, jak potvrzují výzkumy Červenka 2003

(75%) a Vohlídalová 2005 dokonce (86%). Zde se potvrzuje skutečnost, že matka je především pečovatelkou.

Ovšem v případě trestání dětí je to především otec, jak mohou potvrdit výzkumy Červenka 2003 (70%) a Vohlídalová 2005 (59%). Otec je pro děti stále trestající autoritou, ale jak vyplývá ze shrnutí výzkumů činností péče o děti, zajišťuje pro ně i volnočasové a jiné aktivity.

Péči o dítě, která je svěřena ostatním osobám v rodině, znázorňuje výzkum Červenka z roku 2003 (viz tabulka 12). Činnosti, vykonávané jinou osobou, vykazují (1-2%). Do těchto aktivit můžeme zařadit hraní si, četbu pohádek, učení, čas na dítě, výlety nebo sport. Vyššího procenta dosahují činnosti, vykonávané jinou osobou – návštěva kin, divadel (6%), zájmové kroužky (5%) a péče o nemocné dítě (4%). Moderní společnost přináší rodinám nadměrné pracovní vytížení a nepostradatelnost v zaměstnání. Proto pro zájmové aktivity a péči o nemocné dítě rodiny využívají starostlivé prarodiče, jiné rodinné příslušníky nebo placené chůvy.

Na většině činností, týkajících se péče o dítě, participuje většinou žena, která má k dětem úzký citový vztah. Je to také především proto, že je porodila. Muž se musí všemu naučit, kdežto žena se o děti stará instinktivně. Neznamená to, že muž by se neuměl o děti postarat, ale pracovní tempo v zaměstnání neumožňuje mužům trávit s nimi více času.

Jak je zřejmé z tabulky 10 a již uskutečněných výzkumů. Ekonomicky aktivní muži tráví s dětmi, méně času (1,9 hodiny/den), než ekonomicky neaktivní (3,7 hodiny/den). Ženy na rodičovské dovolené, nebo v domácnosti, se věnují dětem až 10,6 hodiny/den. Rozdíl mezi ekonomicky aktivními (2,8 hodin/den) a ekonomicky neaktivními ženami (4,6 hodin/den) vykazuje 1,8 hodiny/den. Z tabulky 10 je patrné, že ekonomicky aktivní ženy a muži mají méně času na děti, než ekonomicky neaktivní (Maříková, Vohlídalová, 2007).

Pokud muži pečují o děti, vykonávají s nimi jiné činnosti než ženy. Zatímco na ženách leží zodpovědnost za zabezpečení každodenní péče o děti a péče o dítě v případě jeho nemoci, muži se podílejí spíše na činnostech, spojených s rozvojem dítěte a jeho koníčků, které nejsou bezprostředně svázány se všedním, každodenním životem. Zatímco muži participují spíše na činnostech, které bývají spojeny se staršími

a tedy i samostatnějšími dětmi, na ženách stále zůstává hlavní zodpovědnost za péči o mladší děti (Maříková, Vohlídalová, 2007, s. 51).

Péče o děti v rodině by měla být rozdělena mezi partnery spravedlivě. Jak vykazují výzkumy z roku 2003 Červenka a 2005 Vohlídalová - v mnoha případech je péče o děti rozložena na oba partnery, ale stále žena zůstává pečovatelkou (především, když dítě onemocní). Záleží ovšem na rodinné situaci. Pokud je matka na rodičovské dovolené a otec finančně zajišťuje rodinu, více o děti pečuje matka. Kde oba partneři pracují na plný úvazek, pak se podílí na výchově i péči o děti společně. Bude zajímavé zjistit, zda empirická část této diplomové práce potvrdí nebo vyvrátí výše uvedené výzkumy péče o dítě.

Ačkoliv se ve veřejném prostoru stále více objevují nové názory na dělbu práce v rodině, nové způsoby výchovy dětí nebo změněné role žen i mužů, na zásadní přehodnocení těchto otázek v českých rodinách budeme muset ještě dlouho čekat (Křížková, Maříková, Hašková, Bierzová, 2006, s. 86).

Zjištěné výzkumy v sekundární analýze dat podpořily teoretickou část a byly inspirací pro empirickou studii. Empirická část rozšíří činnosti vykonávané v domácnostech a dále bude zjišťovat, zda jsou genderové role více akceptovány ve městě nebo na venkově. Výše uvedené výzkumy interpretovaly údaje, zaměřující se na celou Českou republiku. Proto úkolem diplomové práce v empirické části bylo rozšířit data o město a venkov.

7. Empirické šetření o uplatňování genderových rolí v rodinách ve městě a na venkově

Pro účely sondy a kvalitativního výzkumu bylo zvoleno město Milevsko a okolní obce do 400 obyvatel. Z důvodu, že pocházím z regionu v okolí města Milevska a mám široké sociální kontakty v této lokalitě. Zatřídění města Milevska a obcí, které byly vybrány jmenovitě v kvalitativním výzkumu, do venkovského nebo městského prostoru, probíhalo dle hustoty zalidnění 150 obyvatel/km² (viz oddíl 5.1). Město Milevsko má 215,8 obyvatel/km², toto množství představuje více než 150 obyvatel/km², a proto Milevsko se vyznačuje městským prostorem. Počet obyvatel v městě Milevsku čítá 9128 osob. Zde se potvrzuje skutečnost, že dle zákona o obcích počet obyvatel překročil číslo 3000 a dle těchto kritérií se jedná také o městský prostor (Kotek, 2009).

Obce, které byly zvoleny pro vymezení venkova, se jmenovaly Branice, Jetětice a Stehlovice. Hustota zalidnění v těchto obcích nepřesahovala 150 obyvatel/km² (Branice 60 obyvatel/km², Jetětice 20,2 obyvatel/km² a Stehlovice 23 obyvatel/km²), a tak bylo možné obce zařadit do venkovského prostoru. Počet obyvatel těchto obcí dosahoval v Branicích 303 osob, v Jeteticích 277 osob a ve Stehlovicích 103 osob. Z předcházející věty je zřejmé, že ani počet obyvatel v daných obcích nepřesáhl 3000 obyvatel a prostor, ve kterém se tyto obce nacházejí, je vymezen jako venkovský (Kotek, 2009). Pro účely tohoto výzkumu Milevsko tedy představovalo město a přilehlé obce venkov. Jednotliví respondenti byli oslovováni v tomto regionu a zjištěná data poté použita pro empirickou část.

7.1 Sonda a kvantifikace dat

Empirická část obsahuje sondu, která zahrnuje 112 dotazovaných (56 úplných rodin), kdy 28 rodin pocházelo z města Milevska a 28 rodin z přilehlých obcí s počtem okolo 400 obyvatel. Nejprve jsou data, získaná sondou, analyzována (oddíl 7.1) a následně interpretována (oddíl 7.2).

Šetření probíhalo v období koncem léta 2014. Respondenti byli vybráni náhodným výběrem při dotazování na různých akcích pro rodiny s dětmi

a dalších společenských akcích. Rozdáno bylo 150 dotazníků a jejich návratnost dosahovala 75 % (112 dotazníků použitelných pro sondu).

Dotazovacím nástrojem byla sonda – zahrnující 15 otázek – 6 otázek bylo identifikačního charakteru, jedna se dotazovala na výši příjmu v rodinách, 2 otázky se zaměřovaly na počet a věk dětí v rodinách, 2 otázky se zajímaly o podíl mužů a žen na činnostech v domácnosti a okolí domu, jedna se zaměřovala na starost o děti, jedna na problematiku hospodaření s penězi a poslední dvě na čas, který dotazovaní věnují domácím činnostem a péči o děti (viz příloha č 1).

Tab. 13: Pohlaví (počet respondentů)

Pohlaví	Muži	Ženy	Celkem
	počet	počet	počet
	56	56	112

Zdroj: Vlastní zpracování

Sonda v empirické části zahrnuje celkem 56 úplných rodin, z toho je 28 rodin z venkova a 28 rodin z města (56 mužů a 56 žen) (viz tabulka 13).

Tab. 14: Věk respondentů ve městě (v %)

Věk	Muži		Ženy		Celkem	
	město	v %	město	v %	počet	v %
20 - 30	6	10%	7	12%	13	22%
31 - 40	14	24%	12	22%	26	46%
41 - 50	8	16%	9	16%	17	32%
Celkem	28	50%	28	50%	56	100%

Zdroj: Vlastní zpracování

Tab. 15: Věk respondentů na venkově (v %)

Věk	Muži		Ženy		Celkem	
	venkov	v %	venkov	v %	počet	v %
20 - 30	3	6%	4	8%	7	14%
31 - 40	18	32%	13	24%	31	56%
41 - 50	7	12%	11	18%	18	30%
Celkem	28	50%	28	50%	56	100%

Zdroj: Vlastní zpracování

Dotazovaní respondenti byli v rozmezí od 20 do 50 let. Ze srovnání vyplývá, že sonda zahrnovala jak mladé bezdětné rodiny, tak rodiny s malými dětmi a dále i rodiny s dospívajícími dětmi. Většina žen rodí okolo 30. roku věku. Také z této sondy je patrné, že vzorek dotazovaných obsahoval nejvíce rodin s malými dětmi (viz graf 2 a 3).

Porovnáme-li stáří respondentů z města a venkova, obě skupiny dosahovaly nejčastěji věku od 31 do 40 let. Ve městě činil věk od 31 do 40 let 46 % (viz tabulka 14) a na venkově až 56 % (viz tabulka 15).

Z dotazovaných respondentů ve městě, podle dosaženého vzdělání, převažovali středoškolsky vzdělaní (66%). Nepříliš se mezi sebou liší vyšší odborné vzdělání (16%) s vysokoškolským (14%), nejméně byli zastoupeni vyučení (4%) a se základním vzděláním (0%) (viz tabulka 16).

Tab. 16: Vzdělání respondentů ve městě (v %)

Vzdělání	Muži		Ženy		Celkem	
	město	v %	město	v %	počet	v %
základní	0	0%	0	0%	0	0%
vyučen	1	2%	1	2%	2	4%
středoškolské	15	28%	20	38%	35	66%
vyšší odborné	7	12%	3	4%	10	16%
vysokoškolské	5	8%	4	6%	9	14%
Celkem	28	50%	28	50%	56	100%

Zdroj: Vlastní zpracování

Tab. 17: Vzdělání respondentů na venkově (v %)

Vzdělání	Muži		Ženy		Celkem	
	venkov	v %	venkov	v %	počet	v %
základní	2	5%	1	3%	3	8%
vyučen	7	12%	3	6%	10	18%
středoškolské	12	20%	18	30%	30	50%
vyšší odborné	3	6%	1	2%	4	8%
vysokoškolské	4	7%	5	9%	9	16%
Celkem	28	50%	28	50%	56	100%

Zdroj: Vlastní zpracování

Vzdělanostní struktura rodin na venkově vykazuje také jako ve městě nejvyšší podíl středoškolského vzdělání (50%) a vyučení (18%), dále pak vysokoškolské (16%), základní (8%) a vyšší odborné (8%) (viz tabulka 17).

Vzdělání respondentů ovlivňuje jejich ekonomickou aktivitu a profesi. Vysokoškolsky vzdělaní se žení později, než vyučení či osoby se základním vzděláním. Ekonomická aktivita dovoluje lidem s nižším vzděláním se brzy osamostatnit a založit vlastní rodinu. Dále můžeme očekávat, že měsíční příjmy vysokoškolsky vzdělaných respondentů budou vyšší, než u respondentů s nižším vzděláním.

Tab. 18: Místo bydliště

Místo bydliště	Muži	Ženy	Celkem
	počet respondentů	počet respondentů	počet respondentů
Milevsko	28	28	56
Obce	28	28	56
Celkem	56	56	112

Zdroj: Vlastní zpracování

Vzorek 28 rodin (56 respondentů) pocházel z Milevska. Toto město má přes 8 tisíc obyvatel. Dále zahrnoval 28 rodin z venkova (56 respondentů). Venkov zastupovaly obce s počtem okolo 400 obyvatel (viz tabulka 18).

Tab. 19: Bydlení respondentů ve městě

Bydlení	Muži		Ženy		Celkem	
	město	v %	město	v %	počet	v %
Byt	21	38%	21	38%	42	76%
Rodinný dům bez zahrady	2	4%	2	4%	4	8%
Rodinný dům se zahradou	5	8%	5	8%	10	16%
Celkem	28	50%	28	50%	56	100%

Zdroj: Vlastní zpracování

Tab. 20: Bydlení respondentů na venkově

Bydlení	Muži		Ženy		Celkem	
	venkov	v %	venkov	v %	počet	v %
Byt	8	12%	8	12%	16	24%
Rodinný dům bez zahrady	4	8%	4	8%	8	16%
Rodinný dům se zahradou	16	30%	16	30%	32	60%
Celkem	28	50%	28	50%	56	100%

Zdroj: Vlastní zpracování

Zdroje dat, které byly zjištěny v oblasti bydlení respondentů ve městě, dokazují, že až 76% respondentů z města bydlí v bytě, 8% v rodinném domě bez zahrady, 16% v rodinném domě se zahradou (viz tabulka 19).

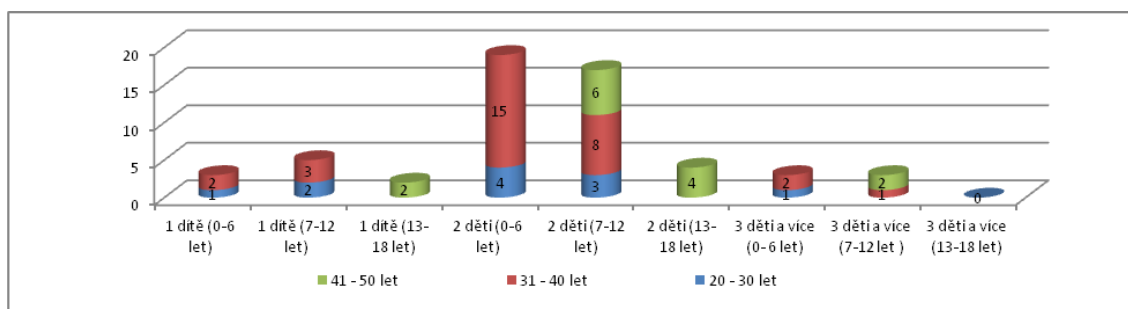
Z tabulky 20 je patrné, že nejvíce lidí na venkově bydlí v rodinném domě se zahradou (60%), dále následuje rodinný dům bez zahrady (24%) a bydlení v bytě představuje (16%).

Ze sondy je zřejmé, že 76% lidí, kteří žijí ve městě, bydlí v bytě. Lidé, žijící na venkově, jsou převážně vlastníky rodinných domů, které si většinou vlastními silami postavili. Z těchto důvodů mají k tomuto místu hlubší vztah a také proto se jen těžko stěhují na jiné místo.

Tento vzorek znázorňuje zastoupení dětí v rodinách dle věku respondentů. Z uvedeného grafu 2 vyplývá, že 19 respondentů z města mají dvě děti ve věku 0-6 let.

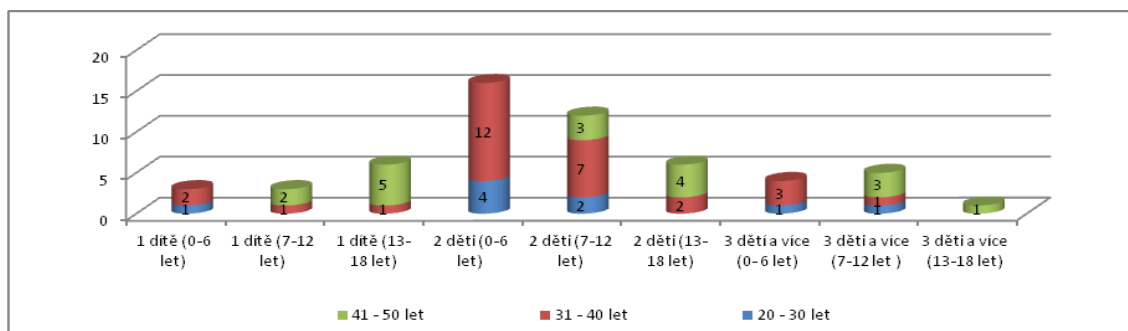
Jedná se většinou o respondenty ve věku 31-40 let (15 respondentů). Dále zahrnuje rozmezí 20 – 30 let (4 respondenti). Potvrzuje se zde i skutečnost, že typická česká rodina je čtyřčlenná se dvěma dětmi. Nejméně respondentů je zastoupených ve věku 41-50 let (2 respondenti). Ti zahrnují kategorii jedno dítě ve věku 13-18 let a z toho vyplývá, že respondenti staršího věku mají již dospívající děti.

Graf 2: Počet a věk dětí v rodinách ve městě dle věku respondentů

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf 3: Počet a věk dětí v rodinách na venkově dle věku respondentů

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf 3 zobrazuje největší počet respondentů z venkova, kteří jsou ve věku 20-30let (4 respondenti), ve věku 31-40 let (12 respondentů) a mají dvě děti ve věku 0-6 let. Nejmenší počet respondentů zahrnoval věk 41-50 let (1 respondent) v kategorii 3 děti a více (13-18 let). Stejně jako v rodinách ve městě, tak z tohoto grafu vyplývá, že nejčastěji je rodina čtyřčlenná se dvěma dětmi ve věku 0-6 let. Na venkově, ve srovnání s městem, je tedy více respondentů, kteří mají 3 a více dětí. Zda je to z důvodů náboženských či morálních nemůžeme z tohoto výzkumu zjistit.

Celkový příjem rodin přímo souvisí s jejich vzdělanostní strukturou. Vysokoškolsky vzdělaní partneři mají celkově vyšší finanční příjem, než lidé se základním vzděláním či vyučením. Průměrný měsíční příjem úplné rodiny ve městě je nejčastěji 20 001 – 30 000 Kč (46%). Zde musíme vzít v úvahu, že na celkovém příjmu se podílejí oba partneři, a to ať se jedná o zaměstnanou ženu či ženu na mateřské dovolené. Celkový měsíční příjem do 10 000 Kč nemá žádná z rodin ve městě. Tento vzorek zahrnoval rodiny z města, kde jsou příjmy vyšší než na venkově a příležitost najít práci je příznivější. Tuto skutečnost dokazují ve vzorku 2 rodiny z města s příjmem více než 40 001 Kč (viz tabulka 21).

Tab. 21: Celkový měsíční příjem rodiny ve městě

Příjem rodiny	Muži		Ženy		Celkem	
	město	v %	město	v %	počet	v %
do 10 000	0	0%	0	0%	0	0%
10 001 – 20 000	3	6%	3	6%	6	12%
20 001 – 30 000	14	23%	14	23%	28	46%
30 001 – 40 000	9	17%	9	17%	18	34%
více jak 40 001	2	4%	2	4%	4	8%
Celkem	28	50%	28	50%	56	100%

Zdroj: Vlastní zpracování

Tab. 22: Celkový měsíční příjem rodiny na venkově

Příjem rodiny	Muži		Ženy		Celkem	
	venkov	v %	venkov	v %	počet	v %
do 10 000	1	2%	1	2%	2	4%
10 001 – 20 000	8	13%	8	13%	16	26%
20 001 – 30 000	15	27%	15	27%	30	54%
30 001 – 40 000	4	8%	4	8%	8	16%
více jak 40 001	0	0%	0	0%	0	0%
Celkem	28	50%	28	50%	56	100%

Zdroj: Vlastní zpracování

V rodinách na venkově nejvyšší celkový měsíční příjem dosahuje také 20 001 – 30 000 Kč jako ve městě (54%). Jedna rodina na venkově nepřesahuje celkového příjmu 10 000 Kč (4%). V této rodině vydělává pouze muž a má příjem do 10 000 Kč, žena je v současné době nezaměstnaná bez jakéhokoli příjmu. Na venkově nemá žádná rodina příjem vyšší než 40 001 Kč (viz tabulka 22). Je všeobecně zřejmé, že se příjmy žen a mužů liší a tedy za stejnou práci dostanou muži zapláceno více než ženy. Pokud ženy mají vyšší příjem než muži, pak dochází k proměně genderových rolí. Žena je živitelkou rodiny a muž by měl přejímat domácí povinnosti, které vykonává žena.

Ekonomická aktivita rodin ovlivňuje dobu, kterou jednotlivci věnují času strávenému domácími pracemi a péčí o děti. Předpokládáme, že žena na mateřské dovolené stráví více času domácími činnostmi a péčí o děti, než žena zaměstnaná.

Ekonomická aktivita rodin ve městě je patrná z tabulky 23 – vyjadřuje zaměstnané 64%, nezaměstnané 2 %, ženy na rodičovské dovolené 6%, OSVČ 28% (viz tabulka 23).

Tab. 23: Ekonomická aktivita rodin ve městě

Příjem rodiny	Muži		Ženy		Celkem	
	město	v %	město	v %	počet	v %
Zaměstnaný	16	28%	20	36%	35	64%
Nezaměstnaný	0	0%	1	2%	1	2%
Na rodičovské dovolené	0	0%	3	6%	3	6%
OSVČ	12	22%	4	6%	16	28%
Celkem	28	50%	28	50%	56	100%

Zdroj: Vlastní zpracování

Tab. 24: Ekonomická aktivita rodin na venkově

Příjem rodiny	Muži		Ženy		Celkem	
	venkov	v %	venkov	v %	počet	v %
Zaměstnaný	21	36%	13	24%	34	60%
Nezaměstnaný	0	0%	5	8%	5	8%
Na rodičovské dovolené	0	0%	6	10%	6	10%
OSVČ	7	14%	4	8%	11	22%
Celkem	28	50%	28	50%	56	100%

Zdroj: Vlastní zpracování

U rodin na venkově ekonomická aktivita představuje zaměstnaných 60%, nezaměstnaných 8%, žen na rodičovské dovolené 10%, OSVČ 22% (viz tabulka 24).

Údaje z grafu 4 se vztahují k mužům a ženám, kteří žijí ve městě. Z vyjádření dotazovaných vyplývá, že stále největší procento žen zajišťuje dále jmenované domácí činnosti: *stele postele* 36%, *vyndává odpadky* 37%, *čistí obuv* 32%, *myje WC a koupelnu* 44%, *žehlí* 42%, *věsí prádlo* 40%, *pere prádlo* 48%, *utírá prach* 46%, *vytírá* 31%, *luxuje* 27%, *chystá snídani* 36%, *peče* 65% i *vaří* 41%.

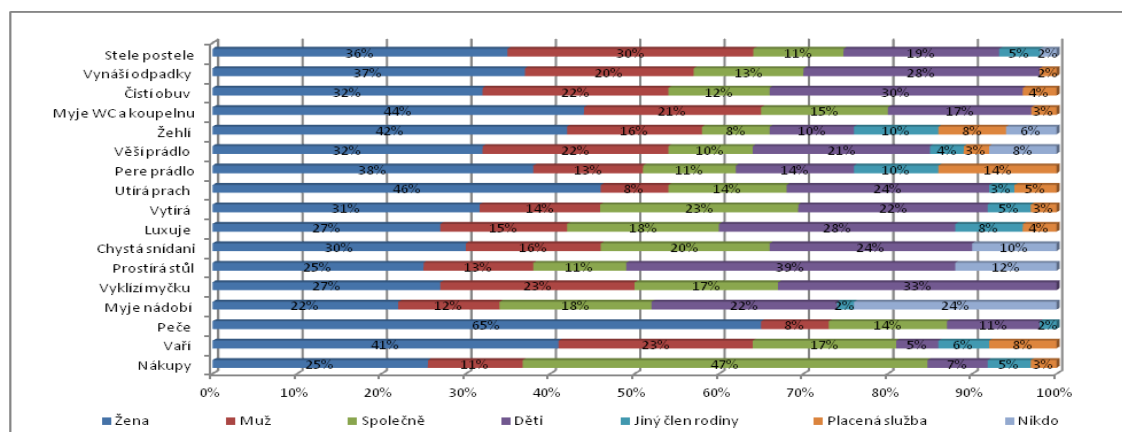
Jak již bylo stanoveno, 76% respondentů z města *bydlí v bytě* (viz tabulka 19). Zde respondenti provádějí domácí činnosti, ovlivněné způsobem bydlení. Muži z města zastávají mnoho funkcí v bytě, protože nemají potřebu zabývat se činnostmi okolo domu, mnoho rodin nemá zahrádku ani zahradu (viz graf 6).

Z grafu 4 je zřejmé, že ženy vaří (41%), 16% mužů se také podílí na vaření a 19% rodin využívá restaurační zařízení. Muži rádi konzumují sladké pečivo, avšak ze

sondy vyplývá, že jen málo mužů (8%) v domácnosti peče, tuto činnost provozují ženy v 65%.

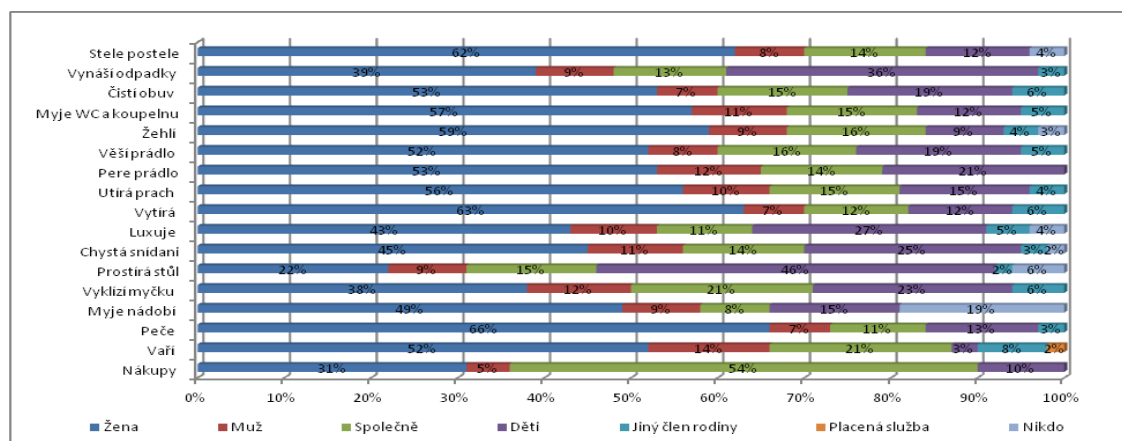
Nikdo (24%) v rodinách ve městě nemyje nádobí. V rodinách je využívána pro tuto činnost myčka nádobí. I ve městě podporují rodiny *jiné osoby* (prarodiče, rodinní příslušníci), pomáhají jim s různými domácími činnostmi (*žehlení, utírání prachu*, atd.).

Graf 4: Činnosti spojené s chodem domácnosti ve městě

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf 5: Činnosti spojené s chodem domácnosti na venkově

Zdroj: Vlastní zpracování

Některé domácnosti ve městě využívají hospodyně, která provádí veškeré domácí práce, jak znázorňuje *placená služba* u jednotlivých činnostech (*vaří 19%, nákupy 3%, luxuje 4%, vytírá 3%, žehlí 14%, myje WC a koupelnu 3%* atd.). Rodiny si pořizují hospodyně zejména z důvodu pracovní vytíženosti. Na domácích činnostech

v rodinách se podílejí i děti. Provádí tyto práce (*prostírají stůl* 39%, *vyklízí myčku* 30%) a zajišťují i další činnosti, které jsou patrné z grafu 4.

Rodina ve městě *nakupuje* společně ve 47%. Nákupy umožňují rodině prožít společný čas, avšak tento čas by bylo možné strávit kvalitněji. Záleží na každé rodině, jak vnímá hodnotu času (viz graf 4).

Graf 5 znázorňuje, že mnoho činností vykonávají ve venkovských domácnostech *ženy* (*stele postele* 62%, *vynáší odpadky* 39%, *čistí obuv* 53%, *myje WC a koupelnu* 57%, *žehlí* 64%, *věsí prádlo* 52%, *perá prádlo* 53%, *utírá prach* 56%, *vytírá* 63%, *luxuje* 43%, *chystá snídani* 45%, *myje nádobí* 49%, *peče* 66%, *vaří* 44%).

Muži vykonávají domácí aktivity v rozmezí od 5 do 12%. Je zřejmé, že nemají čas, aby domácí činnosti vykonávali, protože jsou plně pracovně vytíženi a navíc mají oproti mužům z města více povinností, které vykonávají okolo domu. Odpovědi, týkající se společného vykonávání domácích činností oběma partnery na venkově, jsme schopni v procentech vyjádřit okolo 15%. Z této skutečnosti není zřejmé, zda činnosti vykonávají oba partneři společně, nebo se po určité době střídají.

V grafu 5 můžeme dále vysledovat, že rodiny na venkově nevyužívají placenou službu. Rodina nechce platit finanční prostředky za něco, co může udělat vlastními silami. Snaží se domácí činnosti zvládnout samy a za pomoci jiných členů rodiny anebo dětí. *Děti* pomáhají rodičům s různými aktivitami v domácnosti (např. *vynášejí odpadky* 36%, *prostírají stůl* 46%, *vyklízí myčku* 38%). Děti se podílejí na veškerých domácích činnostech, ale v porovnání s matkou, otcem a jejich společnou prací se děti zapojují do domácích činností zhruba jednou pětinou. Potvrzuje se zde i skutečnost, že na menším městě a venkově rodiče vedou děti k povinnostem v domácnosti i okolo domu. Z grafů 4 a 5 vyplývá, že se může jednat o větší děti nebo vyplňují-li sondu rodiče, jde o jejich přání.

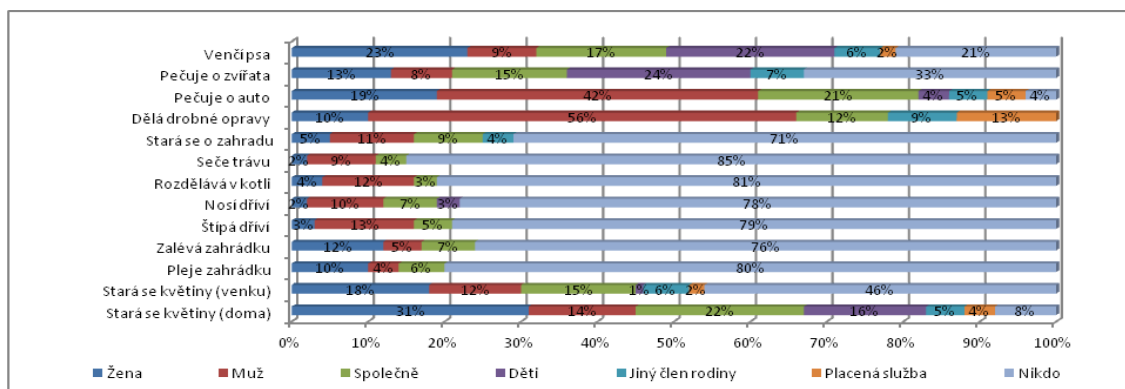
Vaření a pečení je na venkově *doménou žen*. Sledujeme-li ovšem procenta, kdo v rodině vaří, *muži* se snaží pro rodinu vařit v 21%. Tato procenta vzhledem k celkovému počtu znázorňují jednu pětinu všech respondentů. Zda tuto skutečnost ovlivňují mediálně známé osobnosti, které se prezentují vařením v televizi, není z daného výzkumu zřejmé. Muži mohli tuto otázku pochopit také tak, že občas uvaří anebo v létě grilují na zahradě a v zimě se konají domácí zabijačky.

V současné době je běžné i na venkově vlastnit myčku nádobí a mnoho rodin ji používá. To dokládá i tento výzkum. *Muži* vyklízejí *myčku* ve 20%. Restaurační či jídelní zařízení (*placená služba*) navštěvuje 10% respondentů.

S časným ranním vstáváním a dojížděním lidí z venkova za prací do měst se v grafu 5 ukazuje i realita, že rodiny na venkově nezvládají chystat snídani (2% *nikdo*) a prostírat stůl je pro ně nadpočetná aktivita (6% *nikdo*) a procenta se mohou vztahovat pouze k pracovním dnům. Záleží na respondentech, jakou mají pracovní dobu.

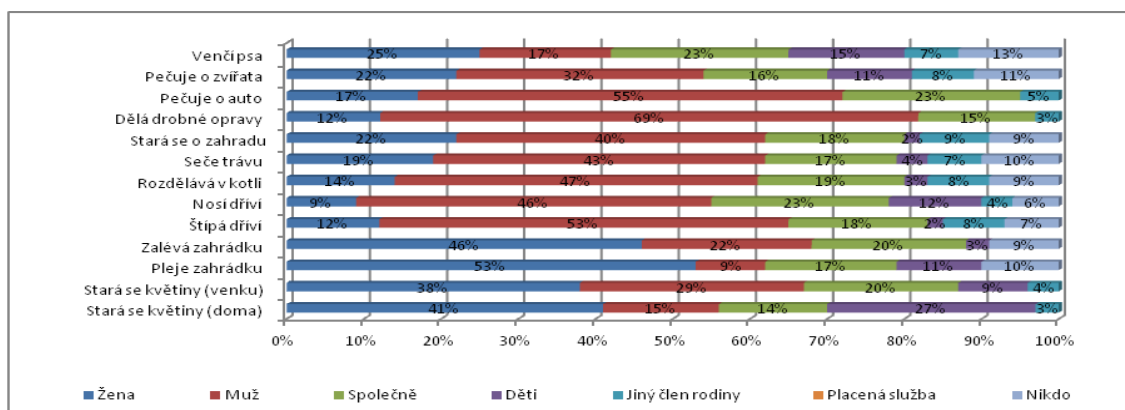
Nákupy provádějí muži a ženy na venkově také společně (54%) stejně jako ve městě. Víkendové nakupování je velice oblíbenou aktivitou celých rodin. Tento fenomén přináší široká síť supermarketů a hypermarketů, rozmístěných po celé České republice.

Graf 6: Činnosti spojené s okolím domu ve městě

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf 7: Činnosti spojené s okolím domu na venkově

Zdroj: Vlastní zpracování

Rozborem grafu 6 zjistíme, že o *květiny doma se stará* žena (31%). Mnoho rodin z města bydlí v bytě a nevlastní zahradu ani zahrádku. Tuto skutečnost můžeme vyjádřit níže uvedenými procenty: venku se nestará o květiny – *nikdo* (46%), respondenti *neplejí zahrádku* (80%), *nikdo nezalévá zahrádku* (80%) a *nikdo se nestará o zahradu* (71%). Z grafu vyplývá, že městské rodiny nevlastní zahradu. Z tohoto důvodu nemohou vykonávat ani dále jmenované činnosti: *neseče trávu* (85%), *nerozdělává v kotli* (81%), *neštípá dříví* (78%) ani *nenosí dříví* (78%). Ve většině měst je zavedeno plynové topení. Proto některé tyto činnosti nejsou pro rodiny ve městech podstatné.

Práce jako *sečení trávy, rozdělávání v kotli, nošení dříví, štípání dříví, zastávají spíše muži*, i když ženy se snaží mužům pomáhat. Někdy však výše jmenované činnosti dělají společně. Provádění *drobných oprav v bytě či domě* obstarávají stále *muži* (56%), *ženy* (10%), *společně* (12%). Figuruje zde i *placená služba* (13%) a *jiný člen rodiny* (9%). Pokud muž nezvládne opravy v domácnosti vlastními silami, je eventuální objednat si služby místních řemeslníků anebo rodinných příslušníků. Nejvíce se o auto starají *muži* (42%). Automobil nevlastní 4 % rodin ve městě z uvedeného vzorku. *Placenou službu* (5%) využívají rodiny na umytí, opravy a servisní prohlídky auta.

Psa vlastní 79% rodin. *Pes* je tedy oblíbené zvíře ve většině domácností. Městské rodiny si pořizují psy jako domácí mazlíčky nebo kamaráda pro děti. Psa venčí nejčastěji *žena* (23%), *děti* pomáhají ve (22%).

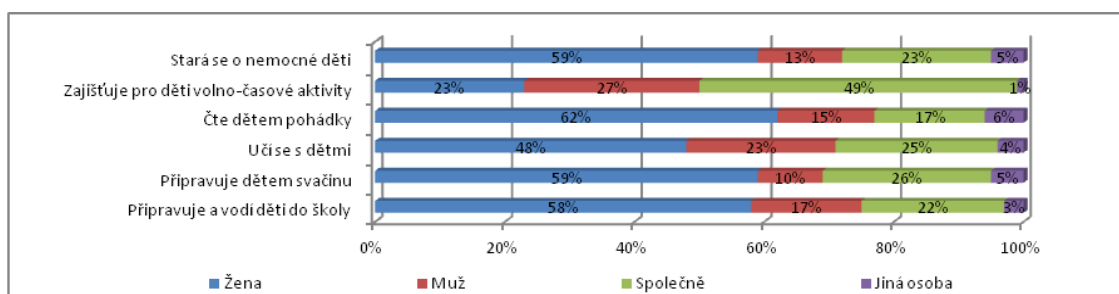
Činnosti, které vykonávají rodiny na venkově, by se daly rozdělit na „mužské“ a „ženské“. Jak je patrné z grafu 7, ženy pracují na zahrádce (*žena zalévá zahrádku* 46%, *pleje zahrádku* 53%) a starají se o květiny doma nebo venku (*žena se stará o květiny doma* 41%, *stará se o květiny venku* 38%).

Muži provádějí práce, týkající se převážně zahrady a práce s otopem (*muž štípá dříví* 53%, *nosí dříví* 46%, *rozdělává v kotli* 47%, *stará se o zahradu* 40%, *seče trávu* 43%). V obcích okolo 400 obyvatel většinou není zaveden plyn. Respondenti topí dřevem nebo uhlím. *Drobné opravy* na venkově vykonávají podobně jako ve městě v 69% *muži*, ve 12% *ženy*, v 15% *společně*, 3% *jiný člen rodiny*. Na venkově *pečuje o auto* v 55% *muž*, v 17% *žena*, ve 23% *společně* a 5% *jiný člen rodiny*. Většina rodin na venkově vlastní alespoň jeden automobil, protože zajišťovat péči o děti, nakupování a další jiné činnosti veřejnými dopravními prostředky, je velice obtížné.

Péče o zvířata na venkově zahrnuje jak péči o zvířata v domě, tak mimo něj. O zvířata pečuje nejčastěji *muž* (32%). Pes na venkově u rodinného domu zastává funkci hlídače. Dostatečný prostor pro venčení mu zajišťuje zahrada či dvorek, proto u formulace - *venčí psa nikdo* - je uvedeno 13% respondentů (viz graf 7).

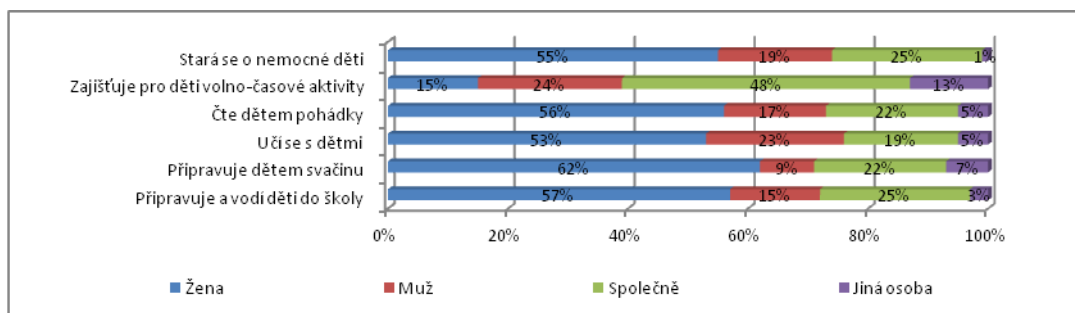
O děti v městských rodinách se stará převážně *žena*. Když jsou *děti nemocné* (59%), *čte jim pohádky* (62%), *učí se s nimi* (48%), *připravuje jim svačtinu* (59%), *připravuje a vodí děti do školy* (58%). Výše jmenované činnosti zajišťuje převážně žena, anebo oba partneři společně, muž vykazuje méně procent, než partneři společně. Z výzkumu vyplývá, že *volnočasové aktivity* zajišťují dětem oba partneři *společně*, pouze 1% je *jiná osoba*, muži a ženy vykazují jen málo se lišící hodnotu, tedy *žena* 23% a *muž* 27% (viz graf 8).

Graf 8: Starost o děti v rodině ve městě

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf 9: Starost o děti v rodině na venkově

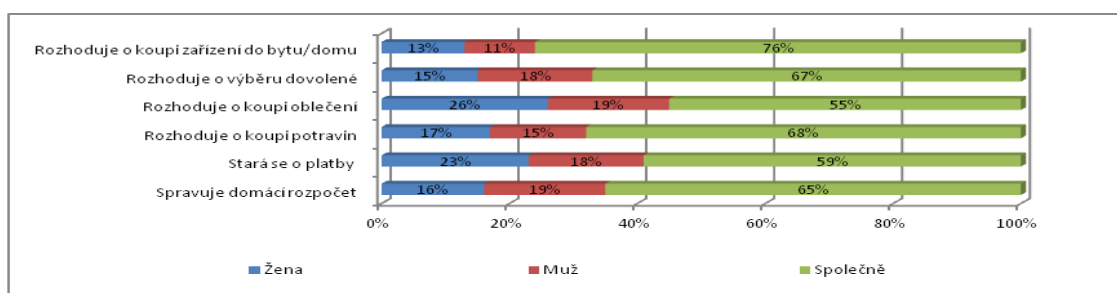

Zdroj: Vlastní zpracování

Na venkově pečuje o děti převážně *žena* – *stará se o nemocné děti* 55%, *čte dětem pohádky* 56%, *učí se s dětmi* 53%, *připravuje dětem svačtinu* 62%, *připravuje a vodí děti do školy* 57 %.

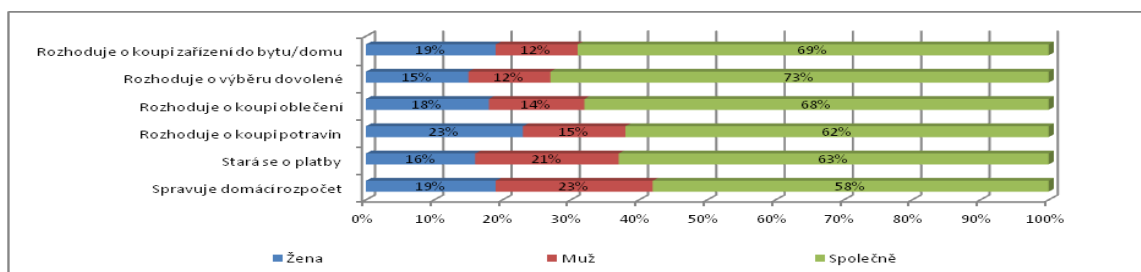
Volnočasové aktivity zajišťují oba partneři *společně* 48%. V porovnání s městem je obstarávají pro děti na venkově 13% *jiné osoby*. Můžeme se domnívat, že přes velké pracovní vytížení rodičů vypomáhají s volnočasovými aktivitami dětí i prarodiče či ostatní rodinní příslušníci (viz graf 9). Jen málo volnočasových aktivit se uskutečňuje v místě bydliště venkovských dětí, proto se děti z venkova zúčastňují zájmových činností ve městě.

Graf 10: Hospodaří s penězi v rodině ve městě

Zdroj: Vlastní zpracování

Graf 11: Hospodaří s penězi v rodině na venkově

Zdroj: Vlastní zpracování

Kdo rozhoduje o hospodaření s penězi v rodině ve městě, můžeme sledovat v grafu 10. Na první pohled je patrné, že o investování finančních prostředků rozhodují muž a žena *společně*: o *koupi zařízení do bytu/domu* (76%), o *výběru dovolené* (67%), o *koupi oblečení* (55%), o *koupi potravin* (68%), *starost o platby* (59%), *spravování domácího rozpočtu* (65%). Porovnáme-li procentní rozlišení žen a mužů, ženy spíše rozhodují v oblasti *koupi zařízení do bytu/domu*, o *koupi oblečení*, o *koupi potravin* nebo se *starají o platby*. Muž se zaměřuje na oblast *výběru dovolené* a *spravuje domácí rozpočet*. Rozdíly mezi procenty žen a mužů jsou zanedbatelné. Preferencí dnešních

rodin je zejména finanční zajištění, aby mohly žít na určité úrovni a koupit si vše dle svého přání, bez ohledu, zda rodina danou věc potřebuje či ne.

Hospodaření s penězi rodin na venkově můžeme zjistit z grafu 11. Srovnání města s venkovem je shodné, protože oba partneři rozhodují o financích *společně*. Jedná-li se o oblast při *koupi zařízení do bytu/domu* (69%), o *výběru dovolené* (73%), o *koupi oblečení* (68%), o *koupi potravin* (62%), *starost o platby* (63%), *spravování domácího rozpočtu* (58%). *Ženy* na venkově rozhodují spíše o *koupi zařízení do bytu/domu*, o *výběru dovolené*, o *koupi oblečení*, o *koupi potravin*. *Muži* se *starají o platby a spravují domácí rozpočet*. Z výzkumu vyplývá, že partneři v rodině rozhodují společně o hospodaření s finančními prostředky.

Tab. 25: Hodiny věnované domácím činnostem ve městě

Domácí činnosti		Ekonomicky aktivní (zaměstnaní)	Na rodičovské dovolené	Ekonomicky neaktivní (nezaměstnaní)
Muži	0-3 hodin	28 (50%)	0	0
	3-6 hodin	0	0	0
	6 hodin a více	0	0	0
Ženy	0-3 hodin	11 (20%)	0	0
	3-6 hodin	13 (23%)	3 (5%)	1 (2%)
	6 hodin a více	0	0	0

Zdroj: Vlastní zpracování

Tab. 26: Hodiny věnované domácím činnostem na venkově

Domácí činnosti		Ekonomicky aktivní (zaměstnaní)	Na rodičovské dovolené	Ekonomicky neaktivní (nezaměstnaní)
Muži	0-3 hodin	17 (30%)	0	0
	3-6 hodin	11 (20%)	0	0
	6 hodin a více	0	0	0
Ženy	0-3 hodin	9 (16%)	0	1 (2%)
	3-6 hodin	8 (14%)	1 (2%)	1 (2%)
	6 hodin a více	0	5 (9%)	3 (5%)

Zdroj: Vlastní zpracování

Kolik hodin věnují muži a ženy ve městě domácím činnostem, je patrné ze vzorku, který byl stanoven a rozdělen na ekonomicky aktivní (zaměstnané), na rodičovské dovolené, ekonomicky neaktivní (nezaměstnané). Zaměstnaní muži se věnují domácím činnostem 0-3 hodiny denně (50%). Žádný muž nebyl na rodičovské dovolené nebo nezaměstnaný. Zaměstnané ženy se zabývají domácími činnostmi 0-3 hodiny (20%), 3-6 hodin (23%), zatímco ženy na rodičovské dovolené domácí činnosti vykonávají 3-6 hodin (5%) a nezaměstnané 3-6 hodin (2%). Z tabulky je zřejmé, že ženy tráví více času domácími činnostmi než muži (viz tabulka 25).

Zaměstnaní muži věnují domácím činnostem na venkově 0-3 hodiny (30%), 3-6 hodin (20%). Zaměstnané ženy vykonávají domácí činnosti 0-3 hodiny (16%), 3-6 hodin (14%). Domácí činnosti žen na rodičovské dovolené činí 3-6 hodin (2%), 6 hodin a více (9%). Nezaměstnané ženy tráví domácími činnostmi 0-3 hodiny (2%), 3-6 hodin (2%), 6 hodin a více (5%) (viz tabulka 26). Přestože ženy tráví domácími činnostmi více času než muži, rozdíl mezi ženami a muži na venkově je menší než ve městě, a to z důvodu, že muži na venkově mají více pracovních aktivit okolo domu.

Čas, strávený domácími činnostmi, není ovlivněn počtem členů v rodině, např. když žena vaří, stráví stejný čas, zda vaří pro 3 nebo 4 člennou rodinu. Stejně tak je to i se vzděláním. Ovšem vysokoškolsky vzdělaná žena vidí strávený čas u domácích činností méně efektivní a daný čas si přeje strávit jiným způsobem.

Tab. 27: Hodiny věnované péči o děti ve městě

Péče o děti		Ekonomicky aktivní (zaměstnaní)	Na rodičovské dovolené	Ekonomicky neaktivní (nezaměstnaní)
Muži	0-3 hodin	28 (50%)	0	0
	3-6 hodin	0	0	0
	6 hodin a více	0	0	0
Ženy	0-3 hodin	9 (16%)	0	1 (2%)
	3-6 hodin	15 (27%)	3 (5%)	0
	6 hodin a více	0	0	0

Zdroj: Vlastní zpracování

Tab. 28: Hodiny věnované péči o děti na venkově

Péče o děti		Ekonomicky aktivní (zaměstnaní)	Na rodičovské dovolené	Ekonomicky neaktivní (nezaměstnaní)
Muži	0-3 hodin	28 (50%)	0	0
	3-6 hodin	0	0	0
	6 hodin a více	0	0	0
Ženy	0-3 hodin	8 (14%)	0	1 (2%)
	3-6 hodin	9 (16%)	1 (2%)	2 (3%)
	6 hodin a více	0	5 (10%)	2 (3%)

Zdroj: Vlastní zpracování

Péče o děti z pohledu zaměstnaných mužů je 0-3 hodiny (50%). Muži na rodičovské dovolené a nezaměstnaní nebyli zahrnuti do daného vzorku, proto skutečnost, kolik hodin denně stráví nezaměstnaní muži a muži na rodičovské dovolené péčí o děti, nelze z tohoto výzkumu zjistit. Zaměstnané ženy ve městě péčí o děti vykonávají 0-3 hodiny (16%), 3-6 hodin (27%). Na rodičovské dovolené tráví ženy péčí o děti 3-6 hodin (5%), nezaměstnané 0-3 hodiny (2%) (viz tabulka 27).

Hodiny, věnované péči o děti na venkově, činí u zaměstnaných mužů 0-3 hodiny (50%). Jak již bylo uvedeno, vzorek neobsahuje muže na rodičovské dovolené a

nezaměstnané. Zaměstnané ženy na venkově opatrují děti 0-3 hodiny (14%), 3-6 hodin (16%). Ženy na rodičovské dovolené provádějí péči o děti 3-6 hodin (2%), 6 hodin a více (10%), nezaměstnané ženy 0-3 hodiny (2%), 3-6 hodin (3%), 6 a více hodin (3%). Srovnáme-li celkově rozdíl mezi péčí o děti muže a ženy, stále více času věnují péči o děti ženy než muži (viz tabulka 28).

Čas péče o děti je závislý na skutečnosti, kolik hodin stráví zaměstnaní rodiče v práci a domácími činnostmi. Muži i ženy vhodně kombinují čas strávený s dětmi a věnovaný domácím činnostem. Vše se snaží vhodně skloubit se svým zaměstnáním.

7.2 Komparace a interpretace dat získaných pomocí sondy

7.2.1 Věk, vzdělání, způsob bydlení, ekonomická aktivita respondentů

Sonda byla uskutečněna koncem léta 2014. Celkem bylo rozdáno 150 dotazníků a použitelných pro sondu bylo 112, tento počet představoval 75%. Sonda zahrnovala celkem 56 úplných rodin, z nichž 28 pocházelo z města Milevska a 28 z venkova, obce nesměly mít více než 400 obyvatel. Respondenti z různých rodin byli náhodně vybráni a dotazováni na společenských a dětských akcích.

Věk dotazovaných z města i venkova dosahoval 31 – 40 let. Nejvyšší vzdělání, které zaujímali respondenti z města a venkova, bylo středoškolské. Dotazovaní z města i venkova si mohli zvolit způsob bydlení ze tří kategorií – byt, rodinný dům bez zahrady, rodinný dům se zahradou. Městské rodiny, jako nejčastější způsob bydlení, uváděly byt a venkovské rodiny žily v rodinném domě se zahradou (viz tabulka 19 a 20). V sondě se nejvíce objevovala čtyřčlenná rodina – matka, otec a dvě děti.

Celkový příjem rodin ve městě a na venkově čítal nejčastěji od 21 001 Kč do 30 000 Kč/měsíc. Příjmy rodin souvisí s ekonomickou aktivitou a vzděláním. Zaměstnaní a vysokoškolsky vzdělaní respondenti z města zajišťují rodinu vyššími příjmy. Žádná z venkovských rodin nevlastní příjem vyšší než 40 001 Kč/měsíc. Měsíční příjmy rodin z venkova jsou nižší než ve městě (viz tabulka 21 a 22).

Všichni muži z města i venkova byli zaměstnaní. Z dvaceti osmi městských žen bylo ekonomicky aktivních dvacet čtyři, tři na rodičovské dovolené a jedna nezaměstnaná. Sedmnáct venkovských žen bylo v zaměstnaneckém poměru, šest na rodičovské dovolené a pět nezaměstnaných (viz tabulka 23 a 24). Ekonomická aktivita rodin ovlivňuje čas, strávený v zaměstnání a dále čas, který muži a ženy věnují

domácím činnostem a péči o děti. Muži a ženy z venkova nacházejí jen zřídka zaměstnání v místě bydliště a musí dojíždět několik desítek až stovek kilometrů za prací, proto jsou rodiny nuceny počítat s vysokými náklady na finance a čas.

7.2.2 Činnosti spojené s chodem domácnosti v rodinách ve městě a na venkově

Sonda sleduje jednotlivé činnosti v rodinách. V městských rodinách se domácími činnostmi zabývají nejvíce ženy - pečením (65%), utíráním prachu (46%), praním prádla (48%), mytím koupelny a WC (44%), vařením (41%), žehlením (42%), věšením prádla (40%), chystáním snídaně (36%), a ještě dalšími činnostmi, které jsou uvedeny v tabulce 29. Z této tabulky vyplývá, že i muži ve městě se určitým dílem zapojují do domácích činností – vyklízí myčku (23%), vaří (16%), věsí prádlo (22%), stelou postele (30%), myjí koupelnu a WC (21%), čistí obuv (22%), vynáší odpadky (20%) a vykonávají různé další práce.

Tab. 29: Činnosti spojené s chodem domácnosti (v %)

		Žena	Muž	Společně	Děti	Jiný člen rodiny	Placená služba	Nikdo
Stele postele	Město	36	30	11	19	7	0	0
	Venkov	62	10	16	12	0	0	0
Vynáší odpadky	Město	37	20	13	28	0	2	0
	Venkov	39	9	13	36	3	0	0
Čistí obuv	Město	32	22	12	30	0	4	0
	Venkov	53	7	15	19	6	0	0
Myje WC a koupelnu	Město	44	21	15	17	0	3	0
	Venkov	57	11	15	12	5	0	0
Žehlí	Město	42	16	8	10	10	14	0
	Venkov	64	7	16	9	4	0	0
Věsí prádlo	Město	40	22	10	21	4	3	0
	Venkov	52	8	16	19	5	0	0
Pere prádlo	Město	48	13	11	14	10	4	0
	Venkov	53	12	14	21	0	0	0
Utírá prach	Město	46	8	14	24	3	5	0
	Venkov	56	10	15	15	4	0	0
Vytírá	Město	31	14	23	22	5	3	0
	Venkov	63	7	12	12	6	0	0
Luxuje	Město	27	15	16	28	8	4	0
	Venkov	43	10	15	27	5	0	0
Chystá snídaně	Město	36	16	20	24	0	4	0
	Venkov	45	11	14	25	3	0	2
Prostírá stůl	Město	34	13	11	39	0	3	0
	Venkov	22	9	15	46	2	0	6
Vyklízí myčku	Město	27	23	17	30	0	3	0
	Venkov	23	20	13	38	6	0	0
Myje nádobí	Město	22	12	18	22	0	2	24
	Venkov	49	9	8	15	0	0	19
Peče	Město	65	8	14	11	0	2	0
	Venkov	66	7	11	13	3	0	0
Vaří	Město	41	16	13	5	6	19	0
	Venkov	44	21	14	3	8	10	0
Nákupy	Město	25	11	47	7	5	3	0
	Venkov	31	5	54	10	0	0	0

Zdroj: Vlastní zpracování

Ženy a muži ve městě se zabývají různorodými domácími činnostmi. Přestože ženy stále ve většině činností zaujímají vedoucí postavení, muži jsou již z velké části schopni ženy zastoupit a naopak. Muži dosahují v některých činnostech, vykonávaných doma až jedné pětiny celkové hodnoty, provádějí mnoho domácích činností sami nebo společně s partnerkou. Ze sondy vyplývá, že muži ani ženy netrvají striktně na tradičních genderových rolích. Proto i některé domácí činnosti vykonávají partneři ve městě společně. Nejvyšší procento společných aktivit vykazují nákupy 47%.

Na domácích činnostech ve městě se podílejí děti, jiní členové domácnosti i placená služba. Děti v rodinách ve městě se účastní - vynášení odpadků (28%), vytírání (22%), prostírání stolu (39%), vyklízení myčky (30%) a ještě dalších činností, které jsou uvedeny v tabulce 29. Pomoc dětí je v rodině velice významná. Děti od určitého věku musí mít smysl pro povinnost. Proto je třeba přenášet určité aktivity v rodině na děti.

Městské rodiny využívají i jiné členy na vykonávání různých aktivit, kam můžeme zařadit - luxování (8%), praní prádla (10%), vaření (6%), nákupy (5%) a další činnosti (viz tabulka 30). Pro určité rodiny je pomoc jiných členů nezbytná. Kvantitativně můžeme pomoc jiných osob znázornit do výše 10%.

Domácnosti ve městě využívají i profesionálních služeb (hospodyně nebo úklidové firmy). Hodnotové vyjádření placené služby dosahuje cca 5%. Vyšší procento placené služby znázorňuje žehlení (14%) a vaření (19%).

Ve venkovských rodinách na většině domácích činností participují převážně ženy. Ženy pečou (66%), myjí nádobí (49%), vytírají (63%), utírají prach (56%), perou prádlo (53%), žehlí (64%), myjí WC a koupelnu (57%), stelou postele (62%) (viz tabulka 30). Muži na venkově se příliš v domácích činnostech neangažují. Tuto skutečnost můžeme kvantifikovat v rozmezí od 5 do 12%, procenta vyjadřují následující činnosti (stlaní postelí, vynášení odpadků, čištění obuvi, mytí WC a koupelny, žehlení, věšení prádla, praní prádla, vytírání, luxování (viz tabulka 29). Pouze dvě z činností, vykonávaných muži, znázorňují zhruba jednu pětinu z celkového počtu (vyklízí myčku 20% a vaří 21%). Myčka představuje pro muže technickou vymoženost, která je jim velice blízká a proto nemají k této práci takový odpor, jako například k mytí nádobí. Převážná většina mužů z venkova ráda konzumuje maso, a proto vysoká procenta u vaření mužů zahrnují vesnické zabijačky či zahradní grilování.

Více než venkovské muže zapojují ženy do domácích činností také děti. Děti na venkově nejvíce vynášejí odpadky (36%), prostírají stůl (46%) nebo vyklízejí myčku (38%). Okolo 20 % dětí na venkově se podílí i na úklidu v domácnostech. Z činností, které byly ilustrovány v tabulce 30, můžeme do úklidu zařadit (luxování 27%, vytírání 12%, utírání prachu 15%, mytí WC a koupelny 12%).

Rodina na venkově sice málo, ale v určité míře potřebuje pomoc nejen dětí, ale také ostatních členů domácnosti. Když muž a žena přicházejí pozdě ze zaměstnání, je podpora prarodičů nebo ostatních členů rodiny nezbytná. Následujícím způsobem můžeme formulovat, jak přispívají jiní členové v rodině domácími činnostmi: nejvíce podporují rodinu ve vaření (8%), vyklizení myčky (6%), luxování (5%), věšení prádla (5%) a ještě v dalších jiných činnostech. V porovnání s činnostmi, které vykonává venkovská žena, se jiní členové rodiny podílejí pouze malou avšak nezbytnou měrou.

Ze sondy je patrné, že vývoj změny genderových rolí na venkově není tak rychlý jako ve městě. Srovnáme-li domácí činnosti, vykonávané muži pouze uvnitř domu/bytu, potom se muži z města zabývají domácími pracemi až dvakrát více než muži na venkově. Na venkově žijí lidé staršího věku, a nejsou přístupni jakýmkoli proměnám.

Venkovské rodiny nevyužívají placenou službu. Rodiny se snaží zvládnout domácí činnosti vlastními silami, protože nemají dostatek finančních prostředků anebo se stydí přiznat, že určité činnosti nezvládnou. Na rozdíl od venkovských rodin si městské rodiny zajišťují placené služby, kdy jedna nebo dvě rodiny z města využívají hospodyně na veškeré domácí práce. Rodiny ve městě a na venkově využívají pro vaření placenou službu, navštěvují restaurační či jiná zařízení anebo si nechají dovézt jídlo až do domu/bytu.

7.2.3 Činnosti spojené s okolím domu v rodinách ve městě a na venkově

Činnosti, které jsou vykonávány **v rodinách ve městě okolo domu**, zajišťují převážně ženy, pokud pečují o květiny doma (31%) anebo venku (18%), zalévá zahrádku (12%) i pleje zahrádku (10%). Muži se okolo domu zabývají prací s otopem - štípá dříví (13%), nosí dříví (10%), rozdělává v kotli (12%), dále se starají o zahradu (11%) a sekají trávu (9%). Muži se podílejí spíše na technických a fyzicky náročných pracích. Ženy pečují o květiny nebo zahrádku. Mnoho rodin z města bydlí

v bytě a péči o zahradu nebo zahrádku nemohou provozovat. Ve městě nemůžeme ani jednoznačně definovat, že práce okolo rostlin jsou čistě ženskou záležitostí a práce se dřevem nevykonávají vždy muži. Jak uvádí tabulka 30, mnoho činností, vykonávaných okolo domu, dělají partneři společně.

Drobné opravy v rodinách ve městě vykonávají muži (56%). Péči o auto zajišťují z největší části taktéž muži (42%). Na určitých činnostech participují také děti, nejčastější provozují činnosti - venčení psa (22%) nebo péči o zvířata (24%). Jiní členové rodiny se podílejí nejvíce na drobných opravách (9%), na péči o zvířata (7%), venčení psa (6%) a zalévání venkovních květin (6%). Placenou službu využívají městské rodiny pro drobné opravy (13%) nebo péči o auto (5%).

Tab. 30: Činnosti spojené s okolím domu (v %)

		Žena	Muž	Společně	Děti	Jiný člen rodiny	Placená služba	Nikdo
Venčí psa	Město	23	9	17	22	6	2	21
	Venkov	25	17	23	15	7	0	13
Pečuje o zvířata	Město	13	8	15	24	7	0	33
	Venkov	22	32	16	11	8	0	11
Pečuje o auto	Město	19	42	21	4	5	5	4
	Venkov	17	55	23	0	5	0	0
Dělá drobné opravy	Město	10	56	12	0	9	13	0
	Venkov	12	69	15	0	3	0	0
Stará se o zahradu	Město	5	11	9	0	4	0	71
	Venkov	22	40	18	2	9	0	9
Seče trávu	Město	2	9	4	0	0	0	85
	Venkov	19	43	17	4	7	0	10
Rozdělává v kotli	Město	4	12	3	0	0	0	81
	Venkov	14	47	19	3	8	0	9
Nosí dříví	Město	2	10	7	3	0	0	78
	Venkov	9	46	23	12	4	0	6
Štípá dříví	Město	3	13	5	0	0	0	79
	Venkov	12	53	18	2	8	0	7
Zalévá zahrádku	Město	12	5	7	0	0	0	76
	Venkov	46	22	20	3	0	0	9
Pleje zahrádku	Město	10	4	6	0	0	0	80
	Venkov	53	9	17	11	0	0	10
Stará se o květiny (venku)	Město	18	12	15	1	6	2	46
	Venkov	38	29	20	9	4	0	0
Stará se o květiny (doma)	Město	31	14	22	16	5	4	8
	Venkov	41	15	14	27	3	0	0

Zdroj: Vlastní zpracování

Činnosti, prováděné **na venkově okolo domu**, je možné rozdělit na „mužské“ – práce okolo zahrady - stará se o zahradu (40%), seče trávu (43%) a manipulace s otopem - štípá dříví (53%), nosí dříví (46%), rozdělává v kotli (47%), dále na „ženské“ – práce na zahrádce - zalévá zahrádku (46%), pleje zahrádku (53%) a starost o květiny - stará se o květiny doma (41%), stará se o květiny venku (38%) (viz tabulka 30).

Děti se na venkově účastní z velké části na činnostech v domácnosti i okolo domu. Nejvíce se starají o květiny doma (27%), plejí zahrádku (11%), nosí dříví (12%), pečují o zvířata (11%), venčí psa (15%) (viz tabulka 30).

Jak vyplývá z tabulky 30, jiní členové rodiny se na venkově starají o zahradu (9%), rozdělávají v kotli (8%), štípají dříví (8%), pečují o zvířata (8%), venčí psa (7%). Rodinní příslušníci v některých venkovských domácnostech plně zastávají funkci rodičů, než se navrátí ze zaměstnání. Placenou službu rodiny na venkově nevyužívají a to z důvodu, že chtějí vše zvládnout sami nebo s pomocí rodiny a nechtějí vydávat finanční prostředky za činnosti, které dokážou zvládnout svými silami.

Drobné opravy v domě i okolo domu provádí na venkově nejvíce muž (69%). O auto na venkově pečují také muži (55%) a ti se starají i o hospodářská nebo domácí zvířata (32%). Pes na venkově zastává funkci hlídače a venčení psa není tak časté jako ve městě.

Ze sondy je patrné, pokud sledujeme činnosti vykonávané okolo domu v rodinách ve městě a na venkově, nezáleží na tom, zda rodiny pocházejí z města nebo z venkova, ale sledujeme hlavně způsob bydlení. A protože 76% venkovských respondentů (viz tabulka 20) žije v rodinném domě, proto způsob bydlení ovlivňuje rozdělení domácích činností. Ženy i muži se snaží bydlení na venkově propojit s přírodou. Z tohoto důvodu vykonávají rodiny na venkově činnosti nejen v domě, ale mají mnoho povinností i okolo domu.

Porovnáme-li podíl žen a mužů, dětí a ostatních členů rodiny na domácích činnostech, potom ze sondy vyplývá, že největší část běžných domácích prací (vaření, praní, žehlení a uklízení), jak ve městě, tak na venkově zajišťují především ženy. Toto tvrzení podporuje i výzkum Chaloupkové, který se zabýval dělbou domácích činností v českých domácnostech, kdy záležitostí žen je vaření a úklid. (viz tabulka 4) (Chaloupková, 2005).

Nejvíce se muži ve městě a na venkově účastní v domácnosti drobných oprav a to až 69% dosahují drobné opravy na venkově. Toto uvádí i výzkum Chaloupkové z roku 2005 a zaznamenává, že ze sledovaných činností, které v českých domácnostech vykonávají zpravidla muži, jsou drobné opravy v domácnosti (Chaloupková, 2005).

V rodinách ve městě a na venkově prochází genderové role změnami, jak je patrné ze sondy, na venkově však pomaleji než ve městě. Muži, děti i partneři společně

zaujímají také důležitou pozici (viz tabulka 29 a 30). Muži se účastní mnoha domácích činností, které v dřívějších dobách vykonávaly pouze ženy. Do této kategorie můžeme zařadit spíše muže, kteří jsou mladšího věku a jsou schopni akceptovat změny rolí v rodině. Starší muži stále lpí na tradičním uspořádání rolí.

V rodinách ve městě i na venkově participují na domácích činnostech i děti, pomáhají rodičům se všemi činnostmi, které zahrnuje sonda. Nesmí to však být fyzicky náročné aktivity, které děti nezvládnou. Jednoduchou činností, kterou je prostírání stolu, vykonává až 46% venkovských dětí. Z výzkumu vyplývá, že děti na venkově a ve městě se podílejí na některých činnostech až jednou čtvrtinou z celkového počtu. Tento vzorek zahrnoval rodiny, které si uvědomují, pokud zapojí své děti do domácích činností, jež potom získávají smysl pro povinnost (viz oddíl 4.5).

Ve výzkumu Bierzové z roku 2006 děti deseti procenty participují na domácí činnosti umývání nádobí. Dále se podílejí na běžném úklidu, ale ostatní činnosti vykazují pouze zanedbatelná procenta. Bierzová se ovšem domnívá, že děti se účastní s největší pravděpodobností všech domácích činností, ale nejsou těmi, kdo provádí práce nejčastěji, proto se v odpovědích vyskytují jen málo (Křížková, Maříková, Hašková, Bierzová, 2006).

Městské rodiny podporují i rodinní příslušníci a placené služby (např. hospodyně, která může vykonávat určité domácí práce). Venkovské rodiny nevyužívají pro vykonávání činností v domácnosti placenou službu a potvrzuje se tedy skutečnost, že v rodinách na venkově se uplatňuje vzájemná soudržnost dětí s rodiči a jinými rodinnými příslušníky se širší rodinou, tzv. si mezigeneračně pomáhají (viz oddíl 5.2). Na venkově i ve městě zaujímají jiní členové, kteří pomáhají rodině s domácími činnostmi, pouze jednu desetinu z celku, přesto pro mnoho rodin z města i venkova představují nenahraditelnou podporu.

Jak je také patrné z výzkumu Bierzové z roku 2006, na některé domácí činnosti si domácnosti v České republice najímají placenou službu. Práci, kterou nejsou rodiny schopny zabezpečit z vlastních zdrojů, jsou drobné opravy. Téměř v pěti procentech domácností je najímána placená služba. Asi tři procenta domácností odpovědělo, že větší úklid svěřují do rukou profesionálů. (Křížková, Maříková, Hašková, Bierzová, 2006).

7.2.4 Péče o děti a hospodaření s finančními prostředky

Péči o děti ve městě a na venkově zajišťuje žena – stará se o nemocné děti, čte jim pohádky, učí se s nimi, připravuje jim svačinu, a vodí je do školy. Kvantitativně můžeme tyto aktivity vyjádřit okolo 60% (viz grafy 8 a 9).

Jak uvádí ve svém výzkumu z roku 2005 Vohlídalová, na většině činností, vykonávaných s dětmi, participují ženy více než muži (Vohlídalová, 2007).

V rodinách na venkově se na volnočasových aktivitách pro děti podílejí oba partneři společně (48%). Agentura CVVM v roce 2003 ve výzkumu uvádí, že v oblasti sportování a výletů je dominantní role otců. V řadě činností v rámci péče o děti se ovšem nejčastěji podílejí oba partneři společně a střídají se v závislosti na tom, kdo má momentálně čas (CVVM, 2003). Tyto aktivity jsou zajišťovány na venkově z určité části i jinými osobami (13%). Do kategorie jiných osob můžeme zahrnout prarodiče a ostatní rodinné příslušníky. Městské děti jsou schopny od určitého věku navštěvovat zájmové činnosti samy. Pokud žije rodina na venkově, problémem se může jevit nedostatečné dopravní spojení mezi městem a venkovem. Z tohoto důvodu musí dojíždění za volnočasovými aktivitami obstarávat širší rodina.

V rodinách ve městě a na venkově rozhodují o hospodaření s finančními prostředky oba partneři společně. Hodnota se pohybuje v rozmezí od 50 do 80 %. Rozdíl v hospodaření s finančními prostředky v rodinách ve městě a na venkově vykazuje jen nepatrné rozdíly.

7.2.5 Počet hodin strávených denně domácími činnostmi a péčí o děti

Všichni ekonomicky aktivní muži ve městě se zabývají domácími činnostmi 0-3 hodiny/den. Naproti tomu ekonomicky aktivní muži na venkově se účastní domácích činností 0-6 hodin/den. Muži na venkově participují více na činnostech okolo domu, které jsou fyzicky a časově náročné. V této sondě nebyli zahrnuti muži nezaměstnaní a na rodičovské dovolené.

Jak je patrné z výzkumu Vohlídalové rok 2007, ekonomicky aktivní muži tráví domácími činnostmi 1,6 hodin/den a ekonomicky neaktivní 3,8 hodin/den (Maříková, Vohlídalová, 2007).

Zaměstnané ženy ve městě a na venkově se věnují domácím činnostem 0-6 hodin/den. Městské ekonomicky neaktivní ženy tráví v domácnosti 3-6 hodin/den a

venkovské ženy 0-6 a více hodin/den. Ženy na venkově a ve městě obětují mnoho času domácím činnostem. Ze sondy můžeme zjistit, že ženy ve městě se podílejí na domácích činnostech méně než 6 hodin. Pro ženy ve městě i na venkově není rozhodující čas, který stráví v domácnosti, nýbrž splnění domácích povinností. Ženy na venkově jsou schopné skloubit domácí práce s veškerými dalšími aktivitami okolo domu.

Z výzkumu Vohlídalové z roku 2007 vyplývá, že ekonomicky aktivní ženy tráví 5,7 hodin/den a ekonomicky neaktivní až 6,1 hodin/den (Maříková, Vohlídalová, 2007).

Ekonomicky aktivní muži ve městě a na venkově pečují o děti stejným dílem 0-3 hodiny/den. Tato sonda potvrzuje, že muži se necítí být pečovateli. Ve výzkumu Vohlídalové z roku 2007, je uvedeno, že ekonomicky aktivní muži tráví péčí o děti 1,9 hodiny/den a ekonomicky neaktivní muži 3,7 hodin/den (Maříková, Vohlídalová, 2007).

Ženy ekonomicky aktivní ve městě a na venkově vykonávají péči o děti 0-6 hodin/den. Ekonomicky neaktivní ženy ve městě se starají o děti 0-6 hodin/den. Na venkově ekonomicky neaktivní ženy 0-6 a více hodin/den. Výzkum Vohlídalové, který se v roce 2007 zabýval péčí o děti uvádí, že ekonomicky aktivní ženy pečují o děti 2,8 hodiny/den a ekonomicky neaktivní až 10,6 hodiny/den (Maříková, Vohlídalová, 2007). Ženy ve městě a na venkově věnují dostatek času dětem a to právě z toho důvodu, že se jedná o rodiny s malými dětmi, které potřebují veškerou péči nejen matky, ale také otce. Na otce však současná společnost klade velké nároky v zaměstnání, takže mužům na děti zbývá velmi málo času.

Venkovské rodiny představují tradiční uspořádání genderových rolí, protože ženy vykonávají domácí činnosti čteněji než muži. Tuto skutečnost potvrzuje i tabulka 29.

Ve výzkumu, který se týká rozdělení péče o děti a domácnost uvádí Vohlídalová v roce 2007, že přes 63% všech párů žije v současné době v tradičním partnerství. Žena v tomto partnerství tráví domácími pracemi i péčí o děti minimálně o 1 hodinu denně více než muž (Vohlídalová, 2007).

Sonda se detailně zabývala činnostmi, které rodiny vykonávají v souvislosti s chodem domácnosti a činnostmi, spojenými s okolím domu ve městě a na venkově. V souladu s cílem (viz kapitola 2) diplomové práce sonda zjišťovala uplatňování

genderových rolí v rodinách ve městě a na venkově (viz tabulka 29 a 30). Dále práce zkoumala akceptaci genderových rolí. Ze sondy nebylo zřejmé, jaké jsou genderové role a jestli je více akceptují rodiny ve městě anebo na venkově, proto empirická studie byla doplněna o kvalitativní výzkum prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů. Průběhem rozhovorů a následnou interpretací dat se zabývala následující kapitola 7.3.

7.3 Interpretace dat kvalitativního výzkumu

7.3.1 Průběh empirického šetření a charakteristika výzkumného souboru

Empirické šetření bylo uskutečněno prostřednictvím kvalitativního výzkumu koncem roku 2014. Kvalitativní výzkum doplnil již provedenou sondu. Výzkumné šetření má za cíl porovnat náhled a názory jednotlivých respondentů na zvládání domácích činností a péči o děti v určitých rodinách.

Výběrem byly zvoleny rodiny, pocházející z města a venkova. Celkem bylo vybráno 8 rodin – 4 městské rodiny a 4 venkovské rodiny (počet obyvatel obce nesměl překročit 400 osob). Jednotliví respondenti byli osloveni a seznámeni s problematikou dotazovaného tématu. Dále byli respondenti informováni o účelu, pro který bude sloužit tento rozhovor. Hlavně z důvodu, aby byli dotazovaní ochotni odpovídat a necítili nejistotu, jakým způsobem bude nakládáno s jejich poskytnutými informacemi. Aby muži i ženy byli ochotni odpovídat a byli vstřícní sdělovat názory, bylo potřeba ujistit dotazované, že jejich odpovědi jsou anonymní a budou použity pouze pro výzkumnou část této diplomové práce.

V průběhu následného kontaktu rodiny vyjádřily souhlas nebo nesouhlas s účastí na empirickém šetření. Celkem bylo osloveno 10 rodin, z nichž 2 rodiny neměly zájem se výzkumu zúčastnit. Při dotazování se vzájemně muži a ženy nesměli ovlivňovat, zvolila jsem proto dotazování každého respondenta odděleně. V případě zahrnutí rodin do dotazovaného vzorku byly povinny splnit dané požadavky. Věk rodin se pohyboval v rozmezí od 20 do 50 let a podmínkou bylo, aby se staraly o malé nebo dospívající děti.

Věk žen z **města** je v rozmezí od 28 do 42 let. Všechny městské ženy jsou zaměstnány. Ženy ze vzorku vykonávají povolání – účetní, lékařka, učitelka a referentka ve státní správě. Muži z města dosahují věku od 29 do 45 let. Tři muži jsou ekonomicky aktivní a jeden v současné době na rodičovské dovolené a příležitostně si

přivydělává jako informační technik. Povolání ostatních mužů jsou – lesní dělník, projektant a logistik v autodopravě. Jedna z městských rodin má tři děti, 2 rodiny 2 děti a jedna rodina jedno dítě. Věk dětí dosahuje od 8 měsíců do 15 let. Tento vzorek zahrnuje malé děti i dospívající mládež.

Ženy **z venkova** se pohybují ve věku od 26 do 37 let. Jedna žena není ekonomicky aktivní (je na rodičovské dovolené), dříve v zaměstnání zastávala funkci sociální pracovnice. Ostatní tři ženy jsou v zaměstnaneckém poměru a vykonávají tato povolání – prodavačka, sekretářka a montážní dělnice. Věk mužů z venkova setrvává v rozmezí od 28 do 41 let. Všichni muži jsou ekonomicky aktivní. Muži zastávají rozličná povolání – technik rostlinné výroby, zedník, obchodní zástupce a elektromontér. Tři z venkovských rodin se starají o dvě děti ve věku od 2 do 10 let a jedna rodina o osmiletou dceru (viz tabulka 31). Do kvalitativního výzkumu byli vybráni respondenti různorodých povolání, věkového rozpětí dotazovaných i jejich dětí. Příčinou bylo zajistit dostatečná data a hodnotné informace.

Tab. 31: Charakteristika respondentů

Respondent	Věk	Zaměstnání	Počet dětí	Věk dětí	Místo bydliště	Délka rozhovoru
DMM1 ²³	42	lesní dělník	2 syny	12,15 let	Milevsko	32 minut
DŽM1 ²⁴	40	účetní	2 syny	12,15 let	Milevsko	45 minut
DMM2	39	informační technik, nyní rodičovská dovolená	1 syna	8 měsíců	Milevsko	48 minut
DŽM2	37	lékařka	1 syna	8 měsíců	Milevsko	35 minut
DMM3	45	projektant	2 syny, 1 dceru	14,12,5 let	Milevsko	52 minut
DŽM3	42	učitelka na střední škole	2 syny, 1 dceru	14,12,5 let	Milevsko	57 minut
DMM4	29	logistik v autodopravě	1 syna, 1 dceru	8,5 let	Milevsko	25 minut
DŽM4	28	referent ve státní správě	1 syna, 1 dceru	8,5 let	Milevsko	37 minut
DMV5 ²⁵	38	technik pro rostlinnou výrobu	1 dceru, 1 syna	9 let, 2 roky	Branice	39 minut
DŽV5 ²⁶	37	sociální pracovnice, nyní rodičovská dovolená	1 dceru, 1 syna	9 let, 2 roky	Branice	55 minut
DMV6	40	zedník	2 dcery	10 let, 4 roky	Stehlovice	24 minut
DŽV6	36	prodavačka	2 dcery	10 let, 4 roky	Stehlovice	38 minut
DMV7	28	obchodní zástupce	1 dceru, 1 syna	6 let, 3 roky	Jetětice	35 minut
DŽV7	26	asistentka ředitele	1 dceru, 1 syna	6 let, 3 roky	Jetětice	49 minut
DMV8	41	elektromontér	1 dcera	8 let	Branice	33 minut
DŽV8	33	montážní dělnice	1 dcera	8 let	Branice	47 minut

Zdroj: Vlastní zpracování

7.3.2 Zvolená technika kvalitativního výzkumu

Kvalitativní výzkum probíhal formou polostrukturovaných rozhovorů. Rozhovory byly strukturovány tématy, na která byli respondenti dotazováni. Jednotlivé

²³ DMM – Dotazovaný muž město

²⁴ DŽM – Dotazovaná žena město

²⁵ DMV – Dotazovaný muž venkov

²⁶ DŽV – Dotazovaná žena venkov

oblasti se rozdělovaly na role mužů a žen v rodinách, na činnosti v domácnosti, podíl na výchově dětí a názor na tradiční a moderní způsob soužití manželů ve společné domácnosti.

Ještě před samotným výzkumným šetřením bylo na jedné z rodin ověřeno, zda budou otázky směřovat k výzkumnému cíli a jsou-li pro respondenty srozumitelně formulované. Při provádění polostrukturovaných rozhovorů byli nejprve opět účastníci šetření upozorněni, že data, která budou získána, zachovají anonymitu dotazovaných. Rodinám byla témata, týkající se domácích činností, péče o děti a role v rodině, velice blízká. Respondenti byli vybíráni z nejbližšího okolí, protože žijí v oblasti, která byla zahrnuta do výzkumné části.

V rámci výzkumu probíhaly rozhovory přímo v bytě/domě vybraných respondentů a k dané problematice se vyjadřovalo šestnáct respondentů. První polovina respondentů pocházela z venkova a druhá z města. Se souhlasem jednotlivých respondentů byly rozhovory nahrávány na diktafon a později přepsány do připravených archů (viz příloha č. 3).

Nejprve byl dohodnut termín, který si dotazovaní mohli vybrat, aby situace pro rozhovor byla co nejpříznivější. Otázky byly pokládány srozumitelnou formou, a když účastník nerozuměl nějaké otázce, upřesnila jsem mu ji. V rodinném prostředí se respondenti cítili celkem spokojeně a informace podávali bez větších problémů. Ženy byly sdílnější než muži. Samy vyprávěly o domácnosti a podílu na výchově dětí a tyto oblasti byly ženám velmi blízké. Muže bylo potřeba pobízet dalšími doplňujícími otázkami k odpovědím.

Rozhovory se uskutečňovaly v přátelské atmosféře a přizpůsobeny respondentům. Délka rozhovorů probíhala v rozmezí od 24 do 55 minut. Po ukončení rozhovoru jsem dotazovaným poděkovala za ochotu při spolupráci na mém výzkumu.

Respondentům byly pokládány otevřené otázky, aby měli dostatek prostoru pro vyjádření svého názoru. Otázky byly kladeny srozumitelně a ponechán dostatek času na reakci respondenta a dostatečné vyjádření odpovědi.

Výzkumné otázky se zabývaly genderovou problematikou a tímto výzkumem bylo zjišťováno, zda jsou genderové role akceptovány spíše ve městě nebo na venkově. Z důvodu, že respondenti vyjadřovali své úsudky, byl použit diktafon, který zaznamenával celé rozhovory a při přímé konfrontaci se tazatel ani dotazovaný

nemuseli vyrušovat zapisováním odpovědí a rozhovor mohl plynout nerušeně a v důvěrné atmosféře. Otázek bylo celkem deset a týkaly se genderové problematiky. První tři otázky byly identifikační a ostatní se dotazovaly na domácí činnosti, péči o děti a tradiční či moderní uspořádání rolí v rodině.

Dále je uveden seznam otázek, na které respondenti odpovídali:

1. Kolik je Vám let?
2. Kolik máte dětí a jak jsou staré?
3. V jakém oboru pracujete?
4. Jak vnímáte svoji roli matky (otce) a ženy (muže) v domácnosti?
5. Jaký máte názor na rozdělení domácích činností?
6. Co vykonáváte ve vaší domácnosti?
7. Které jsou podle Vás typicky „mužské“ a „ženské“ práce v domácnosti?
8. Jaký máte podíl na výchově dětí v rodině?
9. Které činnosti s dětmi vykonáváte?
10. Jaký je Váš názor na to, že muž má vydělávat peníze a žena se starat o domácnost?

7.3.3 Zpracování získaných dat

Data, zaznamenaná na diktafon, byla převedena do psaného textu a následně získaná data v mluvené podobě vymazána. V kvalitativním výzkumu byly získané informace analyzovány a nalezeny kategorie, které byly dále sestaveny do určitého souboru vztahů mezi jednotlivými třídami (Albarello a kol. 1995, s. 84). Kategorizace je totiž proces, tvořící nedílnou součást řeči a nedá se oddělit od světa, který konstruuje tím, jak jej vyjadřuje a označuje (Šubrt a kol., 2010).

Další postup při analýze dat je kódování textu – nejprve řádkové (line-by-line). Text je pročitán celý a jsou vytvářeny kódy, které zpracovávají a vybírají oblasti v textu a zahrnují opakující informace (Šubrt a kol., 2010). I v této diplomové práci byla získaná data permanentně pročitána a dále zjišťováno, které kódy se opakují a z těchto kódů tvořeny kategorie, které byly umístěny do tabulek a následně okomentovány psaným textem. Kategorie a jejich vztahy mezi sebou porovnávány a zjišťovány z nich vycházející fakta a data. Jednotlivé kategorie byly dále rozděleny do několika oblastí: role mužů a žen v domácnosti, domácí činnosti v rodině, podíl na výchově dětí a činnosti s nimi vykonávané, a zda je muž živitel rodiny a žena matkou v domácnosti.

7.3.4 Role muže a ženy v domácnosti

První oblast se zabývala názorem na role muže a ženy v domácnosti. Muži a ženy zastávají v rodinách různé role (viz tabulka 32). Jednotlivé role mohou být i přenášeny z muže na ženu a naopak. S vybranou oblastí korespondovala výzkumná otázka: „**Jak vnímáte svoji roli matky (otce) nebo ženy (muže) v domácnosti?**“. Respondenti z jednotlivých rodin uváděli různorodé odpovědi a data můžeme dále rozdělit na jednotlivé skupiny.

Tab. 32: Jak vnímáte svoji roli matky (otce) a ženy (muže) v domácnosti?

	Město	Venkov
Ženy	matka a pečovatelka o děti soustředění na kariéru živitelka rodiny pečující matka, péče o děti propojení zaměstnání a domácnosti	starající se matka péče o domácnost matka zajišťující péči o děti hospodyně na plný úvazek
Muži	živitel rodiny pomáhá s dětmi i domácímí činnostmi zajišťuje rodinu finančně hospodaří v domácnosti a pečuje o děti pomáhá ženě v domácnosti podporuje rodinu po finanční stránce	zaměstnaný živitel rodiny otec živící rodinu muž pomáhající ženě a starost o děti hlava rodiny finančně zabezpečuje rodinu

Zdroj: Vlastní zpracování

Celkově čtyři **ženy** – dvě z venkova a dvě z města se cítí být matkou. **Matka** Jak uvedly DŽM1: „*Jsem vytížená, nezastupitelná, s plnou zodpovědností za děti. S postupem času se ale mohu soustředit na kariéru. Nemusím být pořád doma, jsou samostatní.*“ DŽM3: „*Svoji roli v rodině vnímám pozitivně. Smysl života vidím v péči o děti doma i ve škole.*“ DŽV5: „*V domácnosti jsem matka, která pečuje o všechno a o všechny. Nejvíce času strávím starostí o domácnost a děti.*“ DŽV7: „*Moje role v rodině je hodně důležitá. Jsem hlavně matkou, která zajišťuje péči o děti.*“

Hospodyně Dvě venkovské ženy pečují především o domácnost a vnímají se jako hospodyně na plný úvazek. Z odpovědí žen je zřejmé výše uvedené tvrzení. DŽV6: „*Jsem žena, která pečuje o domácnost.*“ DŽV8 „*Dělám hlavně v domácnosti, jsem hospodyně na plnej úvazek.*“

Manažerka Městská žena se snaží propojit zaměstnání, domácnost i výchovu dětí a je „manažerkou“ celé rodiny. Toto tvrzení je zřejmé z její odpovědi.

DŽM4 *„Moje role matky a ženy v domácnosti je náročná. Skloubit práci, domácnost a výchovu dětí vyžaduje hodně energie. Pokud je rodina úplná, je žádoucí zapojení obou partnerů do péče o domácnost.“*

Živitelka Jedna z městských žen zastává roli živitelky, ovšem tato rodina obrátila genderové role – matka je hlavní živitelkou rodiny a otec pečovatelem a hospodářem v domácnosti, protože nastoupil na rodičovskou dovolenou. Z důvodu, že žena vydělává více než muž. DŽM2: *„Jsem živitelkou rodiny, docílila jsem rovnoprávnosti v čerpání rodičovské dovolené, o syna se stará manžel. Jsem ráda, že máme syna. Obávala jsem se přerušení toku informací a ztráty kontaktu se svým zaměstnáním.“*

Muži nahlízejí na svoji roli v rodině předně z pohledu živitele rodiny. **Živitel** Pět mužů z města i venkova uvedlo tuto odpověď. DMV5: *„Hodně pracuji a podporuji rodinu finančně.“* DMV6: *„Jsem otec, který je neustále v pohybu, v domácnosti se zdržuju jen málo a hlavně vydělávám peníze.“* DMM3 *„Jsem plnohodnotnou součástí rodiny a jsem za to rád. Zajišťuji rodinu po finanční stránce.“*

Pomocník v domácnosti Mnoho mužů v současné době pomáhá ženě v domácnosti. Také dva muži z vybraného vzorku pomáhají svým ženám v domácnosti, ale stále se také hodnotí jako hlavní živitelé rodiny. DMM1: *„Jako roli živitele, který se doma snaží pomáhat s dětmi i domácími činnostmi.“* DMM4: *„Vydělávám peníze. Převážně jsem tím, kdo doplňuje činnosti, které nezvládá má žena.“*

Hospodář Jeden z mužů o sobě smýšlí jako o hospodáři v rodině. Snaží se zajišťovat péči o děti i starost o domácnost. Protože zůstal na rodičovské dovolené, musí všechny domácí činnosti vykonávat sám. Žena mu pomáhá pouze, když má čas a nevěnuje se dítěti. DMM2: *„V současné době jsem na rodičovské dovolené, protože žena vydělává více než já, zatím mi tato varianta vyhovuje. Role v naší rodině jsou plně zastupitelné.“*

Otec Venkovský muž uvedl, že je otec a péče o děti mu není cizí. Všechny volný čas věnuje dětem a věří, že se mu vrátí zpět, co do dětí vložil. Odpověď uvedl DMV7: *„Jsem otec, který se snaží ženě v rámci možností pomáhat a starám se i o děti.“*

Hlava rodiny Za hlavu rodiny se považuje jeden venkovský muž. Vytváří plány investic do domácnosti. Stanovuje i ženě finanční limit, domnívá se, že žena by nedokázala vést domácnost. Otec má rozhodující úlohu i při výběru rodinných

dovolených a větších nákupů. DMV8: „*Jsem hlavou rodiny. Rozhoduju o všem a především vydělávám peníze.*“

Jednotlivé role v rodinách se prolínají a přenášejí na různé členy rodiny. Městské ženy se snaží propojit dohromady péči o rodinu, děti a zaměstnání. Venkovské ženy neuvádějí ve svých odpovědích, že by se zabývaly kariérou nebo zaměstnáním. Není to z důvodu, že by zaměstnání pro ně bylo málo důležité, ale především ve vzorku zkoumaných žen se objevily rodiny, které mají děti mladšího školního věku a ty se neobejdou bez podpory rodičů. Tuto skutečnost potvrzuje i teoretická část (viz oddíl 4.2).

Role v rodině se mohou i obrátit, jak tuto skutečnost potvrzuje jedna z rodin ve městě, kdy muž nastoupil na rodičovskou dovolenou. Pokud se na daném modelu dohodne rodina předem, potom jednotliví členové rodiny přijímají role bez větších problémů.

Přestože už v mnohých rodinách dochází k proměnám rolí, je z tabulky 33 zřejmé, že ženy z města i venkova jsou stále pečovatelkami, matkami a hospodyněmi, avšak městské ženy si uvědomují, že důležitá je pro ně nejenom rodina, ale také kariéra a zaměstnání. Muži ve městě i na venkově živí rodiny a muži z města již pomáhají ženám v domácnosti i pečují o děti. Venkovští muži s většími problémy přijímají proměny rolí v rodinách a drží se stále tradičních vzorců chování. Pro muže z venkova je důležité být hlavou rodiny a finančně zabezpečovat rodinu. Přesto role jednoho muže z venkova je prezentována jako otec, který se stará o děti.

7.3.5 Rozdělení a vykonávání domácích činností v rodině

Druhá oblast se zaměřovala na názory respondentů v oblasti domácích činností. K této oblasti se vztahovala výzkumná otázka: „**Jaký máte názor na rozdělení domácích činností?**“ Rozdělení činností v domácnosti je patrné z tabulky 33.

Tři městské ženy zastávají názor, že **striktní dělení by nemělo existovat**, vše by vykonával ten, kdo má čas. Jak je patrné z odpovědí dotazovaných. DŽM1: „*Myslím, že dělení by nemělo striktně existovat, ale mělo by být přirozenou odpovědností.*“ DŽM2: „*V naší rodině je specifické rozdělení domácích činností, abych mohla zůstat v zaměstnání, na rodičovskou dovolenou nastoupil muž. Snažím se mu pomáhat, nedělíme činnosti na mužské a ženské.*“ DŽM3: „*Domácí práce nerozdělujeme, téměř*

vše děláme společně.“ DŽV7: „Podílíme se na domácích činnostech společně. V domácnosti dělá vždy ten, kdo má volné ruce a čas.“

Tab. 33: Jaký máte názor na rozdělení domácích činností?

	Město	Venkov
Ženy	<p>striktní dělení ne, každý svoji odpovědnost nerozdělovat činnosti na mužské a ženské</p> <p>téměř vše dělá rodina společně</p> <p>žena zajišťuje běžné činnosti a muž technické</p>	<p>žena se stará o zahradu a domácnost, muž pracuje okolo domu</p> <p>žena pečuje o domácnost</p> <p>domácí činnosti dělají společnými silami</p> <p>žena vykonává v domácnosti veškeré činnosti</p>
Muži	<p>každý z rodiny by se měl zapojovat do domácích činností</p> <p>práce vykonává vždy ten, kdo má čas</p> <p>všichni vykonávají co je v jejich silách</p> <p>žena domácnost, muž věci technického rázu</p>	<p>muž zajišťuje těžkou fyzickou práci, žena domácnost</p> <p>muž se neúčastní práce v domácnosti</p> <p>společný podíl na domácích činnostech</p> <p>domácí činnosti by měla zvládat žena</p>

Zdroj: Vlastní zpracování

Nejen městské ženy, ale také muži z města souhlasí s názorem, že **domácí činnosti by měli vykonávat oba partneři společně**, kdo má čas nebo každý dle svých schopností a možností. DMM1: „Každý by se měl zapojovat do domácích činností, tyto činnosti by se neměly dělit na mužské a ženské.“ DMM2: „Nerozdělujeme domácí činnosti. Z počátku, když jsem nastoupil na rodičovskou dovolenou a nezvládal jsem domácí práce, žena mi byla vždy oporou. Dělal mi problémy praní prádla a vaření. Žena mi i přes své pracovní vypětí pomáhá.“ DMM3: „V současné době se rozdíl stírají, podílíme se oba dle možností a schopností.“ DMV7: „Domácí činnosti děláme společnými silami.“

Dále je v této otázce prezentován názor, že **žena dělá v domácnosti a muž těžké technické věci**. Tento názor podporuje DŽM4: „Žena má zvládat každodenní, běžně stále se opakující činnosti (vaření, praní, úklid,...) a muž má obstarat věci technického rázu (drobné opravy, zajištění provozu automobilu,...).“ DMM4: „Žena se stará o domácnost, já o technické věci.“

Tvrzení, že **domácí činnosti by měla vykonávat pouze žena**, stejně jako v dřívějších dobách, kdy žena pracovala v domácnosti, a muž zastával práce okolo domu, tento názor podporují dva muži z venkova a je patrné, že ve venkovských rodinách dochází k proměnám genderových rolí jen zvolna. DŽV6: „Neumím si představit, že by můj manžel dělal nějaký domácí práce například – žehlení, praní či vaření.“ DŽV8: „V rodině se starám o veškeré činnosti v domácnosti.“ DMV6: „Nikdy

jsem se nemusel starat o domácnost a tak mi to vyhovuje. Nechci, aby mi žena pomáhala, já jí taky nepomáhám.“ DMV8: „Domácí činnosti by měla dělat žena. Když přijdu ze zaměstnání, chci si odpočinout.“

Část mužů a žen z města i venkova nesouhlasí s tím, aby se činnosti v rodinách dělily. Větší poměr dotazovaných, kteří nesouhlasí s dělením činností, se vyskytuje ve městě. Na venkově se rozdělují práce v domácnosti a práci okolo domu. Velký podíl odpovědí respondentů z venkova označuje ženu jako starostlivou hospodyni v domácnosti. Muži z venkova mají zažité tradiční genderové role, kdy žena největší část svého dne trávila péčí o domácnost a muž zajišťoval práci na poli a okolo domu. I jeden z mužů z venkova nesouhlasí s dělením domácích činností. Do této rodiny již pronikají moderní změny rolí v rodinách ve městě i na venkově. Venkovské ženy se shodují v odpovědích na rozdělení domácích činností s muži. Ženám z venkova práce v domácnosti vyhovuje a rády pracují i na zahrádce, jedna z žen si nedokáže představit, že by se její muž podílel na domácích činnostech.

Dále se kvalitativní výzkum zabýval činnostmi, které vykonávají muži a ženy v domácnosti. Konkrétně se zaměřoval na individuální činnosti v rodinách ve městě a na venkově. Jednotliví respondenti uváděli určité činnosti, na kterých v domácnosti nejčastěji participují. Otázka zněla: „**Co vykonáváte ve Vaší domácnosti?**“ Tabulka 34 znázorňuje, jakých činností se účastní muži a ženy z města a venkova.

Tab. 34: Co vykonáváte ve Vaší domácnosti?

	Město	Venkov
Ženy	vaří, peče, pere prádlo, uklízí, myje nádobí, nakupuje vytírá	žehlí, nakupuje, peče pere prádlo, uklízí – luxují, vytírají vaří, starají se o zahradu
Muži	opravy v bytě, drobné opravy občasné vaření, nepravidelné praní větší úklid, provoz automobilu	práce okolo domu, starost o hospodářství starost o otop, práce na domě opravy, větší úklid

Zdroj: Vlastní zpracování

Ve městě se ženy zabývají převážně následujícími činnostmi: **vařením, pečením, praním prádla, uklízením, mytím nádobí, nakupováním** a muži provádějí **drobné opravy v bytě a pečují o provoz automobilu, občas vaří, perou a uklízí**. Uvedené tvrzení můžeme ověřit odpověďmi jednotlivých dotazovaných. DMM4 „*Dělám technické věci a udržuju provoz auta nebo opravuju v bytě.*“ DŽM4: „*Já*

v domácnosti zajišťuji nákupy, vařím, uklízím, pečou nebo peru prádlo.“ DMM1: „Dělám těžké a technické věci. Občas vařím, peru prádlo a pomáhám s větším úklidem. K srdci mi nepřiřostlo pečení, nemusím to umět, protože moje žena ráda vždy něco upeče.“ DŽM1: „Já většinou vařím, uklízím, pečou, peru prádlo a žehlím.“

Ženy na venkově nejčastěji vaří, perou prádlo, žehlí, pečou, uklízí - utírají prach, luxují, vytírají, starají se o zahradu, a muži pečují o drobné hospodářství, vykonávají práce okolo domu, shánějí otop na zimu a zajišťují drobné opravy, v případě nutnosti se účastní i většího úklidu v domácnosti. Dotazovaní z venkova odpovídali na činnosti, které vykonávají v domácnosti následujícím způsobem: DMV5: „Večer se starám o hospodářství a vykonávám práce okolo domu.“ DŽV5: „Jsem na rodičovské dovolené. Vařím, peru prádlo, žehlím, uklízím. Bydlíme v rodinném domě a vlastním velkou zahradu, tak trávím spoustu času prací na této zahradě. Pěstuji zeleninu a ovoce, které používám při přípravě pokrmů.“ DMV6: „Mám práci okolo domu a na domě. Starám se o dříví na zimu, aby bylo čím topit.“ DŽV6: „Dělám v domácnosti – vařím, peru prádlo, uklízím, luxuju nebo myju nádobí.“

Z výzkumu je zřejmé, že muži ve městě více pomáhají ženám v domácnosti, než muži na venkově, kteří mají práci na domě a okolo domu a nezbývá jim čas, aby ženě pomohli. Ve městě dochází k postupným změnám genderových rolí.

V dřívějších dobách se práce v domácnosti rozdělovaly na „mužské“ a „ženské“. I když v dnešní době je v domácnosti využíváno mnoho technologicky vyspělých spotřebičů, stejně stále mnoho činností zůstává na ženách. Díky těmto technologiím není velký rozdíl mezi prací dnešní moderní ženy a muže. Muži se často snaží porozumět i využívat techniku v domácnosti a tím nepřímo ženě pomáhat. Přesto neustále přetrvává pozůstatek z dob, kdy se žena věnovala převážně domácnosti a péči o rodinu a muž fungoval jako živitel. Žena má víceméně denní rozvrh prací, který je stabilní, zatímco muž se do domácích prací zapojuje pouze nepravidelně. Muž se účastní spíše prací technického charakteru (viz oddíl 3.3.1).

Tato část se zabývala mužskými a ženskými pracemi v domácnosti. Respondenti odpovídali na otázku: „Které jsou podle Vás typicky „mužské“ a „ženské“ práce v domácnosti?“ „Mužské“ a „ženské“ práce v domácnosti zjistíme z tabulky 35.

Ženy i muži z města považují za typicky „ženskou“ práci – vaření, žehlení, nákupy. Tuto skutečnost můžeme demonstrovat i odpověďmi jednotlivých respondentů.

DMM1: „Ženské práce jsou vaření a úklid.“ DŽM1: „Ženské práce - nákupy, vaření, uklizení, utěšování dětí“ DMM3: „Typicky ženské činnosti – vaření, žehlení“ a DŽM3: „Typicky ženská práce je tzv. „teplo domova“ – výzdoba bytu, vaření, pečení moučníků.“ DMM4: „Typicky ženskou prací je například žehlení.“ a DŽM4: „Za typicky ženskou práci uvádím žehlení.“

Soupis „mužských“ činností u městských respondentů. DMM1: „Mužská práce je péče o auto.“ DŽM1: „Mužská práce je starost o auto, stěhování nábytku a jiných břemen.“ DMM3: „Typicky mužská práce jsou drobné opravy v domácnosti.“ DŽM3: „Za mužskou práci považuju šroubování nábytku.“ DMM4: „Mužskou prací je například výměna pneumatik.“ DŽM4: „Za typicky mužskou práci považuju výměnu žárovek.“

Tab. 35: Které jsou podle Vás typicky „mužské“ a „ženské“ práce v domácnosti?

	Město	Venkov
Ženy	„mužské“ starost o auto, stěhování nábytku, šroubování nábytku, stěhování těžkých kusů výměna žárovek	„mužské“ práce se dřevem, technické věci práce na zahradě, údržba domu drobné opravy, štípání dříví, orání, sušení sena
	„ženské“ nákupy, vaření, úklid, utěšování dětí. „teplo domova“ – výzdoba bytu, vaření, pečení moučníků žehlení, šití	„ženské“ vaření, praní uklizení pečení, žehlení, pletení
Muži	„mužské“ péče o auto a opravy v domácnosti drobné opravy v domácnosti výměna pneumatik	„mužské“ zajišťování dřeva, péče o hospodářská zvířata těžba dřeva práce se dřívím a sekání trávy
	„ženské“ vaření, úklid vaření a žehlení žehlení	„ženské“ vaření, pečení, uklizení, praní praní prádla žehlení, pečení, vaření

Zdroj: Vlastní zpracování

Jedna z městských rodin **nechce domácí práce dělit na „ženské“ a „mužské“**, protože v této rodině došlo k záměně genderových rolí z důvodu, že muž odešel na rodičovskou dovolenou. K otázce „mužských“ a „ženských“ činností v domácnosti se tito dva respondenti vyjadřovali takto – DMM2: „Typicky mužské a ženské práce v naší rodině neexistují.“ DŽM2: „Domácí činnosti nemusí být striktně rozděleny na ženské a

mužské. V každé rodině je jiná situace. Pokud rodina funguje, o domácnost se stará vždy ten, který má čas.“

Respondenti z venkova se shodují a uvádějí jako „ženské“ práce – vaření, praní, uklízení, pečení, žehlení, umývání nádobí, pletení. DMV5: „Typicky ženské práce jsou vaření, pečení, praní prádla a uklízení.“ DŽV5: „Jako ženské práce vidím uklízení, praní a vaření.“ DMV8: „Ženské práce jsou žehlení, vaření, pečení.“ DŽV8: „Jako ženské práce vidím vaření, praní, žehlení, mytí nádobí, pletení.“

Dotazovaní na venkově vyjadřují „mužské“ práce jako techničtější, které potřebují sílu – práci se dřevem, práci na zahradě, sekání trávy, údržbu domu, drobné opravy v bytě, péči o hospodářská zvířata, orání a sušení sena. DMV6: „Typicky mužské práce jsou těžba dřeva, práce na zahradě, údržba domu.“ DMV8: „Mužské práce jsou práce s dřívím a sekání trávy.“ DŽV8: „Jako mužské práce uvádím – štípání dříví, drobné opravy v domě, orání, sušení sena.“

Z výzkumu je zřejmé, že venkovské rodiny mají stále zažité tradiční rozdělení domácích činností na „mužské“ a „ženské“. Jako typicky mužskou práci uvádějí rodiny z venkova orání a sušení sena. Tyto práce byly typické pro rodiny v 19. století, kdy se rodiny přikláněly k tradičnímu uspořádání prací v domácnosti. V rodinách se činnosti dělí podle genderových rolí. V současné době záleží na chování partnerů v rodinách a jejich domluvě, jak jsou schopni jednotlivé role běžně zastávat (viz oddíl 4.4).

7.3.6 Podíl na výchově dětí a činnosti s nimi vykonávané

Další výzkumná otázka byla aplikována na podíl výchovy dětí u mužů a žen: **Jaký máte podíl na výchově dětí v rodině?** Podíl jednotlivých respondentů je zdůrazněný v tabulce 36.

Ve všech městských rodinách se ženy podílejí na výchově dětí. Starají se o ně z důvodu, že mají více času, vidí v péči o děti smysl života, myslí si, že jsou ve výchově důraznější a lepší než muž. Pouze jedna městská žena pečuje o dítě ve volném čase, takto klasifikovala žena svoji odpověď z důvodu, že její muž nastoupil na rodičovskou dovolenou. Všechny městské ženy jsou zaměstnané a v podstatě se dětem věnují také ve volném čase, avšak tuto odpověď neuvádí jako podstatnou.

Jednotlivé městské ženy vidí svůj podíl na výchově dětí v rodině následujícím způsobem. DŽM1: „Mám maximální podíl na výchově dětí. Moje představy o výchově

jsou lepší než muže. O děti se lépe starám já.“ DŽM2: „Když přijdu domu, jsem šťastná, že se můžu věnovat synovi a odpočinout si od svých pracovních povinností. O syna se starám především ve volném čase. Manželova maminka je ochotna nám pohlídat, ale této příležitosti příliš nevyužíváme.“ DŽM3: „O děti se starám převážně sama, muž mi pomáhá se starším synem, který je zdravotně handicapovaný.“ DŽM4: „Díky časově menšímu pracovnímu vytížení výrazně větší podíl na výchově dětí než partner.“

Tab. 36: Jaký máte podíl na výchově dětí v rodině?

	Město	Venkov
Ženy	muž neklade důraz na výchovu stará se o dítě ve volném čase zastává péči o děti, vidí v péči o děti smysl života pracovní vytížení ženy menší než muže, proto dětem pomáhá	větší podíl na výchově, přísná i nekompromisní o děti pečuje žena žena děti opečovává největší podíl na výchově má žena
Muži	podíl z pohledu otce, učí děti různým dovednostem muž se podílí na všech činnostech při výchově syna žena větší podíl, ale muž si uvědomuje důležitost při výchově muž se podílí méně než žena	muž někdy pomáhá s hlídáním dětí v naléhavých případech se muž postará o děti celodenně dělá s dětmi legraci občas si s dítětem hraje

Zdroj: Vlastní zpracování

Muži ve městě se také zabývají výchovou dětí – učí je různým dovednostem, starají o ně, uplatňují svůj vliv otce na jejich výchovu, doplňují ženu ve výchově a muž, který je na rodičovské dovolené, se účastní veškerých činností, vykonávaných s dětmi. DMM1: *„Vedu syny k práci, aby se, až vyrostou, o sebe dokázali postarat.“* DMM2: *„Protože jsem zůstal na rodičovské dovolené, tak žena nepřišla o své zaměstnání. I když zůstat se synem doma bylo pro ni velmi lákavé. Podílím se na všech činnostech při výchově syna.“* DMM3: *„Na výchově se podílí spíše žena, ale i já mám svůj vliv.“* DMM4: *„Můj vliv na výchově je menší než mé ženy.“*

Ve venkovských rodinách participují na výchově všechny ženy. Žijí rolí pečovatelky a tento stav jim plně vyhovuje. DŽV5: *„Trávím s dětmi hodně času. Někdy vozím dceru do školy, když jí nejede autobus. Po návratu se starám o syna. Mám větší podíl na výchově než muž, rozmazluji děti, musím být přísná a nekompromisní.“* DŽV6: *„O děti se starám já. Manžel by se o děti dokázal postarat, ale neví, jestli by to dělal s takovou láskou a správně by je vychoval.“* DŽV7: *„Já spíše děti opečovávám a*

muž s nimi dělá legraci. Vyzvedávám syna ze školky.“ DŽV8: „Většinou se o dceru starám já.“

Muži z venkova se účastní výchovy dětí v naléhavých případech, občas pomáhají s hlídáním, hrají si s nimi a dělají legraci. Jak je zřejmé z daných odpovědí: DMV5: „Někdy pomáhám s hlídáním dětí, ale nedovedu si představit, že bych byl na rodičovské dovolené, staral se o domácnost a děti. Když byly malé, nespál jsem v ložnici, abych se vyspal. Žena se o děti postará nejlíp.“ DMV6: „Děti vychovává žena, vede je k pomoci v domácnosti. Děti mě musejí poslouchat a manželka toho využívá.“ DMV8: „Využívám občasných příležitostí, abych si s dcerou hrál. Přeju si syna.“

Největší podíl na výchově dětí má žena. V době, kdy muži jsou plně zaměstnáni svojí prací, se ženy stávají „manažerkami“ celé rodiny. Na jednu stranu musejí být milujícími matkami, ale na druhou stranu být přísné a nekompromisní. Pro výchovu dětí je nejlepší, když se účastní oba rodiče, ovšem současný stav společnosti tuto variantu v určitých případech neumožňuje.

V rodinách ve městě i na venkově se muži podílejí na výchově svých dětí. Avšak muži z města mají větší zodpovědnost za děti v oblasti jejich postavení se do života. Uvědomují si, že je důležitý i vliv otce při výchově dětí. Jak vyplývá z výzkumu, muži z venkova se starají o děti hlavně v naléhavých případech, dělají s nimi legraci a hrají si. Přestože roste péče otce o děti, žena dále zůstává pečovatelkou (viz oddíl 3.3.1).

Nejen podíl na výchově dětí, ale také činnosti, které jsou dětmi vykonávány, ovlivňují chod celé rodiny. Výzkumná otázka zněla: „**Které činnosti s dětmi vykonáváte?**“

Tab. 37: Které činnosti s dětmi vykonáváte?

	Město	Venkov
Ženy	sport, příprava do školy, televize čte pohádky, hraje si, přebaluje a krmí zajišťuje volnočasové aktivity, procházky, povídání nákup potřeb, poradce v nesnázích, výlety	učí se s dětmi, hraje si, povídá si volnočasové aktivity, sportuje, čte pohádky koupání, procházky, televize uklízí
Muži	manuální zručnost, procházky, televize, povídání koupe, krmí, hraje si, čte pohádky sportuje, hraje fotbal předat praktické dovednosti a životní zkušenosti	televize, povídání, výlety příroda, televize sport, výlety ve volných chvílích bazén a výlety

Zdroj: Vlastní zpracování

Ve městě ženy s dětmi vykonávají tyto činnosti – připravují se s nimi do školy, sportují, povídají si, hrají si, chodí na procházky, zajišťují volnočasové aktivity. Ženy z města se k účasti na činnostech s dětmi vyjadřovaly následujícím způsobem. DŽM1: „Sportuji s dětmi, pomáhám s přípravou do školy.“ DŽM2: „Máme rádi jakékoli sporty, sportujeme i s kočárkem. Čtu pohádky, jezdíme na výlety, hrají si s dítětem, přebaluji, krmím ho.“ DŽM3: „Zajišťuji přípravu dětí do školy, volnočasové aktivity, procházky, povídání si, hraní, sportování.“ DŽM4: „Vzhledem k věku dětí je to převážně pomoc při přípravě jejich školních povinností, zajištění nákupu veškerých jejich potřeb. V případě potřeby jsem poradcem v nesnázích. Co se týče volného času tak jsou to procházky, sportovní aktivity, společné výlety, ...“

Muži z města se snaží dětem předat praktické dovednosti a životní zkušenosti, naučit je manuální zručnosti, sportují s nimi, chodí na procházky, dívají se na televizi a povídají si. Muž, který pobírá rodičovský příspěvek, dítě přebaluje, koupe, krmí, hraje si a čte mu pohádky. Muži odpovídali následujícím způsobem. DMM1: „Učím syny manuální zručnosti, tato činnost u dětí v současnosti není příliš populární. Dále děláme procházky, společně se díváme na televizi a povídáme si.“ DMM2: „Přebaluji, koupu, krmím, hrají si, čtu pohádky.“ DMM3: „Vykonávám činnosti, které žena nezvládá.“ DMM4: „Hrají s dětmi fotbal a sportují. Předávám dětem z pozice muže své zkušenosti a praktické dovednosti.“

Venkovské ženy se s dětmi zabývají následujícími činnostmi – učí se s dětmi, hrají si, povídají si, sportují a čtou pohádky, také uklízí – vedou děti k zodpovědnosti v oblasti domácích prací a vyplňují dětem i volný čas. Venkovské ženy zaujímaly tento postoj k výše uvedené otázce. DŽV5: „S dětmi se učím, hrají si s nimi a vyplňuji jejich volný čas.“ DŽV6: „Učím se s dětmi, hraju si s nima, sportujeme, čtu jim pohádky, díváme se na televizi.“ DŽV7: „Učím se s dětmi, procházíme se, děláme výlety a ještě další činnosti.“ DŽV8: „S dcerou se učím, povídáme si, uklízíme, hrajeme si anebo se díváme na televizi.“

Muži z venkova se spíše než každodenním povinnostem s dětmi věnují volnočasovým aktivitám – jezdí do bazénu, na výlety, do přírody, sledují televizi anebo si povídají. Odpovědi mužů z venkova na činnosti vykonávané s dětmi byly různorodé. DMV5: „Sleduji s dětmi televizi, povídám si s nimi. Zřídka jezdíme v době pracovního volna na výlety.“ DMV6: „Občas беру děti do přírody, aby manželka

*mohla uklidit.“ DMV7: „Hraji si s dětmi, občas koupám, chodíme na procházky.“
DMV8: „Občas jezdíme celá rodina do bazénu a na výlety, díváme se na televizi.“*

Jak můžeme vypořádat z činností vykonávaných s dětmi, tak mnoho mužů a žen z venkova i města s dětmi ve volném čase sportují, povídají si, ale také sledují televizi. Tento fenomén současné doby posouvá trávení volného času do roviny pohodlí, ale současné děti by potřebovaly spíše pohyb.

Na ženách zůstávají dennodenní rutinní aktivity, které musí s dětmi vykonávat a muži se s dětmi zabývají volnočasovými aktivitami a činnostmi, které se opakují nepravidelně. Muži se snaží děti připravit do života a chtějí jim předávat své životní zkušenosti. V tomto výzkumu byly všechny městské i venkovské ženy v zaměstnaneckém poměru, s výjimkou jedné, která pobírala rodičovský příspěvek, přesto se ženy podílejí na péči o děti více než muži. Ženy (matky) zastávají názor, že se o děti postarají lépe než muži. Další argument pro péči matek o děti je velké pracovní tempo mužů v zaměstnání. Muži z venkova zajišťují péči o děti v nejnnutnějším případě.

7.3.7 Muž živitel a žena v domácnosti?

Rodiny se přiklání k tvrzení, že muž živící rodinu a žena starající se o domácnost, je již ve 21. století dávno překonáno. Názory městských a venkovských rodin se různí na otázku „**Jaký je Váš názor na to, že muž má vydělávat peníze a žena se starat o domácnost?**“ Tyto odpovědi můžeme zjistit z tabulky 38.

Ženy i muži z města se domnívají, že role by se měly překrývat, **tento model již neexistuje a nefunguje**. Skutečnost potvrzují DMM1: „*Záleží na tom, jak danou skutečnost rodina cítí. Ale v řadě rodin už je tento model překonáný.*“ DMM3: „*Myslím si, že naše společnost model tradičního uspořádání rolí v rodině nepodporuje.*“ DŽM1: „*Nemyslím si, že takto striktně. Role se mají překrývat, ale primární vnitřní zodpovědnost za peníze a starost o domácnost by měla být. Neměla by ležet na jednom z páru.*“ DŽM2: „*Tento model jsme již překonali. Ve 21. století zaměstnaná žena může žít rodinu, pokud to vyhovuje oběma stranám.*“ DMM3: „*Nemyslím si, že tato společnost model tradičního uspořádání rolí v rodině podporuje.*“

Tento model může fungovat tehdy, když se **rodina dohodne předem nebo jsou donuceni**. DMM4: „*Je možné s tím souhlasit za předpokladu, že se na tom partneri*

dohodnou nebo jsou k tomu z hlediska možnosti pracovního uplatnění donuceni.“
DMV5: „Rodina se musí dohodnout předem.“

Tab. 38: Jaký je Váš názor na to, že muž má vydělávat peníze a žena se starat o domácnost?

	Město	Venkov
Ženy	role by se měly překrývat, finanční odpovědnost ne jeden partner nefunguje model muž živitel a žena v domácnosti s tímto výrokem nesouhlasí žena proti tomuto modelu nic nenamítá	partneři žíví rodinu společně ženy upřednostňují kariéru před rodinou žena by nechtěla zůstat v domácnosti představa příjemná, ale jeden plat nestačí
Muži	v řadě rodin model překonaný tento model již neexistuje společnost nepodporuje tradiční uspořádání rolí v rodině muž souhlasí, jen v případě, že se rodina dohodne a vyhovuje jí to	rodina se musí dohodnout předem rodiny z jednoho platu nevyžijí přál by si toto uspořádání v jejich rodině rodina se z jednoho platu neužívá

Zdroj: Vlastní zpracování

Bohužel uvedený model nemůže fungovat, protože **mnoho rodin se z jednoho platu neužívá**. DMV6: „Z jednoho platu rodina nevyžije.“ DŽV8: „Bylo by dobré, kdyby muž rodinu živil a žena se starala o domácnost, ale jeden plat je málo.“ DMV8: „Myslím si, že se rodina z jednoho platu neužívá.“ DŽV5: „V některých rodinách je to takto zavedeno, ale v současné době žíví rodinu oba partneři společně.“

Byla vytvořena další kategorie, kdy žena z města v podstatě **nic proti tomuto modelu nenamítá**. DŽM4: „Je to sice starý model rodiny, ale v zásadě nemám nic proti.“

Jedna žena z venkova si myslí, že **ženy upřednostňují kariéru před rodinou**. DŽV6: „V dnešní době nefunguje tenhle systém, protože ženy více pracují a méně dělají pro rodinu.“

Jeden z mužů z venkova **by si přál, aby tento model zůstal zachován**. DMV7: „Přál bych si, aby muž vydělával a žena se starala o domácnost...“

Ačkoliv většina rodin zastává názor, že model, kdy muž je živitel rodiny a žena starající se o domácnost, je již překonaný, nefunguje a může fungovat jen tehdy, když se partneři dohodnou. Muž z jedné venkovské rodiny míní, že by mělo být zachováno tradiční uspořádání rolí v rodině a přál by si, aby to u nich doma takto fungovalo.

Genderové role na venkově se stále drží zažitých vzorců genderového chování. Nicméně dochází k proměnám rolí na venkově i ve městě. Venkovské rodiny pomaleji aplikují v rodinách změny genderových rolí. Městské rodiny narušují genderové role – ženy se soustřeďují na kariéru a ve všech rodinách muži pomáhají ženám s péčí o děti a domácími činnostmi. Na základě zjištěných dat, tedy z kvalitativního výzkumu vyplývá hypotéza: **Tradiční genderové role jsou více akceptovány rodinami na venkově než ve městě.**

SOUHRN EMPIRICKÉ ČÁSTI

Empirická studie v oblasti domácích činností (**sonda**) byla porovnána s výsledky výzkumů uvedených v kapitole sekundární analýza dat. Vybrané činnosti (vaření, praní prádla, nákupy a drobné opravy), které byly společně sondě i výzkumům ze sekundární analýzy dat, zaznamenávají rostoucí podíl ostatních osob na činnostech v rodinách ve městě a na venkově. Ve venkovských rodinách jsou to především děti a rodinní příslušníci. Městské rodiny využívají nejen rodinné příslušníky, ale i placené služby pro výpomoc s domácími činnostmi. Činnosti (vaření a praní prádla) nejsou v rukou žen ve městě a na venkově a především z důvodu, že se procenta přesouvají na muže, oba partnery společně nebo na ostatní osoby.

Tab. 39: Porovnání uskutečněných výzkumů s výsledky empirické části v oblasti domácích činností (v%)

		Chaloupková rok 2005	Bierzová rok 2006	Čadová rok 2013	Město (sonda)	Venkov (sonda)
Vaří	Ženy	78,5	79	72	41	44
	Muži	3,5	7,3	2	16	21
	Ostatní	0,7	5,3	-	30	21
	Oba	17,3	8,3	26	13	14
	Není	-	0,1	-	-	-
Pere	Ženy	88,4	87,9	-	48	53
	Muži	2,9	5,4	-	13	12
	Ostatní	0,9	4,4	-	28	21
	Oba	7,8	2,2	-	11	14
	Není	-	0,1	-	-	-
Nákupy	Ženy	54,7	45,2	43	25	31
	Muži	6,9	12,1	2	11	5
	Ostatní	0,6	4,8	-	15	10
	Oba	37,8	37,8	55	47	54
	Není	-	0,1	0	-	-
Drobné opravy	Ženy	6,3	16,5	1	10	12
	Muži	77,9	62,9	86	56	69
	Ostatní	3,2	10,8	-	22	3
	Oba	13,6	9,6	13	12	15
	Není	-	0,2	0	-	-

Zdroj: ISSP 2002,; Chaloupková, 2005, s. 68; Rodiče 2005; Křížková, Maříková, Hašková, Bierzová, 2006, s. 85; CVVM, 2013; Vlastní zpracování

Výzkumy se sondou bylo možné porovnat pouze v činnostech, které jsou uvedené v tabulce 39. Z této tabulky vyplývá, že muži se podílejí na jmenovaných činnostech nejen ve městě, ale i na venkově. Větší účast mužů z města na domácích činnostech je zřejmá z grafů 4 a 5. Tyto grafy potvrzují skutečnost, že muži ve městě více participují na domácích činnostech než muži na venkově. Již zjištěné výzkumy a sonda, týkající se činností v rodinách ve městě a na venkově, potvrzují, že vaření a praní prádla zajišťují převážně ženy, drobných oprav se účastní především muži a nakupování provádí oba partneři společně (viz tabulka 39).

Tuto skutečnost potvrzuje i Bierzová J. ve svém výzkumu: „Zřetelně se ukazuje, že v české společnosti převážně fungují zažitá schémata a tradiční vzorce rozdělení rolí v rodině s dětmi: otec vydělává peníze, matka uklízí, vaří, pere a stará se o děti, jejichž náplní je umývání nádobí. Ačkoliv ženy také pracují a jejich příjmy jsou pro rodinu nepostradatelné, stále převládá skutečnost, že jsou to právě ony, které jsou v první řadě zodpovědné za vykonávání téměř všech domácích prací (kromě drobných oprav)“ (Křížková, Maříková, Hašková, Bierzová, 2006, s. 85-86).

Tab. 40: Porovnání uskutečněných výzkumů s výsledky empirické části v oblasti péče o děti (v%)

		Červenka 2003	Vohlídalová 2005	Město (sonda)	Venkov (sonda)
Četba pohádek	Matka	56	54	62	56
	Otec	6	8	15	17
	Oba	37	38	17	22
	Ostatní	1	-	6	5
Učení	Matka	48	39	48	53
	Otec	8	13	23	23
	Oba	42	48	25	19
	Ostatní	1	-	4	5
Zájemové kroužky	Matka	25	51	23	15
	Otec	6	15	27	24
	Oba	64	34	49	48
	Ostatní	5	-	1	13
Péče v nemoci	Matka	75	86	59	55
	Otec	2	4	13	19
	Oba	19	10	23	25
	Ostatní	4	-	5	1

Zdroj: CVVM, 2003; Proměny 2005; Maříková, Vohlídalová, 2007, s. 39; Vlastní zpracování

Chod domácnosti ovlivňuje nejen rozdělení domácích činností, ale také podíl mužů a žen na výchově dětí. Porovnání činností v uskutečněných výzkumech a sondě bylo možné u četby pohádek, učení, zájemových kroužků a péče v nemoci. Tři ze čtyř činností, uvedených v tabulce 40, vykonávají ženy ve městě i na venkově, kromě

zájmových činností, které provádějí oba partneři společně. I péče o děti není už jenom záležitostí žen, ale roste podíl mužů i ostatních příslušníků rodiny z města a venkova. Největší procento (13%) dosahují ostatní příslušníci v rodině na venkově v oblasti zájmových kroužků. Současná společnost si žádá, aby každé dítě navštěvovalo alespoň jeden „kroužek“ a v době nadměrného pracovního vytížení rodičů potom musí rodiny z venkova zajišťovat dovoz svých dětí na tyto aktivity jinými rodinnými příslušníky.

Výzkum Bierzové J. uvádí: *„Muži v rodinách s dětmi nechávají starost o domácnost velmi často zcela na bedrech žen a jejich péče o děti se soustřeďuje na volný čas dětí, na důležitá rozhodnutí v jejich životě a to vše zejména u starších dětí. Rodičovství se jeví převážně jako záležitost matek, otcové jsou od dětí stále do jisté míry odděleni. Děti jsou ve větším kontaktu s matkami, než s otci, zejména v prvních letech svého života“* (Křížková, Maříková, Hašková, Bierzová, 2006, s. 85-86).

Z kvalitativního výzkumu vyplývá, že v rodinách ve městě a na venkově dochází k proměnám rolí. Ženy z města i venkova jsou matkami, hospodyněmi, manažerkami a živitelkami rodiny. Muži z města i venkova zaujímají v rodině roli živitele, hospodáře, otce a hlavy rodiny.

Ženy ve městě se zabývají následujícími činnostmi (vařením, pečením, praním prádla, uklízením, mytím nádobí nebo nakupováním) a muži z města provádějí (drobné opravy a péči o automobil, občas vaří, perou a uklízí). Ženy na venkově se věnují (vaření, praní prádla, žehlení, pečení, úklidu – utírání prachu, luxování, vytírání) a muži z venkova vykonávají (práce okolo domu a péči o drobné hospodářství). Venkovské rodiny mají stále zažitě tradiční rozdělení domácích činností na „mužské“ a „ženské“. Jako typicky mužskou práci uvádějí rodiny z venkova orání a sušení sena. Tyto práce byly typické pro rodiny v 19. století, kdy uspořádání genderových rolí v rodinách bylo tradiční.

Ve venkovských i městských rodinách participují na výchově dětí převážně ženy. Muži z města učí děti různým dovednostem a uplatňují svůj vliv otce na výchovu. Muži z venkova se účastní výchovy dětí jen v naléhavých případech, občas si s nimi hrají a dělají legraci. Přestože roste podíl mužů na výchově dětí, ženy stále zůstávají hlavními pečovatelkami v rodině.

Čtyři rodiny (tři z města a jedna z venkova) z osmi dotazovaných nesouhlasí s dělením domácích činností na „mužské“ a „ženské“, přesto stále v rodinách fungují zažitě tradiční genderové role, které jsou více akceptovány na venkově než ve městě. Toto tvrzení je podpořeno i Maříkovou H.: *„I když v naší společnosti slábně přesvědčení o tradičním uspořádání genderových rolí, podíl otců na péči o dítě, stejně tak jako na domácích pracích je stále výrazně nižší než podíl matek a rodičovské páry s tradičním rozdělením povinností a odpovědnosti v rámci úplné rodiny převažují (srov. Vohlídalová, 2007: 50-51). Při tomto typu dělby rodičovských rolí spočívá na matce odpovědnost za většinu aktivit spojených s rodičovstvím. Pokud se zvyšuje otcovská angažovanost, pak jedině tak, že otec jedná po boku matky“* (Maříková, 2009, s. 90).

8. Závěr

Aktuální problematika, která se zaměřuje na proměny rolí v rodině, byla inspirací i pro tuto diplomovou práci, zabývající se rodinou ve městě a na venkově. Cílem této práce bylo uplatnění genderových rolí a rozdíl jejich akceptace v domácnosti na venkově a ve městě (viz kapitola 2). Prostřednictvím empirické části byl cíl splněn.

V teoretické části práce byly klasifikovány související pojmy prostřednictvím obsahové analýzy dat. Teoretická část byla podkladem pro další vývoj diplomové práce. Tato část se zabývala proměnami ve společnosti, které probíhají a následně ovlivňují život rodin ve městě a na venkově. V rodinách se mění genderové role, a neexistuje žádný model, jak by spolu partneři měli žít a jaké role zastávat (Jandourek, 2008; Janošová, 2008). Přechod mezi teoretickou a empirickou částí tvořila sekundární analýza dat. Již zjištěné výzkumy byly důležité pro výzkumnou část této práce.

V empirické části byla nejprve provedena sonda. Výzkumná otázka sondy zněla: **Jaké činnosti vykonává žena nebo muž ve městě i na venkově a zda rodina přenáší určité činnosti na děti nebo potřebuje nějakou pomoc zvenčí?** Přestože v městských rodinách participují na většině činností ženy, ze sondy vyplývá, že i muži z města vykonávají mnoho činností anebo oba partneři společně. Muži z města zaujímají u některých činností (například vyklízí myčku, věsí prádlo, čistí obuv, vynáší odpadky), vykonávaných doma, až jedné pětiny celkové hodnoty. Rodiny ve městě, žijí-li v bytě, z tohoto důvodu se muži z města podílejí na domácích činnostech (vaření, luxování nebo chystání snídaně) více než muži z venkova. Ženy na venkově se zapojují do činností v domácnosti největším dílem (činnosti, pečení, vaření, uklízení, kterých se účastní, přesahují až padesát procent z celkového počtu všech dotazovaných), ovšem venkovští muži nemají dostatek času, aby ženám v domácnosti pomáhali, protože jsou plně pracovně vytíženi a čas, který jim zbývá, věnují práci okolo domu.

Sledujeme-li činnosti, vykonávané okolo domu, dosahují ve městě pouze několika procent, protože jen málo městských rodin vlastní dům. Na venkově práce okolo domu zastávají ponejvíce muži. Avšak tato sonda rozděluje venkovské činnosti na „ženské“ – práce na zahrádce i péče o květiny a „mužské“ – práce s otopem nebo na zahradě. Muži ve městě a na venkově se dále věnují činnostem technického charakteru, kam můžeme zařadit péči o auto nebo drobné opravy. Pouze dvě činnosti mužů na

venkově představují jednu pětinu celkového počtu respondentů – vaření a vyklízení myčky nádobí. Myčka je pro muže technickým pomocníkem 21. století a vaření představuje pro muže způsob obživy.

Do činností v rodině se zapojují i děti. Zajímavé je zjistit, že myčku nádobí vyklízejí převážně děti. Ve srovnání s výzkumem Bierzové z roku 2006, kdy za tradiční činnost, vykonávanou dětmi, patřilo mytí nádobí (Křížková, Maříková, Hašková, Bierzová, 2006), v sondě do této kategorie patří již vyklízení myčky nádobí nebo prostírání stolu. Pomoc dětí v rodině dosahuje u některých činností až jednu čtvrtinu z celku. Rodiny vedou děti k povinnostem, které zahrnují i zodpovědnost při podílení se na činnostech v domácnosti. Rodiny z města a venkova, ve zhruba deseti procentech, potřebují zajistit činnosti v domácnosti jinými členy rodiny. Pevně na venkově, kdy se rodiče vracejí pozdě ze zaměstnání, je činnost ostatních členů v domácnosti nezbytná.

Městské rodiny využívají i placenou službu. Dvě městské rodiny zaměstnávají hospodyně. Z výzkumu je patrné, že placená služba u venkovských rodin je využívána pouze v oblasti vaření. Návštěvy restauračních zařízení rodiny vnímají jako zcela běžnou součást rodinných aktivit. Na ostatní činnosti venkovské rodiny neuplatňují placenou službu a to především proto, že nechtějí vydávat finanční prostředky. V rodinách ve městě i na venkově funguje zastupitelnost jednotlivých členů, alespoň minimální pomoc rodinných příslušníků a využívání placených služeb. Avšak stále je ve velké části domácností zažitý tradiční vzorec rozdělení rolí – žena hospodyňka a muž živitel.

Péče o děti je zajišťována ve městě i na venkově převážně ženami. Sonda klasifikovala péči o nemocné děti, přípravu i doprovod do školy a četbu pohádek. Na volnočasových aktivitách se ve městě i na venkově podílejí oba partneři společně. Výzkum CVVM 2003 Červenka uvádí, že se partneři střídají v závislosti na tom, kdo má momentálně čas (CVVM, 2003). S finančními prostředky hospodaří také oba partneři z města i venkova společně.

Na činnostech v domácnosti, z hlediska času, participují méně ekonomicky aktivní než ekonomicky neaktivní muži a ženy z města a z venkova. Z kategorie odpovědí tráví zaměstnaní muži ve městě domácími činnostmi méně času než muži na venkově. Hlavním důvodem jsou činnosti, které vykonávají muži na venkově okolo domu a tyto práce jsou časově i fyzicky náročné. Zaměstnané ženy ve městě a na venkově věnují domácím aktivitám stejně času. Ekonomicky neaktivní ženy z města se podílejí méně na

domácích činnostech než venkovské ženy. Také ve výzkumu Maříkové se objevuje, že ekonomicky aktivní partneři se zabývají domácími činnostmi méně než ekonomicky neaktivní (Maříková, Vohlídalová, 2007).

Čas, který pracující muži ve městě a na venkově věnují dětem, je totožný a potvrzuje se, že muži nejsou pečovateli. Ekonomicky aktivní ženy ve městě i na venkově se shodují v hodinách strávených péčí o děti. Ženy ekonomicky neaktivní na venkově tráví zajišťováním péče o děti více času než ženy ve městě. Venkovské rodiny preferují tradiční uspořádání genderových rolí, protože ženy tráví více času péčí o děti i domácími činnostmi (vařením, pečením, praním prádla nebo úklidem) než muži. Ženy ve městě se zabývají stejnými činnostmi jako na venkově. Je zřejmé, že práci v domácnosti zajišťují ženy a muži ženám pouze „pomáhají“ (Maříková, 2009).

Kvalitativní výzkum doplnil již provedenou sondu. Zvolené rodiny se v polostrukturovaných rozhovorech vyjadřovaly v oblasti činností, vykonávaných v domácnosti, v péči o děti a byly zjišťovány i role v rodinách ve městě a na venkově. Poslední část rozhovorů se zaměřovala na skutečnost, zda je muž stále živitelem a žena pečovatelkou v domácnosti.

Ženy ve městě a na venkově zaujímají nejen roli matky i hospodyně, ale také živitelky a „manažerky“ celé rodiny. Žena z města jako manažerka se snaží propojit domácnost, péči o děti a zaměstnání tak, aby ani jedna oblast nestrádala. Muži z města a venkova zastávají v rodinách především roli živitele a hlavy rodiny. Dále pak jsou otci, hospodáři nebo pomocníci v domácnosti. Role v rodině se vzájemně propojují a přenášejí na jednotlivé členy rodiny.

V kvalitativním výzkumu se ženy ve městě i na venkově účastní „ženských“ prací například vaří, pečou, perou prádlo, uklízejí, myjí nádobí nebo nakupují. Muži ve městě vykonávají drobné opravy, pečují o automobil a občas vaří, perou nebo uklízejí. Venkovské ženy v jarních, letních nebo podzimních měsících zajišťují k běžným domácím činnostem ještě práci na zahradce. Muži na venkově provádějí práce okolo domu, shánějí otop na zimu a zajišťují drobné opravy. Proměnam genderových rolí na venkově zabraňují především muži, protože se nechtějí začleňovat do činností vykonávaných v domácnosti, které zajišťuje nejvíce žena. Z výzkumu je zřejmé, že venkovským ženám role hospodyně vyhovuje a jedna z venkovských žen si ani nedovede představit, že by její muž domácí práce vykonával.

Čtyři rodiny (tři z města a jedna z venkova) z osmi dotazovaných nesouhlasí s dělením domácích činností na „mužské“ a „ženské“. V typických „mužských“ pracích uvádějí venkovské ženy činnosti, které prováděli často muži v dřívějších dobách např. orání či sušení sena. Těmito názory se dotazovaní z venkova přiklánějí k tradičnímu rozdělení domácích činností v rodině.

Péči o děti zastávají ženy a nerozlišují, zda se jedná o ženy z venkova nebo z města. Ženy mají na děti více času, vidí smysl života v péči o děti, myslí si, že jsou ve výchově lepší než muži, a venkovským ženám tato pozice pečovatelky vyhovuje. Muži z města se snaží dětem předat praktické dovednosti a životní zkušenosti, učit je, sportovat s nimi a chodit na procházky. Muži na venkově se účastní spíše volnočasových aktivit – jezdí do bazénu, na výlety, do přírody, sledují televizi anebo si s dětmi povídají. Na ženách ve městě i na venkově zůstává dennodenní rutinní péče o děti a muži pomáhají pouze v naléhavých případech.

Většina respondentů ve městě i na venkově preferuje názor, že muž živitel a žena v domácnosti již nefunguje, neexistuje, přesto by si jeden muž z venkova přál, aby se tento model znovu obnovil. Z kvalitativního výzkumu vyplývá hypotéza: **Tradiční genderové role jsou více akceptovány rodinami na venkově než ve městě.**

Již zjištěné výsledky výzkumů v sekundární analýze dat (kapitola 6) se v podstatě neliší od výsledků sondy a kvalitativního výzkumu, které byly zpracovány v této diplomové práci. Potvrzuje se, že ženy stále převážně vykonávají většinu činností v domácnosti a muži se podílejí na drobných opravách a pracích technického charakteru. Tento výzkum potvrzuje, že jednotliví členové rodin se více podílejí na domácích činnostech a tradiční genderové role se mění na moderní. K proměnám genderových rolí dochází rychleji ve městě než na venkově. V kvalitativním výzkumu se objevila zajímavá skutečnost, kdy muž nastoupil na rodičovskou dovolenou a přirozeně v této rodině došlo k proměně genderových rolí. Přestože 42% mužů by na rodičovskou dovolenou nastoupilo, ve skutečnosti čerpá rodičovský příspěvek pouhá 2% mužů (Valouchová, 2014).

Diplomová práce by mohla být použita k výuce genderové problematiky nebo podkladem pro další výzkumné studie. Práce doplňuje již zjištěné výzkumy, které byly zaměřeny na celou Českou republiku a tato práce vznikla proto, aby rozšířila domácí činnosti, vykonávané v rodinách, o venkov.

9. Seznam literatury

BAHENSKÁ, M. *Počátky emancipace žen v Čechách* Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2005. 175 s. ISBN 80-86429-48-2

BERNARD, J. – KOSTELECKÝ, T. – ILLNER, M. – VOBECKÁ, J. *Samospráva venkovských obcí a místní rozvoj* 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2011. 236 s. ISBN 978-80-7419- 069-8

BIERZOVÁ, J. Gender, rovné příležitosti, výzkum - *Rozdělení domácích prací v rodinách s dětmi*, rok 2006, ročník 7, číslo 1, ISSN 1213-0028

BLAŽEK, B. *Venkov, města, média*. 1.vyd. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 1998. 364 s. ISBN 80-85850-59-1

BOURDIEU, P. *Nadvláda mužů* 1.vyd. Praha: Karolinum, 2000. 145 s. ISBN 80-7184775-5

DE SINGLY, F. *Sociologie současné rodiny* Praha: Nakladatelství Portál, 1999. 128 s. ISBN 80-7178-249-1

DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost* 3. vyd. Praha: Karolinum, 2006. 375 s. ISBN 80-246-0139-7

DUDOVÁ, R. – VOHLÍDALOVÁ, M. Gender, rovné příležitosti, výzkum - *Rodina a rodičovství v individualizované společnosti*, rok 2005, ročník 6, číslo 1, ISSN 1213-0028

DUFFKOVÁ, J. – URBAN, L. – DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 237 s. ISBN 978-80-7380-123-6

FAFEJTA, M. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. 1.vyd. Větrovany: Jan Piszkiwicz, 2004. 159 s. ISBN 80-86768-06-6

FIALOVÁ, L. – HAMPLOVÁ, D. – KUČERA, M. – VYMĚTALOVÁ, S. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství* Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2000. 163 s. ISBN 80-85850-87-7

FÓRUM 50%, *Rovné příležitosti žen a mužů ve městě a obcích* Praha: Fórum 50 %, o. s., 2009. ISBN 978-80-904447-0-6

GIDDENS, A. *Sociologie* 1.vyd. Praha: Argo, 2001. 595 s. ISBN 80-7203-124-4

GILLERNOVÁ, I. – KEBZA, V. – RYMEŠ, M. a kol. *Psychologické aspekty změn v české společnosti, Člověk na přelomu tisíciletí* 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011. 256 s. ISBN 978-80-247-2798-1

GJURIČOVÁ, Š. – KUBIČKA, J. *Rodinná terapie* 1. vyd., Praha: Grada Publishing, 2009. 288 s. ISBN 978-80-247-2390-7

HAŠKOVÁ, H. *Gender, rovné příležitosti, výzkum - Gender a domácnost – ideály, očekávání a praxe rodičů a jejich dětí*, rok 2004, číslo 1, ISSN 1213-0028

HAŠKOVÁ, H. – KŘÍŽKOVÁ, A. – LINKOVÁ, M. a kol. *Mnohohlasem* 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006. 331 s. ISBN 80-7330-087-7

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum* 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2

HORÁKOVÁ HOSKOVCOVÁ, S. – SUCHOCHLEBOVÁ RYNTOVÁ, L. *Výchova k psychické odolnosti dítěte. Silní pro život* 1. vyd., Praha: Grada Publishing, 2009. 224 s. ISBN 978-80-247-2206-1

HUBINKOVÁ, Z. et al. *Psychologie a sociologie ekonomického chování* 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008. 277 s. ISBN 978-80-247-1593-3

HUDEČKOVÁ, H. – LOŠŤÁK, M. Sociologický časopis *O rurální sociologii ve výuce a výzkumu na České zemědělské univerzitě*, rok 2002, ročník 38, číslo 1, ISSN 0038-0288

CHALOUPKOVÁ, J. Sociologický časopis *Faktory ovlivňující dělbu domácí práce v českých domácnostech a hodnocení její spravedlnosti*, rok 2005, ročník 41, číslo 1, ISSN 0038-0288

JANDOUREK, J. *Průvodce sociologií*. 1. vyd., Praha: Grada Publishing, 2008. 208 s. ISBN 978-80-247-2397-6

JANDOUREK, J. *Slovník sociologických pojmů 610 hesel* 1. vyd., Praha: Grada Publishing, 2012. 264 s. ISBN 978-80-247-3679-2

JANOŠOVÁ, P. *Dívčí a chlapecká identita, Vývoj a úskalí*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 2008. 288 s. ISBN 978-80-247-2284-9

JARKOVSKÁ, L. – LIŠKOVÁ, K. – ŠMÍDOVÁ, I. a kol. *S genderem na trh* 1.vyd. Praha: Sociologické nakladatelství Slon, 2010. 220 s. ISBN 978 - 80-7419-030-8

JURAJDA, Š. – KUCHAROVÁ, V. – MACHOVCOVÁ, K. a kol. *Kariéra, rodina, rovné příležitosti* Praha: Gender Studies, o.p.s., 2006. ISBN 80-86520-12-9

KADERÁBKOVÁ, J. – MATES, P. – POSTRÁNECKÝ, J. – WOKOUN, R. *Úvod do regionálních a správních věd* 1. vyd. Praha: CODEX Bohemia, 1996. 94 s. ISBN 80-85963-18-3

KARSTEN, H. *Ženy – muži, Genderové role, jejich původ a vývoj* Praha: Portál, s.r.o., 2006. 183 s. ISBN 80-7367-145-X

KELLER, J. *Nedomyšlená společnost* 3.vyd. Brno: Nakladatelství Doplněk, 1992. 128 s. ISBN 80-85765-97-7

KELLER, J. *Úvod do sociologie* 5. vyd., Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2008. 208 s. ISBN 978-80-86429-39-7

KOLDINSKÁ, K. *Gender a sociální právo* 1.vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2010. 240 s. ISBN 978-80-7400-343-1

KOTEK, J. *Postavení venkova v Jihočeském kraji* České Budějovice: Český statistický úřad, 2009. ISBN 978-80-250-1935-1

KOUŘILOVÁ, J. a kol. *Synergie vztahu město – venkov* 1. vyd. Praha: Alfa nakladatelství, 2012. 62 s. ISBN 978-80-87197-44-8

KŘÍŽKOVÁ, A. *Životní strategie žen a mužů v řízení (a) podnikání* 1.vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007. 176 s. ISBN 978-80-7330-125-5

KŘÍŽKOVÁ, A. – MAŘÍKOVÁ, H. – HAŠKOVÁ, H. - BIERZOVÁ, J. *Pracovní a rodinné role a jejich kombinace v životě českých rodičů: plány versus realita* 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006, 105 s. ISBN 80-7330-112-1

KUBÁTOVÁ, H. *Sociologie životního způsobu* 1.vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. 276 s. ISBN 978-80-247-2456-0

KUBÁTOVÁ, H. *Metodologie sociologie* 1.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006. 198 s. ISBN 80-244-1549-6

MACHONIN, P. *Česká společnost a sociologické poznání* 1. vyd. Praha: ISV nakladatelství, 2005. 287 s. ISBN 80-86642-39-9

MAJEROVÁ, V. *Sociologie venkova a zemědělství* 5. vyd, Praha: Česká zemědělská univerzita, 2009. 246 s. ISBN 978-80-0651-6

MAJEROVÁ, V. a kol. *Český venkov 2008. Proměny venkova*. 1. vyd. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2008. 188 s. ISBN 978-80-213-1991-0

MARKSOVÁ-TOMINOVÁ, M. *Rodina a práce – jak je sladit a nezbláznit se*. 1. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 2009. 157 s. ISBN 978-80-7367-615-5

MAŘÍKOVÁ, H. Sociologický časopis *Pečující otcové: Příběhy plné odlišností*, rok 2009, ročník 45, číslo 1, ISSN 0038-0288

MAŘÍKOVÁ, H. – VOHLÍDALOVÁ, M. *Trvalá nebo dočasná změna? Uspořádání genderových rolí v rodinách s pečujícími otci* 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2007, 103 s. ISBN 978-80-7330-135-4

MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3. rozšř. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2003. 161 s. ISBN 80-86429-19-9

MOŽNÝ, I. *Česká společnost*. Praha: Portál, 2002. 208 s. ISBN 80-7178-624-1

MOŽNÝ, I. *Moderní rodina (mýty a skutečnost)* 1.vyd. Brno: Blok, 1990. 184 s. ISBN 80-7029-018-8

MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost* Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2006. 311 s. ISBN 80-86429-58-X

MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny* 2.vyd. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2002. 250 s. ISBN 80-86429-05-9

OAKLEY, A. *Pohlaví, gender a společnost* 1. vyd. Praha: Portál, 2000 176 s. ISBN 80-7178-403-6

PAULÍK, K. *Psychologie lidské odolnosti*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 2010. 240 s. ISBN 978-80-247-2959-6

PUNCH, K. *Základy kvantitativního šetření; praktická příručka pro studenty* 1.vyd. Praha: Portál, 2008. 150 s. ISBN 978-80-7367-381-9

REICHEL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů* 1.vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2009. 184 s. ISBN 978-80-247-3006-6

REICHEL, J. *Kapitoly systematické sociologie* 2. vyd., Praha: Grada Publishing, 2008. 240 s. ISBN 978-80-247-2594-9

RENZETTI, C. M. – CURRAN, D. J. *Ženy, muži a společnost* 1. vyd. Praha: Karolinum, 2003. 642 s. ISBN 80-246-0525-2

SOKAČOVÁ, L. a kol. *Malé obce a rovné příležitosti žen a mužů* Praha: Gender Studies, o.p.s., 2011. ISBN 978-80-86520-37-7

SRB, V. *1000 let obyvatelstva českých zemí* Praha: Nakladatelství Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0712-3

ŠANDEROVÁ, J. – ŠMÍDOVÁ, O. a kol. *Sociální konstrukce nerovností pod kvalitativní lupou* 1.vyd. Praha: Sociologické nakladatelství Slon, 2009. 269 s. ISBN 978-80-7419-015-5

ŠIKLOVÁ, J. a kol. *Gender a demokracie: 1989 – 2009* Praha: Gender Studies, o.p.s., 2009. ISBN 80-86520-64-1

ŠUBRT, J. a kol. *Soudobá sociologie IV (Aktuální a každodenní)* 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1789-3

TOMÁŠEK, M. Gender, rovné příležitosti, výzkum - *Naše blízké vztahy a společenské demokratizační změny. K novému chápání zdrojů integrace a reprodukce společnosti*, rok 2007, ročník 8, číslo 2, ISSN 1213-0028

TOMÁŠEK, M. Gender, rovné příležitosti, výzkum - *Singles v České republice – o aktuálně probíhajícím výzkumu*, rok 2003, číslo 3-4, ISSN 1213-0028

UNIVERZITA KARLOVA *Velký sociologický slovník I.: A-O* 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. 747 s. ISBN 80-7184- 311-3

UNIVERZITA KARLOVA *Velký sociologický slovník II.: P-Ž* 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996. 749- 1627 s. ISBN 80-7184- 311-3

URBAN, L. *Sociologie trochu jinak* 1.vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008. 208 s. ISBN 978-80-247-2493-5

VACKOVÁ, B. – FERENČUHOVÁ, S. – GALČANOVÁ L. *Československé město včera a dnes: každodennost – reprezentace – výzkum* 1.vyd., Červený Kostelec : Nakladatelství Pavel Mervart, 2010. 281 s. ISBN 978-80-87378-44-1

VESELÁ, J. – KANIOKOVÁ VESELÁ, P. *Sociologické aspekty managementu* 1.vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011. 200 s. ISBN 978-80-247-2792-9

VODÁKOVÁ, A. – VODÁKOVÁ, O. *Rod ženský – Kdo jsme, odkud jsme přišli, kam jdeme?* vyd.1., Praha : Sociologické nakladatelství, 2003. 356 s. ISBN 80-86429-18-0

WALKER, I. *Výzkumné metody a statistika* 1.vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013. 224 s. ISBN 978-80-247-3920-5

ZÁBRODSKÁ, K. *Variace na gender: poststrukturalismus, diskurzivní analýza genderová identita* 1. vyd. Praha: Academia, 2009. 197 s. ISBN 978-80-200-1752-9

Internetové zdroje

ČSÚ Demografická statistika , *Genderové statistiky, Ženy a muži v datech 2011* [on-line].[cit.2014-03-28].Dostupný z WWW:[http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/66002DE649/\\$File/141711k1.doc](http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/66002DE649/$File/141711k1.doc)

ČSÚ, *Jaké je složení domácností v ČR? 2013* [on-line]. [cit.2014-09-04]. Dostupný z WWW: http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/jake_je_slozeni_domacnosti_v_cr20130307

ČSÚ, *Postavení venkova v krajích ČR 2009* [on-line]. [cit.2014-08-15]. Dostupný z WWW: http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/postaveni_venkova_v_krajich_cr

CVVM, ČADOVÁ, N. *Názory veřejnosti na roli muže a ženy v rodině – prosinec 2013* [on-line].[cit.2014-09-10]. Dostupný z WWW:http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7166/f3/ov140122.pdf

CVVM, ČERVENKA, J. *Role žen a mužů v rodině 2003* [on-line]. [cit.2014-09-10]. Dostupný z WWW : http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a2955/f3/100224s_ov30521.pdf

EVROPSKÝ MANUÁL, ANO PRO EVROPU *Život ve městě a na venkově 2009* [on-line].[cit.2014-12-20]. Dostupný z WWW: http://www.anoproevropu.cz/cs/emanual/evropsky_manual_16.html

VALOUCHOVÁ, A. *Metodika muž a rodičovská 2014* [on-line]. [cit.2015-02-05]. Dostupný z WWW : <http://ilom.cz/wp-content/uploads/2009/05/Metodika-Muz-a-rodicovska.pdf>

10. Přílohy

Příloha č. 1

Sonda

Žádám Vás touto cestou o vyplnění sondy k mojí diplomové práci, která se nazývá „Rodina ve městě a na venkově“. Tato sonda bude podkladem pro výzkumnou část práce. Dotazníky jsou anonymní a budou použity pouze pro účely této sondy. Jmenuji se Jana Zelenková a studuji 5. ročník na České zemědělské univerzitě obor Veřejná správa a regionální rozvoj.

Předem Vám děkuji za spolupráci a čas strávený vyplněním této sondy Jana Zelenková.

1. Jste:

Muž

Žena

2. Kolik je vám let:

3. Vzdělání:

- Základní
- Vyučen
- Středoškolské
- Vyšší odborné
- Vysokoškolské

4. Místo bydliště:

- Milevsko
- Obce okolo 400 obyvatel

5. Bydlíte:

- V bytě
- V rodinném domě bez zahrady
- V rodinném domě se zahradou

6. Počet dětí:

- 7. Věk dětí:** 1.dítě
2.dítě
3.dítě
Další děti

8. Jaký je celkový příjem Vaší rodiny?

- Do 10 000 Kč
- 10 000 – 20 000 Kč
- 20 001 – 30 000 Kč
- 30 001 – 40 000 Kč
- Více jak 40 000 Kč

9. Jaká je vaše ekonomická aktivita?

- Zaměstnaný
- Nezaměstnaný
- Na rodičovské dovolené
- OSVČ

10. Kdo se ve Vaší domácnosti zabývá následujícími činnostmi:

- Stupnice:** 1. Žena
2. Muž
3. Společně
4. Děti
5. Jiný člen rodiny
6. Placená služba
7. Nikdo

a. Nákupy	1	2	3	4	5	6	7
b. Vaří	1	2	3	4	5	6	7
c. Peče	1	2	3	4	5	6	7
d. Myje nádobí	1	2	3	4	5	6	7
e. Vyklízí myčku	1	2	3	4	5	6	7
f. Prostírá stůl	1	2	3	4	5	6	7
g. Chystá snídani	1	2	3	4	5	6	7
h. Luxuje	1	2	3	4	5	6	7
i. Vytírá	1	2	3	4	5	6	7
j. Utírá prach	1	2	3	4	5	6	7
k. Pere prádlo	1	2	3	4	5	6	7
l. Věsí prádlo	1	2	3	4	5	6	7
m. Žehlí	1	2	3	4	5	6	7
n. Myje WC a koupelnu	1	2	3	4	5	6	7
o. Čistí obuv	1	2	3	4	5	6	7
p. Vynáší odpadky	1	2	3	4	5	6	7
r. Stele postele	1	2	3	4	5	6	7

11. Kdo se ve Vaší domácnosti podílí na následujících věcech:

Stupnice: 1. Žena
2. Muž
3. Společně
4. Děti
5. Jiný člen rodiny
6. Placená služba
7. Nikdo

a. Stará se o květiny	1	2	3	4	5	6	7
b. Pleje zahrádku	1	2	3	4	5	6	7
c. Zalévá zahrádku	1	2	3	4	5	6	7
d. Štípá dříví	1	2	3	4	5	6	7
e. Nosí dříví	1	2	3	4	5	6	7
f. Rozdělává v kotli	1	2	3	4	5	6	7
g. Seče trávu	1	2	3	4	5	6	7
h. Stará se o zahradu	1	2	3	4	5	6	7
i. Dělá drobné opravy	1	2	3	4	5	6	7
j. Pečuje o auto	1	2	3	4	5	6	7
k. Pečuje o zvířata	1	2	3	4	5	6	7
l. Venčí psa	1	2	3	4	5	6	7

12. Kdo se u Vás v rodině stará o děti?

Stupnice: 1. Žena
2. Muž
3. Společně
4. Jiná osoba

a. Přípravuje a vodí děti do školy	1	2	3	4
b. Přípravuje dětem svačinu	1	2	3	4
c. Učí se s dětmi	1	2	3	4
d. Čte dětem pohádky	1	2	3	4
e. Zajišťuje pro děti volno-časové aktivity	1	2	3	4
f. Stará se o nemocné děti	1	2	3	4

13. Kdo u Vás v rodině hospodaří s penězi?

Stupnice: 1. Žena
2. Muž
3. Společně

a. Spravuje domácí rozpočet	1	2	3
b. Stará se o platby	1	2	3
c. Rozhoduje o koupi potravin	1	2	3
d. Rozhoduje o koupi oblečení	1	2	3
e. Rozhoduje o výběru dovolené	1	2	3
f. Rozhoduje o koupi zařízení do bytu/domu	1	2	3

14. Kolik hodin denně věnujete domácím činnostem?

- 0-3 hodiny
- 3-6 hodin
- 6 a více hodin

15. Kolik hodin denně věnujete péči o dítě?

- 0-3 hodiny
- 3-6 hodin
- 6 a více hodin

Příloha č. 2

Výzkumné otázky pro kvalitativní výzkum:

Kolik je Vám let?

Kolik máte dětí a jak jsou staré?

V jakém oboru pracujete?

Jak vnímáte svoji roli matky (otce) a ženy (muže) v domácnosti?

Jaký máte názor na rozdělení domácích činností?

Co vykonáváte ve vaší domácnosti?

Které jsou podle Vás typicky „mužské“ a „ženské“ práce v domácnosti?

Jaký máte podíl na výchově dětí v rodině?

Které činnosti s dětmi vykonáváte?

Jaký je Váš názor na to, že muž má vydělávat peníze a žena se starat o domácnost?

Příloha č. 3 - Záznamové archy respondentů v kvalitativním výzkumu a kazuistiky jednotlivých rodin

Výzkumné otázky: **Rodina 1 - muž město** - DMM1 (dotazovaný muž město 1)

Kolik je Vám let? 42

Kolik máte dětí a jak jsou staré? 2 syny – 12 a 15 let

V jakém oboru pracujete? Lesní dělník v dřevařském průmyslu a firma, ve které pracuji, provádí i lesní a pěstební činnost.

Jak vnímáte svoji roli matky (otce) nebo ženy (muže) v domácnosti? Jako roli živitele, který se doma snaží pomáhat s dětmi i domácími činnostmi.

Jaký máte názor na rozdělení domácích činností? Každý by se měl snažit zapojovat do domácích činností, tyto činnosti by se neměly dělit na mužské a ženské.

Co vykonáváte ve vaší domácnosti? Děláním těžké a technické věci. Občas vařím, peru a pomáhám s větším úklidem. K srdci mi nepřírosto pečeni, nemusím to umět, protože moje žena ráda vždy něco upeče.

Které jsou podle Vás typicky „mužské“ a „ženské“ práce v domácnosti?

„mužské“ – péče o auto, opravy v domácnost, „ženské“ – vaření, úklid

Jaký máte podíl na výchově dětí v rodině? Vedu syny k práci, aby se, až vyrostou, o sebe dokázali postarat.

Které činnosti s dětmi vykonáváte? Učím syny manuální zručnosti, tato činnost u dětí v současnosti není příliš populární. Dále děláme procházky, společně se díváme na televizi a povídáme si.

Jaký je Váš názor na to, že muž má vydělávat peníze a žena se starat o domácnost? Záleží na tom, jak tuto skutečnost rodina cítí. Ale v řadě rodin už je tento model překonaný.

Výzkumné otázky: **Rodina 1 – žena město** - DŽM1 (dotazovaná žena město 1)

Kolik je Vám let? 40

Kolik máte dětí a jak jsou staré? 2 syny – 12 a 15 let

V jakém oboru pracujete? Účetní – potravinářský průmysl

Jak vnímáte svoji roli matky (otce) a ženy (muže) v domácnosti? Vytížená, nezastupitelná, s plnou zodpovědností za děti. S postupem času se ale mohu soustředit na kariéru. Nemusím být pořád doma, jsou samostatní.

Jaký máte názor na rozdělení domácích činností? Myslím, že dělení by nemělo striktně existovat, ale mělo by být přirozenou odpovědností.

Co vykonáváte ve vaší domácnosti? Já většinou vařím, uklízím, pečů, peru prádlo a žehlím.

Které jsou podle Vás typicky „mužské“ a „ženské“ práce v domácnosti?

Muž – starost o auto, stěhování nábytku a jiných břemen. Žena – nákupy, vaření, úklid, utěšování dětí.

Jaký máte podíl na výchově dětí v rodině? Mám maximální podíl na výchově dětí. Moje představy o výchově jsou lepší než muže. O děti se lépe starám já.

Které činnosti s dětmi vykonáváte? Sportuji s dětmi, pomáhám s přípravou do školy.

Jaký je Váš názor na to, že muž má vydělávat peníze a žena se starat o domácnost? Nemyslím si, že takto striktně. Role se mají překrývat, ale primární vnitřní zodpovědnost za peníze a starost o domácnost by měla být. Neměla by ležet na jednom z páru.

Rodina 1 - město

Ženě je 40 let. Pracuje jako účetní v jedné místní soukromé firmě obchodující s potravinami. Muži je 42 let. Je zaměstnán jako lesní dělník u firmy, zaměřující se na prodej dřeva, lesní a pěstební činnost. Tato rodina má dva syny ve věku 12 a 15 let. Rodina žije v bytě a vlastní malou chatku v zahrádkářské kolonii.

Tato úplná rodina je tvořená matkou, otcem a jejich dvěma syny. Otec si myslí, že by se každý z rodiny měl zapojovat do domácích činností a neměly by se dělit na mužské a ženské. Přesto hlavní vedoucí úlohu v rodině zastává matka, vykonává většinu domácích činností – vaří, pečce, pere a uklízí. Matka se cítí v rodině plně vytížená, nezastupitelná, s plnou zodpovědností za děti, které ještě studují. Postupem času se může soustředit na „kariéru“. Žena nemusí být pořád doma, ale musí být připravena vždy, když nastane „krize“ – např. rýma nebo problémy ve škole. Dle názoru ženy se muž stará o „těžké, technické“ věci – dřevo, opravu elektřiny, výměnu kotle, opravu kol apod.

Otec svoji roli v rodině vnímá jako živitele, který se snaží pomáhat s dětmi i domácími činnostmi, stará se o běžný chod domácnosti a péči o domácí mazlíčky. Muž se také občas zapojuje do běžných domácích činností, jako jsou např. vaření či mytí nádobí. Na rozdíl od manželky, která veškeré domácí práce vykonává rutinně, její muž by se nikdy nechopil zejména žehlení prádla. Ne proto, že by tuto činnost nezvládl, ale proto, že se obává následků jeho pokusu o tuto činnost. V této domácnosti vládne názor, že na chodu domácnosti se mají podílet všichni členové. I samotná matka si myslí, že by nemělo existovat striktní rozdělení domácích činností.

Dozvěděla jsem se, že rodina vlastní malou chatku v zahrádkářské kolonii. Zde se oba rodiče věnují naplno svým koníčkům, muž se stará o úpravu zahrady jako celku, o drobné opravy v chatce, o nářadí a náčiní, potřebné pro zahrádkářství. Žena se stará hlavně o záhonky s bylinkami, zeleninou a květinami. Rodina často opouští svůj byt a tráví čas na této chatce. Zde nabírají sílu a relaxují po jejich náročné každodenní práci v zaměstnání. Muž si bere oba syny s sebou, aby mu pomáhali. Otec je velice zručný řemeslník a dokáže si poradit se dřevem. Rodině vytvořil spoustu praktických výtvarů, mezi které patří dřevěné truhlíky a ohradky zahrádek pro manželku. Starší syn je také velice zručný a ochotný podílet se na práci nejen otce, ale i ženy doma v bytě. Matka se může na otce vždy plnohodnotně spolehnout, že ji dokáže kdykoli zastoupit.

Muž uvedl jako typicky „mužské“ práce – péči o auto a opravy v domácnosti a „ženské“ – vaření nebo úklid. Žena si myslí, že „mužské“ práce jsou například – starost o auto, stěhování nábytku anebo jiných břemen, „ženské“ činnosti vnímá – nákupy, vaření, úklid, utěšování dětí, předčítání, šití, háčkování, pletení.

Hlavní péči o děti má matka a domnívá se, že její představy o výchově jsou lepší než manželka, protože on z jejího pohledu neklade na některé věci takový důraz jako ona. Otec učí syny manuální zručnosti a domnívá se, že tato činnost není v současné době příliš populární. Dále otec chodí se syny na procházky, společně se dívají na televizi a povídají si. Matka s dětmi sportuje anebo jim pomáhá s přípravou do školy.

Muž se domnívá, že do společného rodinného rozpočtu by každý měl přispívat dle svých možností, je pro oddělené peníze, každý má platit ze svého co může. Matka vnímá svůj příspěvek do rodiny jako zásadní. Myslí si, že muž by měl být ten, kdo nese odpovědnost za materiální zabezpečení rodiny. Bohužel má pocit, že stále více mladých mužů tuto odpovědnost přirozeně necítí. Žena, pokud má děti, je ochotna mnohokrát pracovat pod svojí úroveň, jen aby vydělala dost peněz pro rodinu. Zda má muž žít rodinu a žena se o ni starat otec uvedl, že záleží na tom, jak tuto skutečnost rodina cítí, ale v řadě z nich je tento model překonaný. Podle matky nemusí být muž čistě živitelem rodiny a žena se starat o domácnost, role by se měly překrývat, ale primární zodpovědnost za peníze by neměla být jen na jednom z partnerů.

Výzkumné otázky: Rodina 2 – muž město – DMM2 (dotazovaný muž město 2)

Kolik je Vám let? 39

Kolik máte dětí a jak jsou staré? 1 syn – 8 měsíců

V jakém oboru pracujete? Informační technologie – v současné době na rodičovské dovolené

Jak vnímáte svoji roli matky (otce) a ženy (muže) v domácnosti? V současné době jsem na rodičovské dovolené, protože žena vydělává více než já, zatím mi tato varianta vyhovuje. Role jsou v naší rodině plně zastupitelné.

Jaký máte názor na rozdělení domácích činností? Nerozdělujeme domácí činnosti. Z počátku, když jsem nastoupil na rodičovskou dovolenou a nezdělal jsem domácí práce, žena mi byla vždy oporou. Dělal mi problémy praní prádla a vaření. Žena mi i přes své pracovní vypětí pomáhá.

Co vykonáváte ve vaší domácnosti? Starám se o domácnost – nyní už vařím, peru i uklízím a běžný provoz domácnosti celkem zvládám.

Které jsou podle Vás typicky „mužské“ a „ženské“ práce v domácnosti? Typicky mužské a ženské práce v naší rodině neexistují. Každý dělá všechno.

Jaký máte podíl na výchově dětí v rodině? Protože jsem zůstal na rodičovské dovolené, tak žena nepřišla o své zaměstnání. I když zůstat se synem doma bylo pro ni velmi lákavé. Podílím se na všech činnostech při výchově syna.

Které činnosti s dětmi vykonáváte? Přebaluji, koupu, krmím, hraji si, čtu pohádky.

Jaký je Váš názor na to, že muž má vydělávat peníze a žena se starat o domácnost? V naší rodině je to naopak. Když budu mít větší příjem než žena, tak se vrátím do zaměstnání a žena bude na rodičovské dovolené.

Výzkumné otázky: Rodina 2 – žena město – DŽM2 (dotazovaná žena město 2)

Kolik je Vám let? 37

Kolik máte dětí a jak jsou staré? 1 syn – 8 měsíců

V jakém oboru pracujete? Zdravotnictví – lékařka

Jak vnímáte svoji roli matky (otce) a ženy (muže) v domácnosti? Jsem živitelkou rodiny, docílila jsem rovnoprávnosti v čerpání rodičovské dovolené, o syna se stará muž. Jsem ráda, že máme syna, ale obávala jsem se přerušení toku informací a ztráty kontaktu se svým zaměstnáním.

Jaký máte názor na rozdělení domácích činností? V naší rodině je specifické rozdělení domácích činností, abych mohla zůstat v zaměstnání, na rodičovskou dovolenou nastoupil muž. Snažím se muži pomáhat, nedělíme činnosti na mužské a ženské.

Co vykonává ve vaší domácnosti muž a co žena? Velká část domácích činností je na partnerovi. Když mám čas – vařím, pečtu, peru, uklízím.

Které jsou podle Vás typicky „mužské“ a „ženské“ práce v domácnosti? Domácí činnosti nemusí být striktně rozděleny na ženské a mužské. V každé rodině je jiná situace. Pokud rodina funguje, o domácnost se stará vždy ten, který má čas.

Jaký máte podíl na výchově dětí v rodině? Když přijdu domů, jsem šťastná, že se můžu věnovat synovi a odpočinout si od svých pracovních povinností. O syna se starám především ve volném čase. Manželova maminka je ochotná nám pohlídat, ale této příležitosti příliš nevyužíváme.

Které činnosti s dětmi vykonáváte? Máme rádi jakékoli sporty, sportujeme i s kočárkem. Čtu pohádky, jezdíme na výlety, hraji si s dítětem, přebaluji, dávám mu jidlo.

Jaký je Váš názor na to, že muž má vydělávat peníze a žena se starat o domácnost? Tento model jsme již překonali. Ve 21. století, zaměstnaná žena může živit rodinu, pokud to vyhovuje oběma stranám.

Rodina 2 - město

Ženě je 37 let. Pracuje jako praktická lékařka v soukromé ordinaci. Muži je 39 let. V současné době je na rodičovské dovolené a dříve pracoval jako informační technik. Tuto práci i v současné době příležitostně vykonává.

Rodina má osmiměsíčního syna. Žijí v desetipatrovém panelovém bytě.

V této rodině je specifické rozdělení domácích činností. Žena pracuje jako praktická lékařka a provozuje soukromou ordinaci, a proto museli vyřešit pracovní a rodinný život tím, že po narození syna nastoupil na rodičovskou dovolenou muž. Žena se obávala ztráty kontaktu se svým zaměstnáním a přerušení toku informací, které byly pro její činnost nezbytně důležité. Tímto nezvyklým rodinným životem žena docílila rovnoprávnosti, kdy nemusí čerpat rodičovskou dovolenou striktně žena, ale i muž. S tímto soužitím souhlasí oba partneři, i když pro otce to nebylo zprvu tak jednoduché, jak se oba domnívali.

Je tedy zřejmé, že žena nechává velkou část péče o domácí činnosti na partnerovi, přesto se mu snaží pomáhat, jak jen může, když má čas - vaří, pečte, pere nebo uklízí. I když muž nezdělal domácí práce, tak jako jeho žena. Muži zejména dělalo problémy praní prádla a vaření. Úklid domácnosti a ostatní běžný provoz celkem zvládal. Žena byla tolerantní a i přes své pracovní vypětí mu dokázala pomoci. Zdá se, že manžel matefskou péči o syna zvládá. Muž se domnívá, že když žena zabezpečuje rodinu po finanční stránce, tak muž se stará o domácnost – vaří, pere a naučil se i ostatní domácí práce. Partneři shodně zastávají názor, že jejich genderové role v rodině jsou plně zastupitelné a tedy nemusí být rozděleny na mužské a ženské.

Muž zastává názor, že typicky „mužské“ a „ženské“ práce v jejich rodině neexistují. Žena si myslí, že v každé rodině je jiná situace a činnosti v rodině by měl dělat vždy ten, který má čas.

Když žena přijde domů, je šťastná, že může pečovat o syna a odpočinout si od svých pracovních povinností a muž se může věnovat své příležitostné práci informačního technika. Muž se podílí na všech činnostech při výchově syna – přebaluje, koupe, hraje si s ním a čte mu pohádky. Žena se o syna stará především ve volném čase, čte mu pohádky, hraje si s ním. Rodiče se aktivně věnují sportu a proto také, když jeden z nich má příležitost, tak si jdou rádi zaběhat do parku. V případě pěkného počasí, se věnují sportovním činnostem i s kočárkem a jezdí na výlety. I když mají výhodu, že jim syna může pohlídat manželova maminka, tak této příležitosti příliš nevyužívají.

Díky rozhodnutí, že muž zůstal na rodičovské dovolené, žena nepřišla o své zaměstnání. I když zůstat se synem na rodičovské dovolené, bylo pro ženu velmi lákavé, přesto zvolila zaměstnání, protože její finanční příjem zdaleka převyšoval příjem manžela. I když žena byla přesvědčena, že nikdy nedá přednost rodině před kariérou, tak efektivnější splacení hypotéky, kterou měli na pořízení bytu, byla pro ni motivací. Otec je v současné době na rodičovské dovolené a změna by připadala v úvahu v případě, že muž bude vydělávat více než žena. Žena je hlavním živitelem rodiny a muž tuto skutečnost vnímá pozitivně. O investicích rozhodují oba partneři společně. Finance mají na společném účtu. Muži zatím tato varianta vyhovuje. V této rodině nefunguje zažitý model, kdy muž má vydělávat peníze a žena se starat o domácnost.

Výzkumné otázky: Rodina 3 – muž město – DMM3 (dotazovaný muž město 3)

Kolik je Vám let? 45

Kolik máte dětí a jak jsou staré? 3 – 14 let syn, 12 let syn, 5 let dcera

V jakém oboru pracujete? Projektant ve stavební firmě.

Jak vnímáte svoji roli matky (otce) a ženy (muže) v domácnosti? Jsem plnohodnotnou součástí rodiny a jsem za to rád. Zajišťuji rodinu po finanční stránce.

Jaký máte názor na rozdělení domácích činností? V současné době se rozdíl stírají, podílíme se oba dle možností a schopností.

Co vykonává ve vaší domácnosti muž a co žena? Předělal jsem celý byt pro bezbariérový pohyb našeho syna po bytě a manželce pomáhám se vším, co potřebuje.

Které jsou podle Vás typicky „mužské“ a „ženské“ práce v domácnosti?

Typicky „mužské“ – drobné opravy v domácnosti.

Typicky „ženské“ – vaření, žehlení.

Jaký máte podíl na výchově dětí v rodině? Na výchově se podílí spíše žena, ale i já mám svůj vliv.

Které činnosti s dětmi vykonáváte? Vykonávám činnosti, které žena nezvládá.

Jaký je Váš názor na to, že muž má vydělávat peníze a žena se starat o domácnost? Nemyslím si, že tato společnost model tradičního uspořádání rolí v rodině podporuje.

Výzkumné otázky: Rodina 3 – žena město – DŽM3 (dotazovaná žena město 3)

Kolik je Vám let? 42

Kolik máte dětí a jak jsou staré? 3 – 14 let syn, 12 let syn, 5 let dcera

V jakém oboru pracujete? Ve školství – učitelka

Jak vnímáte svoji roli matky (otce) a ženy (muže) v domácnosti? Svoji roli v rodině vnímám pozitivně. Smysl života vidím v péči o děti doma i ve škole.

Jaký máte názor na rozdělení domácích činností? Domácí práce nerozdělujeme, téměř vše děláme společně.

Co vykonává ve vaší domácnosti muž a co žena? Většinou vařím, pečů, myji nádobí, peru a uklízím.

Které jsou podle Vás typicky „mužské“ a „ženské“ práce v domácnosti?

Typicky „mužské“ – šroubování nábytku, stěhování těžkých kusů, např. nábytku.

Typicky „ženské“ – tzv. teplo domova – výzdoba bytu, vaření, pečení moučníků.

Jaký máte podíl na výchově dětí v rodině? O děti se starám převážně sama, muž mi pomáhá se starším synem, který je zdravotně handicapovaný.

Které činnosti s dětmi vykonáváte? Zajišťuji přípravu dětí do školy, volnočasové aktivity, procházky, povídání si, hraní, sportování a díváme se na televizi.

Jaký je Váš názor na to, že muž má vydělávat peníze a žena se starat o domácnost? V současné společnosti s tímto výrokem nesouhlasím.

Rodina 3 – město

Ženě je 42 let. Pracuje jako učitelka na místním gymnáziu a učí předměty fyziku a matematiku. Muži je 45 let. Je zaměstnán jako projektant v jedné stavební firmě.

Rodina má tři děti. Prvním synovi je 14 let a jeho zdravotní handicap ho upoutal na invalidní vozík. Druhému synovi je 12 let. Nejmladší dcera je 5 let. Rodina žije v bytovém domě v přízemí.

Matka vyučuje na místním gymnáziu předměty fyziku a matematiku. Tyto předměty jsou velice náročné na přípravu, ale pro ni ne zcela typické, proto jí zabírají spoustu času. Přesto toto zaměstnání považuje za výhodné, a to zejména z důvodu, že nemusí nikam dojíždět a většinu času může o školních prázdninách trávit s vlastními dětmi. Otec pracuje v soukromé firmě v nedalekém městě. V práci tráví mnoho času i nad rámec své pracovní doby. Domů se vrací běžně až v podvečer. Muž se cítí jako plnohodnotná součást rodiny a je za to rád.

Oba partneři dělají pro domácnost co je v jejich silách. Rodina práce nerozdělují a téměř vše dělají oba. V současné době se rozdíl mezi muži a ženami sjednocují a v této rodině se podílejí oba rodiče dle svých možností a schopností. Přesto většinu domácích činností vykonává žena – vaří, pečů, myje nádobí, pere a uklízí. Otec, se také zapojuje do domácích činností. Doma se stará o drobné úpravy v bytě, které jsou nutné s ohledem na syna, který je zdravotně handicapovaný. Bylo nutné mu zajistit bezbariérový pohyb po bytě.

Za typicky „mužské“ práce považuje žena šroubování nábytku, stěhování těžkých kusů (např. nábytku), za typicky „ženské“ vytvořit „teplo domova“ – výzdoba bytu, vaření, pečení moučníků. Muž za „mužské“ práce považuje – drobné opravy v domácnosti a „ženské“ – vaření a žehlení.

Péči o děti zastává žena. Připravuje se s nimi do školy, zajišťuje jejich volnočasové aktivity, chodí na procházky, povídají si, hraje si s nimi anebo sportují. Starší syn je zdravotně postižený, proto navštěvuje speciální školu a používá invalidní vozík. Jeho příprava do školy zabere spoustu času, zatímco mladšímu bratrovi nedělá učení žádné velké problémy. Dcera je v období, kdy vyžaduje neustálou pozornost. Matka vnímá svoji roli v rodině pozitivně, smysl života vidí v péči o děti jak doma, tak ve škole. Otec ví, že o děti se stará spíše žena, ale důležitý je i vliv otce na výchovu dětí. Doplňuje svoji ženu v činnostech, které ona sama nezvládá. Pečuje také o postiženého syna, kterého má přes den v péči sociální pracovnice.

I když to zprvu nevypadá, tak autoritativní úlohu v rodině zastává muž. O běžných věcech v domácnosti rozhoduje žena, stará se o děti a fungování domácnosti. Složitější domácí problémy řeší rodina společnými silami. Živitelem rodiny je muž. Součástí rodinného rozpočtu je i finanční příspěvek ženy. Muž i žena si shodně myslí, že pokud žena vydělává, tak by měla peníze přispívat do společného domácího rozpočtu. Tato rodina má společný finanční účet a o investicích rozhodují manželé společně. Shodně si tato rodina také myslí, že zažitý vzorec, muž živitel a žena hospodyně, by v moderní rodině neměl fungovat.

Výzkumné otázky: Rodina 4 – muž město – DMM4 (dotazovaný muž město 4)

Kolik je Vám let? Je mi 29 let

Kolik máte dětí a jak jsou staré? Mám syna a dceru. Synovi je 8 let a dceři 5 let.

V jakém oboru pracujete? Logistik v autodopravě

Jak vnímáte svoji roli matky (otce) a ženy (muže) v domácnosti? Vydělávám peníze. Převážně jsem tím, kdo doplňuje činnosti, která nezvládá má žena.

Jaký máte názor na rozdělení domácích činností? Žena se stará o domácnost, já o technické věci.

Co vykonáváte ve vaší domácnosti? Dělám technické věci, opravuju auto anebo věci v bytě. Občas ženě s něčím v domácnosti pomohu, například uvařím.

Které jsou podle Vás typicky „mužské“ a „ženské“ práce v domácnosti? Typicky mužskou prací je např. výměna pneumatik a typicky ženskou prací například žehlení.

Jaký máte podíl na výchově dětí v rodině? Můj podíl na výchově je menší než mé ženy.

Které činnosti s dětmi vykonáváte? Hrají s dětmi fotbal a sportují. Z pozice muže předávám svým dětem své zkušenosti a praktické dovednosti.

Jaký je Váš názor na to, že muž má vydělávat peníze a žena se starat o domácnost? Je možné s tím souhlasit za předpokladu, že se na tom partneri dohodnou nebo jsou k tomu z hlediska možnosti pracovního uplatnění nuceni.

Výzkumné otázky: Rodina 4 – žena město – DŽM4 (dotazovaná žena město 4)

Kolik je Vám let? Je mi 28 let.

Kolik máte dětí a jak jsou staré? Mám syna – 8 let a dceru 5 let.

V jakém oboru pracujete? Pracuji jako referentka ve státní správě.

Jak vnímáte svoji roli matky (otce) a ženy (muže) v domácnosti? Moje role matky a ženy v domácnosti je náročná. Skloubit práci, domácnost a výchovu dětí vyžaduje hodně energie. Pokud je rodina úplná, je žádoucí zapojení obou partnerů do péče o domácnost.

Jaký máte názor na rozdělení domácích činností? Žena má zvládat každodenní běžné stále se opakující činnosti (vaření, praní, úklid....) a muž má obstarat věci technického rázu (drobné opravy, zajištění provozu automobilu...).

Co vykonáváte ve vaší domácnosti? Já v naší domácnosti zajišťuji nákupy, uklízím, vařím, pečuji, peru.

Které jsou podle Vás typicky „mužské“ a „ženské“ práce v domácnosti? Za typicky ženskou práci považuji například žehlení prádla a za typicky mužskou například výměnu žárovek. Jinak se domnívám, že se oba partneri můžou, pokud jim technické schopnosti stačí, podílet na všech činnostech v domácnosti.

Jaký máte podíl na výchově dětí v rodině? Díky časově menšímu pracovnímu vytížení výrazně větší než partner.

Které činnosti s dětmi vykonáváte? Vzhledem k věku dětí je to převážně pomoc při přípravě jejich školních povinností, zajištění nákupu veškerých jejich potřeb. V případě potřeby jsem poradcem v nesnázích. Co se týče volného času tak jsou to procházky, sportovní aktivity, společné výlety....

Jaký je Váš názor na to, že muž má vydělávat peníze a žena se starat o domácnost? Je to sice starý model rodiny, ale v zásadě nemám nic proti.

Rodina 4 - město

Ženě je 28 let. Pracuje jako referent ve státní správě. Muži je 29 let a je zaměstnaný jako logistik v autodopravě.

Rodina má dvě děti, syna 8 let a dceru 5 let. Žijí v rodinném domku bez zahrady.

V této rodině zajišťuje žena běžné, stále se opakující, domácí činnosti. Stará se o dvě dospívající děti, uklízí, vaří, pere, peče, nakupuje a myje nádobí. Pro tuto ženu je role matky velice náročná. Skloubit práci a domácnost s výchovou dětí, vyžaduje od této ženy hodně energie. Žena je manželovi vděčná, když jí v nějakých činnostech v domácnosti podpoří. Manžel je velmi vstřícný k jakékoli pomoci, o kterou ho žena požádá, nedělá mu problémy žádná činnost v domácnosti. Mezi jeho nejoblíbenější domácí práce patří vaření a rád rodinu často něčím překvapí. Muž zajišťuje věci technického rázu (drobné opravy nebo provoz automobilu). Žena ho však nerada něčím obtěžuje, protože si je vědoma jeho pracovní vytíženosti v zaměstnání. Pracuje jako logistik v autodopravě.

Žena považuje za typicky „ženskou“ práci žehlení a za typicky „mužskou“ výměnu žárovek, ale ještě zastává názor, že na domácích činnostech se mohou podílet oba partneri společně. Muž za „ženskou“ práci považuje také jako jeho žena žehlení, na této činnosti se oba partneri shodli. Typicky „mužskou“ prací je pro muže výměna pneumatik.

I přes vysoké pracovní vytížení otec v rodině využívá každé volné chvíle, aby mohl děti naučit něčemu novému, často spolu sportují, o víkendech chodí hrát fotbal, nebo se věnují jinému sportu. O děti se dokáže manžel plně postarat a může se na něj stoprocentně spolehnout, ale přesto je pro ně žena autoritou. Muž je ten, kdo doplňuje při výchově dětí svoji ženu. Muž se snaží dětem předat do života praktické dovednosti a životní zkušenosti. Pracovní vytížení ženy je výrazně menší než muže, tak žena dětem pomáhá při přípravě jejich školních povinností, zajišťuje nákup veškerých jejich potřeb. Žena je jim i poradcem v nesnázích. Volný čas tráví rodina procházkami, sportovními aktivitami a společnými výlety.

V této rodině mají finanční prostředky na společném účtu. O hospodaření s penězi rozhodují oba partneri. Větší investice řeší rodina jako celek. Příspěvek muže do rodinného rozpočtu vnímá žena jako hlavní zdroj pro rodinu. Myslí si, že v dnešní době záleží na možnostech pracovního uplatnění. Muž se v této rodině cítí jako hlavní živitel rodiny. Muž s výrokem, že žena se má starat o domácnost a muž živit rodinu souhlasí jen v případě, že se tak rodina dohodne nebo je k tomu z hlediska pracovního uplatnění nucena. Žena proti tradičnímu uspořádání rolí v rodině v zásadě nic nenamítá.

Výzkumné otázky: Rodina 5 - muž venkov - DMV5 (dotazovaný muž venkov 5)

Kolik je Vám let? 38

Kolik máte dětí a jak jsou staré? 2 děti – dcera 9 let a syn 2 roky

V jakém oboru pracujete? Zemědělství – technik rostlinné výroby

Jak vnímáte svoji roli matky (otce) nebo ženy (muže) v domácnosti? Hodně pracuji a podporuji rodinu finančně.

Jaký máte názor na rozdělení domácích činností? Zajišťuji technické věci a těžkou fyzickou práci, kterou by žena nezvládla. Manželka domácnost.

Co vykonáváte ve vaší domácnosti? Večer se starám o hospodářství a vykonávám práce okolo domu.

Které jsou podle Vás typicky „mužské“ a „ženské“ práce v domácnosti? Za typicky „mužské“ práce považuji – práci se dřevem, sekání trávy, péči o hospodářská zvířata a za typicky „ženské“ – vaření, pečení, praní prádla a uklízení.

Jaký máte podíl na výchově dětí v rodině? Někdy pomáhám s hlídáním dětí, ale nedovedu si představit, že bych byl na rodičovské dovolené, staral se o domácnost a děti. Když byly malé, nespál jsem v ložnici, abych se vyspal. Žena se o děti postará nejlíp.

Které činnosti s dětmi vykonáváte? Sleduji s dětmi televizi, povídám si s nimi. Zřídka jezdíme v době pracovního volna na výlety.

Jaký je Váš názor na to, že muž má vydělávat peníze a žena se starat o domácnost? Rodina se musí dohodnout předem.

Výzkumné otázky: Rodina 5 – žena venkov - DŽV5 (dotazovaná žena venkov 5)

Kolik je Vám let? 37 let

Kolik máte dětí a jak jsou staré? 2 děti – dcera 9 let a syn 2 roky

V jakém oboru pracujete? Sociální pracovnice – v současné době na rodičovské dovolené

Jak vnímáte svoji roli matky (otce) a ženy (muže) v domácnosti? V domácnosti jsem matka, která pečuje o všechno a o všechny. Nejvíce času strávím starostí o domácnost a děti.

Jaký máte názor na rozdělení domácích činností? Starám se o domácnost a zahradu, pěstuji zeleninu a ovoce, muž dělá práci okolo domu.

Co vykonáváte ve vaší domácnosti? Jsem na rodičovské dovolené. Vařím, peru prádlo, žehlím, uklízím. Bydlíme v rodinném domě a vlastnime velkou zahradu, tak trávím spoustu času prací na této zahradě. Pěstuji zeleninu a ovoce, které používám při přípravě pokrmů.

Které jsou podle Vás typicky „mužské“ a „ženské“ práce v domácnosti?

„ženské“ - vaření, praní, uklízení

„mužské“ – práce se dřevem a technické věci

Jaký máte podíl na výchově dětí v rodině? Trávím s dětmi hodně času. Někdy vozím dceru do školy, když jí nejede autobus. Po návratu se starám o syna. Mám větší podíl na výchově než muž, rozmazluji děti, musím být i přísná a nekompromisní.

Které činnosti s dětmi vykonáváte? S dětmi se učím, hraji si s nimi a vyplňuji i jejich volný čas.

Jaký je Váš názor na to, že muž má vydělávat peníze a žena se starat o domácnost? V některých rodinách je to takto zavedeno, ale v současné době žije rodinu oba partneři společně.

Rodina 5 - venkov

Ženě je 37 let. Pracovala jako sociální pracovnice, v současné době je na mateřské dovolené. Muži je 38 let. Je zaměstnaný v zemědělství jako technik pro rostlinnou výrobu. Rodina má dvě děti, dceru 9 let a syna 2 roky. Žijí v rodinném dvougeneračním domku se zahrádkou a zahradou.

Žena vnímá svoji roli v domácnosti jako matku, která pečuje o všechno a všechny. V této rodině je žena na mateřské dovolené a z tohoto důvodu tráví nejvíce času starostí o domácnost a děti. Během pracovního týdne vozí starší dceru do nedaleké školy, s ohledem na špatné spojení hromadné dopravy. Po návratu se věnuje mladšímu synovi a stará se o domácnost. Vaří oběd, pere, žehlí, peče, uklízí. S ohledem na to, že rodina bydlí v rodinném domě a vlastní nemalou zahradu, tak žena tráví spoustu času prací na této zahradě. Pěstuje zeleninu a ovoce, které používá při přípravě pokrmů. Odpoledne, pokud dcera nemá jiné spojení, vyzvedává ji ze školy. Žena se stará o domácnost, zahradu a děti. Muž zajišťuje opravy okolo domu a drobné hospodářství.

Manžel přichází z práce každodenně až v odpoledních pozdních hodinách. Pracuje v místním zemědělském podniku jako agronom. Žena připravuje muži večeři. Muž chodí na oběd do místní jídelny. Když se muž navečeří, tak se pravidelně odchází postarat o drobné hospodářství a vykonává drobné práce okolo domu. Dále se muž stará o technické věci a těžkou fyzickou práci, kterou by žena nezvládla. Muž hodně pracuje a cítí se jako živitel rodiny.

Někdy manžel pomáhá s hlídáním dětí a nedokáže se vžít do představy, že by trávil čas na rodičovské dovolené, staral se o domácnost a děti. Když byly děti malé, často spával v jiném pokoji než ony, protože mu dělalo problémy noční vstávání ženy ke krmení dětí a on se tedy nemohl dostatečně vyspat, a proto se cítil v práci velmi unavený. V této rodině je autorita otec, domnívá se, že péče o domácnost a děti je prioritou ženy. Žena má podíl na výchově větší než muž, rozmazluje děti, musí být i přísná a nekompromisní. Matka se s dětmi učí, hraje si, povídá si s nimi a vyplňuje jejich volný čas. Muž, když má čas, sleduje s dětmi televizi, povídá si s nimi. A celá rodina v době pracovního volna zřídka jezdí na výlety.

Žena vnímá jako „ženské“ práce – vaření, praní, uklízení, a „mužské“ – práci se dřevem a technické věci. Muž za „mužské“ práce považuje práci se dřevem, sekání trávy, péči o hospodářská zvířata a „ženské“ činnosti – vaření, pečení, praní a uklízení.

Hlavním živitelem je muž, rozhoduje o investicích do domácnosti. Žena mu občas předkládá své návrhy, ale on je z větší míry nerespektuje. On vydělává pouze peníze a moc ho nezajímá rodinný život, pro ni je prioritou spokojená rodina a peníze až na druhém místě. I přes tato fakta se manželka domnívá, že kdyby bylo potřeba, tak by se muž o domácnost postaral. I s ohledem na tato kritéria oběma tento vztah vyhovuje. Tuto myšlenku si však vůbec nepřipouští. Manželce sice vyhovuje tento způsob života, ale doufá, že se brzy vrátí do zaměstnání. Díky pracovní vytíženosti v domácnosti ztrácí kontakty s okolím. Žena by si přála přispívat do rodinného rozpočtu, těší se, že už půjde do zaměstnání.

Názor na tradiční rozdělení, že žena se má starat o domácnost a muž živit rodinu, žena vnímá tuto situaci, že v některých rodinách tento model zavedený, ale v současné době žije rodinu oba partneři společně. Muž zastává názor, že se musí rodina na daném modelu dohodnout předem.

Výzkumné otázky: Rodina 6 – muž venkov - DMV6 (dotazovaný muž venkov 6)

Kolik je Vám let? 40

Kolik máte dětí a jak jsou staré? 2 děti – 4 roky a 10 let

V jakém oboru pracujete? Stavebnictví – zedník

Jak vnímáte svoji roli matky (otce) a ženy (muže) v domácnosti? Jsem otec, který je neustále v pohybu, v domácnosti se zdržuji jen málo a hlavně vydělávám peníze.

Jaký máte názor na rozdělení domácích činností? Nikdy jsem se nemusel starat o domácnost a tak mi to vyhovuje. Nechci, aby mi žena pomáhala, já ji taky nepomáhám.

Co vykonáváte ve vaší domácnosti? Mám práci okolo domu a na domě. Starám se o dříví na zimu, aby bylo čím topit.

Které jsou podle Vás typicky „mužské“ a „ženské“ práce v domácnosti?

„mužské“ – těžba dřeva, práce na zahradě, údržba domu

„ženské“ – vaření, praní, uklízení

Jaký máte podíl na výchově dětí v rodině? Děti vychovává žena, vede je k pomoci v domácnosti. Děti mě musejí poslouchat a manželka toho využívá.

Které činnosti s dětmi vykonáváte? Občas беру děti do přírody, aby manželka mohla uklidit.

Jaký je Váš názor na to, že muž má vydělávat peníze a žena se starat o domácnost? Z jednoho platu rodina nevyžije.

Výzkumné otázky: Rodina 6 – žena venkov - DŽV6 (dotazovaná žena venkov 6)

Kolik je Vám let? 36 let

Kolik máte dětí a jak jsou staré? Dvě dcery – 4 roky a 10 let

V jakém oboru pracujete? Potravinářský průmysl – prodavačka

Jak vnímáte svoji roli matky (otce) a ženy (muže) v domácnosti? Jsem žena, která pečuje o domácnost.

Jaký máte názor na rozdělení domácích činností? Neumím si představit, že by můj manžel dělal nějaký domácí práce například - žehlení, praní či vaření.

Co vykonáváte ve vaší domácnosti? Dělá v domácnosti – vařím, peru prádlo, uklízím, luxuju nebo myju nádobí.

Které jsou podle Vás typicky „mužské“ a „ženské“ práce v domácnosti?

„ženské“ práce – vaření, praní, uklízení

„mužské“ práce – těžba dřeva, práce na zahradě, opravy na domě

Jaký máte podíl na výchově dětí v rodině? O děti se starám já. Manžel by se o děti dokázal postarat, ale nevím, jestli by to dělal s takovou láskou a správně by je vychoval.

Které činnosti s dětmi vykonáváte? Učím se dětmi, hraju si s nimi, sportujeme, čtu jim pohádky, povídám si s nimi a díváme se na televizi.

Jaký je Váš názor na to, že muž má vydělávat peníze a žena se starat o domácnost? V dnešní době nefunguje tenhle systém, protože ženy více pracují a méně dělají pro rodinu.

Rodina 6 – venkov

Ženě je 36 let. Pracuje jako prodavačka v supermarketu. Muži je 40 let a pracuje jako zedník v jedné stavební firmě. Rodina má dvě dcery – 4 roky a 10 let. Žijí v rodinném domku se zahradou.

V této rodině o domácnost pečuje žena – vaří, pere prádlo, uklízí, luxuje, umývá nádobí. Žena si nedokáže dost dobře představit myšlenku, že by její manžel měl vykonávat nějaké domácí práce např. žehlení, praní či vaření. Ani manžel nechtěl nikdy přemýšlet o tom, že by se musel nějak angažovat v domácnosti a tato skutečnost mu vyhovuje. Muž má svou práci okolo domu i na domě, stará se o otop a žena mu do těchto prací ničím nezasahuje. Nemá důvod, aby ženu žádal o pomoc, protože si je vědom, že ani ona sama ho o nic nežádá. Muž zastává roli otce, který je neustále v pohybu, v domácnosti se zdržuje jen zřídka a hlavně je živitelem rodiny.

V této rodině za typicky „ženské“ práce považují partneri vaření, praní, uklízení a za „mužské“ – těžbu dřeva, práce na zahradě, údržbu domu.

V tomto případě není tak přesně vymezena péče o jejich dvě děti jako péče o domácnost nebo okolí domu. I když žena je přesvědčena o tom, že by se muž dokázal postarat o jejich dvě děti, tak ale není přesvědčena o tom, zda by jim byl schopen poskytnout dostatek mateřské lásky a správnou výchovu. Žena se s dětmi učí, hraje si s nimi, sportuje, čte jim pohádky a povídá si s nimi. V naléhavých případech je muž ochoten postarat se o děti a celodenně je zajistit. Ovšem žena po návratu domů musí uklidit celý byt. Protože dcery jsou pod větším výchovným vlivem ženy, jsou spíše vedeny k pomoci při činnostech v domácnosti matce. Když má žena s dětmi problémy, tak využívá přirozené autority svého muže. Někdy muž bere děti do přírody a to zejména proto, aby tím ulehčil manželce starost o děti a ona se mohla věnovat úklidu domácnosti.

Žena si myslí, že muž má být především živitelem rodiny. Dominantní je manžel, protože se domnívá, že muž by měl být hlavou rodiny. Měl by vše řídit, organizovat a plánovat. Žena s rozpaky říká, že raději veškeré rozhodnutí nechává na muži. O hospodaření v rodině se žena i muž domlouvají společně a na investicích se podílejí rovným dílem. Každý z manželů má svůj vlastní účet. Žena musí vydělávat, aby se užívala.

Žena zastává názor, že v dnešní době ve většině případů již nefunguje systém tradiční rodiny a to zejména z důvodu, protože ženy současnosti často upřednostňují kariéru před rodinou. Muž si myslí, že z jednoho platu rodina nevyžije.

Výzkumné otázky: Rodina 7 – muž venkov – DMV7 (dotazovaný muž venkov 7)

Kolik je Vám let? 28

Kolik máte dětí a jak jsou staré? 2 (syn 3 roky a dcera 6 let)

V jakém oboru pracujete? Potravinářství – obchodní zástupce

Jak vnímáte svoji roli matky (otce) a ženy (muže) v domácnosti? Jsem otec, který se snaží ženě v rámci možností pomáhat a starám se o děti.

Jaký máte názor na rozdělení domácích činností? Domácí činnosti děláme společnými silami.

Co vykonáváte ve vaší domácnosti? Starám se o ty „těžké, technické“ věci – opravy. Také rád vařím a myji nádobí, ale raději se zapojuji spíše do činností technického rázu a drobných oprav v domě i okolo domu. Nemám rád žehlení. Mým zájmem ve volném čase je práce se dřevem. Starám se o opravy v chatce a náčiní pro zahradničení. Vyrábím různé předměty jak pro ženu, tak pro celou rodinu. Pečuji o domácí mazlíčky a běžný chod domácnosti.

Které jsou podle Vás typicky „mužské“ a „ženské“ práce v domácnosti?

Typicky „mužské“ – bývají techničtější, kde je třeba síly

Typicky „ženské“ – spíše okolo plánování domácnosti

Jaký máte podíl na výchově dětí v rodině? Staráme se o děti společně s manželkou. Byl jsem u porodu obou dětí. Největším koníčkem je péče o děti.

Které činnosti s dětmi vykonáváte? Hrají si s dětmi, chodíme na procházky,....

Jaký je Váš názor na to, že muž má vydělávat peníze a žena se starat o domácnost? Přál bych si, aby muž vydělával a žena se starala o domácnost. Může se stát, že tento systém rodině nevyhovuje a pak mají v rodině problémy.

Výzkumné otázky: Rodina 7 – žena venkov - DŽV7 (dotazovaná žena venkov 7)

Kolik je Vám let? 26

Kolik máte dětí a jak jsou staré? 2 děti – syn 3 roky a dcera 6 let)

V jakém oboru pracujete? Strojírenství – asistentka ředitele

Jak vnímáte svoji roli matky (otce) a ženy (muže) v domácnosti? Moje role v rodině je hodně důležitá. Jsem hlavně matkou, která zajišťuje péči o děti.

Jaký máte názor na rozdělení domácích činností? Podílíme se na domácích činnostech společně. V domácnosti dělá vždy ten, kdo má volné ruce a čas.

Co vykonáváte ve vaší domácnosti? Starám se o zahrádku, záhonky s bylinkami, zeleninou a květinami, vařím, pečuji, uklízím nebo peru prádlo.

Které jsou podle Vás typicky „mužské“ a „ženské“ práce v domácnosti?

Nemám ráda toto dělení, ale pokud mám zvolit, tak

„mužské“ – drobné opravy

„ženské“ – pečení

Jaký máte podíl na výchově dětí v rodině? Já spíše děti opečovávám a muž s dětmi dělá legraci. Vyzvedávám syna ze školky.

Které činnosti s dětmi vykonáváte? Učím se s dětmi, procházíme se, děláme výlety a ještě další činnosti.

Jaký je Váš názor na to, že muž má vydělávat peníze a žena se starat o domácnost? Nechtěla bych zůstat doma, ale souhlasím, že muž by měl vydělávat více než žena.

Rodina 7 – venkov

Ženě je 26 let. Pracuje jako asistentka ředitele ve strojírenské firmě. Muži je 28 let a je zaměstnan jako obchodní zástupce ve firmě nabízející zmražené potraviny.

Mají dvě děti – syna 3 roky a dceru 6 let. Žijí v rodinném domě, který zdědili po prarodičích a vlastními silami ho zrekonstruovali.

Ženě připadá její role v rodině hodně důležitá. Cítí se být hlavně matkou, která zajišťuje péči o děti. Muž vnímá svoji roli jako otec, který svoji ženu ve všem podpoří.

Manžel se v této rodině podílí na domácích činnostech společně. Muž se aktivně zapojuje do domácích činností - vaří, myje okna, uklízí, akorát mu k srdci nepřírosto pečení. Tuto činnost nevnímá jako podstatnou a že by ji musel umět. Z rozhovoru vyplývá, že domácí práce se snaží muž a žena vykonávat společnými silami. Podle ženy běžné potřebné činnosti pro chod domácnosti vykonává vždy ten, kdo má volné ruce a čas, větší technické věci muž. Žena ale většinou vaří.

Žena dělení na „mužské“ a „ženské“ práce nemá ráda a některé mužské činnosti zvládne a naopak muž zvládá ty ženské. Postupem času žena zjistila, že opravdu „buchtou lépe upeču já“, kdežto „poličku lépe přidělá muž“. Muž si o rozdělení domácích prací myslí, že „mužské“ práce bývají techničtější, kde je třeba více síly a „ženské“ spíše okolo plánování domácnosti.

Rodiče se snaží do výchovy zapojovat co jim síly stačí. Žena děti více opečovává a otec dělá s dětmi více legraci. Také o výchovu dětí se starají manželé společně. Žena při návratu ze zaměstnání vyzvedává mladšího syna ze školky a je vděčná manželovi, že se i přes svou pracovní vytíženost dokáže věnovat starší dceři. Otec se účastnil porodů obou dětí a snad právě proto se ho mateřství více dotklo, než třeba jiných otců. I když oba mají své záliby, tak největším koníčkem se stává péče o jejich děti. Oba rodiče se snaží vykonávat s dětmi tyto činnosti - hraní, koupání, procházky, učení, sportování, výlety a ještě další činnosti.

Příspěvek ženy do rodinného rozpočtu je v této rodině poměrně významný, protože rodina nemá dohromady ani průměrný celorepublikový plat. Muž hodnotí příspěvek ženy do rodinného rozpočtu kladně, ale neví, jak dlouho by s ním hospodařili, zdá se mu nízký. Je rád, že sám má také práci a rodinu dokáže zabezpečit. Muž se cítí být hlavním živatelem rodiny. Mají společný účet a o všech investicích rozhoduje celá rodina.

Muž je přesvědčen o názoru, že v životě rodiny by mělo být zachováno tradiční uspořádání mužských a ženských rolí. Ale může se stát, že jednomu nebo druhému partnerovi přestane stávající stav vyhovovat a pak mohou v manželství nastat neshody. Žena si nemyslí, že by chtěla zůstat jenom doma, ale souhlasí se skutečností, že muž by měl vydělávat více než žena.

Výzkumné otázky: Rodina 8 – muž venkov – DMV8 (dotazovaný muž venkov 8)

Kolik je Vám let? 41

Kolik máte dětí a jak jsou staré? Dcera 8 let

V jakém oboru pracujete? Elektromontér v soukromé firmě

Jak vnímáte svoji roli matky (otce) a ženy (muže) v domácnosti? Jsem hlavou rodiny. Rozhoduji o všem a především vydělávám peníze.

Jaký máte názor na rozdělení domácích činností? Domácí činnosti by měla dělat žena. Když přijdu ze zaměstnání, chci si odpočinout.

Co vykonáváte ve vaší domácnosti? Opravím, co se rozbije, ženě v domácnosti nepomáhám.

Které jsou podle Vás typicky „mužské“ a „ženské“ práce v domácnosti?

Žena – vaření, pečení, žehlení

Muž – práce se dřívím a sekání trávy

Jaký máte podíl na výchově dětí v rodině? Využívám občasných příležitostí, abych si s dcerou hrál. Přeju si syna.

Které činnosti s dětmi vykonáváte? Občas jezdíme celá rodina do bazénu a na výlety a díváme se na televizi.

Jaký je Váš názor na to, že muž má vydělávat peníze a žena se starat o domácnost? Myslím si, že se rodina z jednoho platu neživí.

Výzkumné otázky: Rodina 8 – žena venkov - DŽV8 (dotazovaná žena venkov 8)

Kolik je Vám let? 33

Kolik máte dětí a jak jsou staré? Jedno – dcera 8 let

V jakém oboru pracujete? Lehký průmysl – montážní dělnice

Jak vnímáte svoji roli matky (otce) a ženy (muže) v domácnosti? Dělán hlavně v domácnosti, jsem hospodyně na plný úvazek.

Jaký máte názor na rozdělení domácích činností? V rodině se starám o veškeré činnosti v domácnosti.

Co vykonáváte ve vaší domácnosti? Peru, uklízím, utírám prach, vysávám, myji koupelnu, vytírám,....

Které jsou podle Vás typicky „mužské“ a „ženské“ práce v domácnosti?

„mužské“ – štípání dříví, drobné opravy v domě, orání, sušení sena

„ženské“ – vaření, praní, žehlení, mytí nádobí, pletení

Jaký máte podíl na výchově dětí v rodině? Většinou se o dceru starám já.

Které činnosti s dětmi vykonáváte? S dcerou se učím, povídáme si, uklízíme, hrajeme si anebo se díváme na televizi.

Jaký je Váš názor na to, že muž má vydělávat peníze a žena se starat o domácnost? Bylo by dobré, kdyby muž rodinu živil a žena se starala o domácnost, ale jeden plat je málo.

Rodina 8 – venkov

Ženě je 33 let. Pracuje jako montážní dělnice v lehkém průmyslu. Muži je 41 let a je zaměstnán jako elektromontér v soukromé firmě zabývající se vzduchotechnikou.

Rodina má jednu osmiletou dceru a bydlí v rodinném domě bez zahrady.

Manželka v této rodině má na starosti veškeré činnosti v domácnosti, pere, uklízí, utírá prach, vysává, myje koupelnu, vytírá, atd. Žena se zdržuje především v domácnosti, je hospodyně na plný úvazek. Otec reagoval na otázku, jaké domácí činnosti vykonává, slovy, že tyto činnosti by měla prioritně zvládat žena. On je pěci ten, kdo finančně zabezpečuje rodinu a tudíž má mít právo si po návratu ze zaměstnání odpočinout. Je naprosto jasné, že žena je od toho, aby mu připravila jídlo, když on tráví celý den tím, aby rodinu zajistil. Muž zajišťuje spíše drobné opravy, ženě v domácnosti nepomáhá.

Žena vnímá jako typicky „mužské“ práce – štípání dříví, drobné opravy v bytě, orání, sušení sena a „ženské“ – vaření, praní, žehlení, umývání nádobí, pletení. Muž rozlišuje „ženské“ práce – vaření, pečení, žehlení a „mužské“ – práci se dřívím a sekání trávy.

O dítě se v této rodině stará převážně žena – učí se s ním, povídají si, uklízí, hrají si, anebo sportují. Muž využívá občasných příležitostí k tomu, aby si s dcerou občas hrál. Ví, že bude jedinou pro dceru vzorem, tak o ni pečuje alespoň o víkendech, kdy nemusí chodit do práce. Otec si moc přeje syna, přestože k dceři má vybudovaný vřelý vztah. Muž by byl rád, aby měl syna, kterému by mohl předávat své zkušenosti. Ve volných chvílích jezdí muž s rodinou do bazénu a na výlety.

Hlavou rodiny je otec. Vytváří plány investic do domácnosti a má plně pod kontrolou jejich plnění. Muž stanovuje ženě i finanční limit, kolik může vydat peněz za měsíc, domnívá se, že by žena nedokázala hospodárně vést domácnost. I přesto má každý svůj bankovní účet, ale ovládá jej muž. Otec má i rozhodující úlohu při výběru rodinných rekreací a větších nákupů. Muž ze svých peněz platí benzin, náklady související s autem, dovolené a všechny větší investice. Žena se finančně podílí na zajištění jídla a na běžném denním provozu. Dle ženy by bylo příjemné, kdyby muž rodinu živil a žena se starala o domácnost, nicméně jeden plat je v současné společnosti a při aktuálních cenách málo. Muž si myslí, že se rodina z jednoho platu neživí.